Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 47 (238) Simbătă 19 NOIEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

cărțile vîrstei de aur

Despre literatura dedicată copiilor și tineretului se discută, să recunoaștem, destul de sporadic. Există, în tot cursul anului, două momente tradiționale, pe care presa literară nu le trece de obicei neobservate. Inserînd mici însemnări sau articole de fond, la deschiderea școlilor sau de 1 iunie, revistele își amintesc cu nostalgie — cum altfel ? — de lumea colorată a copilăriei, de cărțile pasionante care ne-au legănat imaginația și ne-au introdus pe neobservate, cu întreaga suită a fabulației, în lumea tranșantă a realului.

Cărți minunate, prăfuite de mult prin cine știe ce împărății ale colbului și paingilor, rămîn undeva, în urmă,adunate în ele ca o inimă strînsă — de mamă — la călătoriile îndepărtate ale fiilor peste talaze, în necunoscut.

Avem fiecare asemenea cărți neuitate, încredințate nepoților aproape confidențial, cu secreta emoție a incertitudinii dacă peste ani și ani buchiile și minunile copilăriei noastre vor mai afla aceeași rezonanță.

Cartea de literatură dedicată tineretului, celor încă și mai tineri decît tinerii, și-a cristalizat de-a lungul timpului un fond al său de aur, pe care — prin retipăriri succesive — generații de ochi avizi de cunoaștere și neprevăzut le sorb cu la fel de proaspătă încîntare. Unda subiectivă a criteriului valoric, în acest caz, funcționează incisiv. Nici un foileton critic nu va convinge niciodată, pe copil, să înțeleagă și să adere la o poezie, la o povestire, în care emoția nu crește din însăși fibra structurii artistice. Sporul posibil, al noilor generații de scriitori, la raftul clasic de o excepțională valoare — al copilăriei și tinereții — presupune dintru început substratul estetic. Discutat sau nu în coloanele presei ori în dezbateri mai generale, un asemenea spor a solicitat și în anii din urmă numeroase condeie inspirate, de la veteranii scrisului românesc pînă la începătorii ancorați ei înșiși, încă, în minunile și acumulările virstelor respective.

Cum s-a observat în numeroase rînduri, o asemenea arie a literaturii oferă încă mult spațiu liber, în care talentul, fantezia, dragostea pentru reazemul de mîine al patriei își pot afla o tot mai amplă, mai fructuoasă desfășurare.

Cuprinzătoarea operă instructiv-educativă, fără echivalent în trecutele virste ale României, apropie astăzi milioane de tineri de izvorul plin de prospețime și învățătură al artelor frumoase, al cărților, al presei, filmului și televiziunii. Cum vor rezista însă la întîlnirea cu aceste milioane de ochi nesățioși, cărțile și poeziile noastre, desenele și secvențele prin care am intenționat să ni-i apropiem, să le transmitem un mesaj umanist, înflăcărat ?

E vorba de o condiție subînțeleasă a calității. Semnificativă pentru anume tendințe didacticist-moralizatoare, desuetudinea în care prea repede cad unele lucrări sau „opere" destinate copiilor și tineretului nu se poate asimila drept inerție. Marile cărți contemporane, ale copilăriei sau ale tinereții, își au cititorii. Rămîn să fie scrise. Îndemnul adresat recent scriitorilor, la Conferința de constituire a Consiliului Național al Organizației Pionierilor de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniază cu căldură tocmai rolul de seamă — în complexitatea muncii educative — al literaturii, al tuturor artelor, care prin natura lor pot înrîuri puternic asupra universului de sensibilitate și cunoștințe al tinerei generații. „Copiii, tineretul — a arătat secretarul general al partidului — au nevoie de cărți de literatură scrise cu înaltă măiestrie, care să le înaripeze imaginația, să le îmbogățească sufletul și mintea, să le ofere tipuri umane înaintate, personaje eroice demne de urmat în viață. Scriitorii și poeții pot găsi în acest domeniu, cărula sînt chemați să-i acorde o atenție sporită, teren nelimitat de fructificare a talentului și forței lor creatoare".

Prin opere valoroase consacrate îmbogățirii lumii diverse și fremătătoare a copilăriei și a tinereții, sînt cultivate, neîndoielnic, nu numai trăsăturile moral-cetățenești ale tinerilor cititori, dar și gustul estetic, capacitatea de a distinge marile opere ale literaturii de o anume lirică sau epică de agrement lipsită de forța răscolitoare a creației autentice. Pentru a forma însă un asemenea discernămînt se cere a nu îngădui în niciun chip ca primele contacte cu literatura să se petreacă la un nivel sub-literar. Poate și unele texte beletristice, inserate în manuale, ar comporta o revedere. Studiile de evaluare a acumulărilor ce s-au petrecut în literatura noastră contemporană, destinată tineretului și copiilor, pot avea de asemenea efect pozitiv.

Stimulînd creația autentică, descurajînd non-valoarea, un asemenea examen critic ar contribui totodată, neîndoios, la pregătirea terenului în vederea dialogului cititor-carte, de mîine. Dialog asupra conținutului cărula scriitorii de toate virstele sînt chemați nu numai a reflecta, ci a medita creator, prin cărți dedicate „vîrstei de aur" a României contemporane.

L.

Bogat ornamentată și legată organic de viața poporului nostru, sculptura țărănească impresionează prin simplitatea și sinceritatea cu care este creată. Reproducem în paginile revistei cîteva modele ale acestei arte.

Citiți în pag. 8-a:
SCULPTURA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

distinguo

colocviul de la varșovia

Din avion, Varșovia va fi părînd rețea poligonală de „Ulițe" și „Alei" largi, paralele cu Vistula, care o secționează, și de altele mai numeroase, dar mai strîmte, ce cad perpendicular pe fluviu. Clădirile, după arhitectură și patină, vechi se înghesuiesc, escaladîndu-se, pe malul înalt al Tîrgului de Altădată („Stare Miasto") și, văzute de pe malul opus, din cartierul Praga, cum asaltează încremenit văzduhul, linia lor comună pe cer, linie de zimți mărunți, de zig-zaguri și suliți, amintește în mic „falca de rechin" a Parisului profilat în zare, din Nôtre-Dame. E vechea cetate a Varșoviei („Barbacan" sau „Barbican"), misterios ev-mediu, cu masive ziduri roșii de apărare și catedrale, dărîmată în mare parte de stihia războiului hitlerist, dar restituită întocmai stilului ei medieval de patriotismul polonez actual.

Foarte adesea, din loc în loc, se mai văd totuși ziduri primitive de locuințe omenești împroșcate de proectile ca obrajii mîncați de vărsatul negru. Altfel, Varșovia întreagă, incluziv cartierul-cetate, e un mare oraș nou, o adevărată metropolă ridicată din ruini glorioase. Nicăieri în Europa, voința de pace, de uitare generoasă și de înfrățire internațională nu este mai decisă decît în croica Varșovie.

Semnificînd desigur aceeași nobilă hotărîre, aci, în orașul deopotrivă al insurecției și al resurecției, secțiunea poloneză a Comunității Scriitorilor Europeni („COMES") a invitat critici literari din douăzeci și două de țări la o „întîlnire internațională". Dezbaterile acestora au durat patru zile la Varșovia și două la Krakovia, tema dezbatertlor fiind „Literaturi naționale, literatură universală și rolul criticii în raporturile de la național la universal".

După deschiderea festivă, prezidată de Jaroslav Iwaszkiewicz, eminent prozator și președinte al Uniunii Scriitorilor Polonezi, și în cuprinsul căreia participanții au fost salutați de Ministrul Culturii Polone și de Giuseppe Ungaretti prin cuvîntul lui Giancarlo Vigorelli, aceștia, președinte și secretar general ai „COMES"-ului, colocviul s-a desfășurat în patru sesiuni de lucru, prezidate prin alegere de criticii Riszard Matuszewski (Polonia, președinte al secțiunii polone „COMES"), Yves Gandon (Franța, președinte al Sindicatului Criticilor Literari Francezi), Vladimir Streinu (Republica Socialistă România) și Adrian Van Der Veen (Olanda). Primele rapoarte, susținute de Pierre de Boisdeffre, director cultural al programelor de televiziune franceză, și de Ian Blonski, profesor de literatură al Universității din Krakovia, au enunțat tema colocviului, însoțind-o fiecare de opinii personale, remarcate de mai toți participanții vorbitori.

După Pierre de Boisdeffre, literatura tinde tot mai mult, datorită mijloacelor moderne de difuzare (radio, televiziune etc.), să se depărteze de formele ei închise, naționale sau ermetiste, să devină un bun de consum al maselor și să creeze prin aceasta, în jurul planetei, „o logosferă" a umanității. A urmărit cunoscutul critic și istoric literar francez să sugereze chiar posibilitatea unei literaturi universale fără necesarele limitări lingvistice și necolorată național? E mai probabil că nu, deși unii dintre criticii următori la tribună au socotit oportun să contra-opineze, formulînd perenitatea literaturilor naționale.

Între aceștia, Ian Blonski (Polonia), arătînd inanitatea unei culturi universale golită de particularități etnice, pe care a numit-o „universalizare a inautenticului", crede mai curînd într-o literatură universală care va reprezenta suma concretă a unor „literaturi paralele". Intervenind delegații Republicii Socialiste România, atît cel mai în vîrstă, cît și cel mai tînăr (Dan Hăulică), ei au pus în vedere, fără nici o înțelegere prealabilă, schimbul de valori între cultura română și cultura europeană, procesul reciproc de nutriție dintre etnic și universal precum și concepția unei universalități prismatice a valorilor de artă. Cît privește excesele de ermetism formal, care bîntuie azi mai toate literaturile și artele, negînd implicit nevoia artistului de un public larg și îngreunînd constituirea acelei sume universale a culturilor, delegatul mai în vîrstă român a observat netemeinicia acestei îngrijorări, întrucît chiar cele mai absconse și mai aventuroase experimente personale s-au dovedit pînă la urmă factori de regenerare ai clasicismului, cu atît mai operativi cu cît revenirea se făcea mai de departe. Iar Dan Hăulică a atras îndeosebi atenția, cu o fină dialectică, asupra naturii valorilor universale, natură în care coeficientul estetic se combină necesar cu dublul coeficient uman, național și internațional, într-o „sinteză spirituală", care singură atestă universalitatea creațiilor artistice.

În orice caz, un lucru e cert : la Varșovia, criticii literari ai atîtor țări deosebite prin tradiții proprii și orientări ideologice au realizat, dacă nu clarificarea deplină a conceptului goethean de literatură și artă universală, cel puțin strîngerea tuturor în

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. a 7-a)

NICULAE STOIAN

aci se odihnesc

„Aci se odihnesc" — pe vechi morminte
Pe marmuri albe ori pe biete cruci
Te-ntîmpină aceleași trei cuvinte
Pe orice plaiuri românești te duci

Chiar de-i domnească piatră funerară,
Stă scris un nume simplu, de român,
La care luptele adăugară
Cel Mare, Cel Viteaz sau cel Bătrîn.

La Putna-și are Ștefan-Vodă cripta,
Cu clopotul dobuga-n preajma lui
Stindardul biruințelor înfipt-a
Pe Grivița Sergentul din Vaslui

Mihai și-a pus la Mînăstirea Dealu!
Neatîrnării capul lui chezaș
Ca-n lupte-și înconjură generalul
La Mărășești necunoscuții-ostași.

Cu Oltul căpătîi și-alină somnul
Bătrînul Mircea-ntre-ai Coziei muri :
Cu Oltul, frate bun cu Tudor, Domnul
Martir al legendarilor panduri

Iar crăișorul Iancu se-odihnește
Umbrit de cel mai brav dintre Goruni
Cum dorm tot ca oștenii, strămoșește.
Eroii comuniști de la Trei-pruni.

„Aci se odihnesc" — pe vechi morminte
Pe marmuri albe sau pe simple cruci
Te-ntîmpină aceleași trei cuvinte
Pe orice plaiuri românești te duci.

tîrziu de toamnă

S-a luminat la Dunăre a toamnă
Răzbați cu ochii-adînc pînă-n Carpați.
Dar spre niciunde pașii nu te-ndeamnă,
În lanțurile toamnei ferecați.

Cu flacăra din foi și-au stins frămîntul
Și plopii ce-n solemnitate tac,
Că doarme greu, spetit de munci, pămîntul,
Ca după lupte Gruia lui Novac.

E-n aer și pe ape-o așteptare
Pe care pîn' la lacrimă o simți.
Lumina însăși în privire doare,
De parcă-ți trece prin pleoape zimți.

E-o liniște pătrunzător de vie
Încît să și respiri te înfiori.
C-auzi distinct cum din copilărie
Îți vin pe urme primele ninsori.

nisipuri zburătoare

Mi s-a făcut un dor de poezie
Ca de-o iubire — lamură curată.
Cotidiana mea salahorie
Mă-mbună cu mărunta ei răsplată,

Pe cînd atîtea cîntece nescrise
Mă bîntuie — nisipuri zburătoare,
Cînd printre pagini nălucindu-mi-se,
Cînd mistuite-n goluri de sahare.

O, mult rîvnită, oaza mea nomadă,
Cînd oare-ți voi putea struni colindul
Ca raiul tău de floare și de roadă
Să-mi împresoare cu miresme grindul ?

Tot mai adînc e-n mine-acest nesațiu
De-a-nvinge timpul zilnicei pierzanii
Cu cît mă mustră mai sever Horațiu
Lui Postumus zicînd : labuntur anni.

SPORT

misterele fotbalului

S-o luăm metodic. Acum o săptămînă exact, pe terenul „Petrolul" din Ploiești echipa **Steaua**, după o înfrîngere dureroasă în fața **Rapidului** ciștiga cu 1—0 la capătul unui meci dramatic în fața echipei locale. Că **Realul** pierdea în același timp la Timișoara, la același scor în fața **Politehnicii** era cel de-al doilea mister al etapei. Dar nu vreau să dau o alură polițistă micilor noastre însemnări. Misterele se înmulțesc abia de aici încolo.

La 3 zile de la disputarea meciului din capitala țițeiului, pe adresa subsemnatului a sosit o carte poștală ilustrată, pe spatele căreia erau cîteva rînduri scrise citeț de către un purtător de cuvînt al echipei militare cuprinzînd rezumatul unei mici tragedii. Mai întîi să vă descriu ce înfățișa fotografia, pentru că de o fotografie e vorba mai precis. Un autobuz foarte arătos, cu geamurile făcute zob. Cinci sau șase cerculețe albe indicau locurile unde necunoscuți ploiesteni își exercitaseră talentele în tirul cu piatra. Vă mărturisesc că n-am avut nici o clipă sentimentul vreunei mistificări. În definitiv și la Timișoara **amabilitățile** dintre jucătorii **Politehnicii** și ai **Rapidului** întrecuseră măsura. La Ploiești, sticlele de limonadă deveniseră cu mult înainte un fel de ghiulele adresate bucureștenilor, de ce nu am fi avut și **o partidă de cărămizi?** O să credeți că vreau să vă arunc pe o pistă polițistă falsă ca în bunele romane de gen, propunîndu-vă să descoperim pe făptașii acestei comportări fără precedent (oare ?). Nu, vă jur că nu! Misterul cel mare de aici înainte începe...

Deci la numai 5 zile de la aceste evenimente ce se puteau termina cu rănirea vreunui jucător sau antrenor al **Stelei,** ce ne este dat să auzim și să vedem? Cinstea să asiste cum echipa națională a României o să înfrunte echipa Poloniei într-un meci de verificare este acordată cu generozitate aceluiași public!!! Meciul fusese mutat peste noapte de la București în capitala petrolului...

Ajunși aici putem face mai multe deducții :

1. ori că antrenorii federali sînt de mult rupți de realitate, fiind preocupați cu găsirea unei soluții maxime pentru meciul de la Napoli ;

2. ori că s-a urmărit să se facă un reproș subtil publicului nărăvaș, spunîndu-se : uite, noi, de-ai dracului, vă mai oferim un prilej să arătați ce știți, și încă cum! Faima voastră de trăgători cu cărămida s-ar putea duce pînă la Varșovia...

3. ori că Oană, legat de orașul Ploiești o fi împlinit vreo vîrstă și atunci **botezul** s-a mutat cu totul mai aproape de casă, pentru ca să simtă omul că nu e singur ;

4. ori că Federația de fotbal a citit articolul nostru întitulat : „Du-i Doamne la Ploiești" și i-a dus!"

...Presupunerile pot fi înmulțite cu n posibilități. Să revenim însă și la cele văzute pe terenul de joc.

Ca și în meciul cu Elveția, românii au început tare și au ajuns să conducă cu 3—0, ceea ce ne bucura foarte mult. Pe urmă, cafeluța sau lămîia sau ce nu mai știu, și-a făcut efectul pe dos și ne-am trezit ca și în cazul precedent cu uluitoarea întoarcere de scor : de la cifra de forfait, la 3—3! Și ca în filmele de groază, că tot o ținurăm așa de la început, iată și fericitul sfîrșit : Dan, enervat că a mai contribuit la un gol în propria poartă a reușit să ne aducă victoria cu o lovitură de cap...

Pe scurt acesta a fost filmul meciului. Mai rămîne să adăugăm că formula definitivă a echipei nu a fost rezolvată, problema numărul 1 rămînînd apărarea în care Dan și Mocanu, de multă vreme în formă slabă, dau dureri de cap tuturor. Nu înțelegem de ce dacă în cazuri precedente s-a procedat cu curaj, nu se merge pînă la capăt cu înlocuirile. Debutul senzațional al lui Barbu a fost mai mult decît convingător. Timp mai este. Ce mai așteptăm? Totdeuna tinerețea nu a desmințit speranțele puse în ea. Să trecem la lucru!

EUGEN BARBU

agenda cenaclului „nicolae labiș"

15 XI 1966

Nici proza lui Nicolae Mateescu (**Eleonora și cîinele și Bocet în grîu**), nici cele opt poezii ale lui Nicolae Dan Fruntelată n-au izbutit să se ridice la nivelul valoric cerut de exigențele cenacliștilor. Cîteva cuvinte bune s-au acordat parcimonios, în discuții, povestirii **Bocet în grîu** a lui N. Mateescu, povestire care — după ce autorul ar îmbunătăți-o, eliminînd „improprietățile de termeni", „beția de imagini artificioase", „convenționalismele calofile" — ar putea, eventual, să devină „publicabilă".

O relativă unanimitate s-a manifestat față de poeziile lui N. Dan Fruntelată — despre care s-a spus că reprezintă un „amalgam de noțiuni deslînate", „aberații formale", „verbiaj milos, „mimetism poetic etc. etc. Au fost, totuși și cîteva opinii care, în favoarea unora dintre poeziile citite, invitau la o apreciere ponderată.

ION HOBANA

viitorul a început ieri

Cunoscut ca autor de romane științifico-fantastice, Ion Hobana apare de această dată în ipostaza de traducător și comentator al unei ample antologii de texte din literatura franceză de anticipație.

Cartea sa, intitulată sugestiv *Viitorul a început ieri* se remarcă atît prin originalitatea temei cît și prin ineditul autorilor. Pentru prima oară la noi se editează o asemenea selecție din produsele unei specii literare pînă nu de mult disprețuită.

Dacă Ion Hobană s-a oprit asupra literaturii franceze de anticipație în loc să se aplece asupra domeniului similar din orice altă literatură, explicația trebuie căutată în dorința autorului de a demonstra capacitățile și virtuțile genului îndrăgit. Tradiția literară franceză îi oferea exegetului posibilitatea de a cuprinde în sfera sa de cercetare pagini remarcabile aparținînd unor personalități de seamă ale culturii universale. Ion Hobana înregistrează, astfel, printre precursorii literaturii științifico-fantastice din Franța pe Cyrano de Bergerac și Voltaire, pe Lamartine și Victor Hugo, ceea ce deschide în mod evident o altă perspectivă de cuprindere și apreciere asupra speciei.

Spirit metodic, înclinat spre atenta relevare a detaliilor, Ion Hobana recurge la o permanentă raportare a operelor artistice studiate, la cuceririle în timp ale științei și tehnicii. Procedeul are avantajul că pune în lumină legătura sensibilă dintre puterea de imaginație a omului și forța lui de creație. Subtilitatea analizei întreprinsă de Hobana rezidă și din modul cum știe autorul să remarce valoarea estetică a operei, dincolo de simpla curiozitate trezită de felul în care cea mai înaripată imaginație literară și-a găsit sau nu confirmarea în domeniul științei. Lucrul s-a dovedit a fi cu atît mai complicat cu cît în cazul lui Maupassant, Apollinaire, Jarry sau Maurois, fantezia nu se reduce la o simplă născocire ingenioasă — ca la Jules Verne sau Flammarion —, ci capătă greutatea simbolului, tonul grav al dezbaterilor etice.

Produs al unei ideale simbioze între omul de știință și artist, Ion Hobana îmbină aici în mod fericit erudiția cu sensibilitatea.

NICOLAE FLORESCU

cărți ● cărți ● cărți

Viitorul a început ieri nu are totuși nimic din complexul și pretenția unei istorii literare. În ciuda dispunerii cronologice a autorilor și operelor, a încercării de periodizare întreprinsă, a concentratelor portrete și judecăți de valoare care preced fiecare fragment, sau a numeroaselor trimiteri la o bibliografie impunătoare prin numele care o întregesc, lucrarea lui Ion Hobana rămîne o inteligentă încercare de valorificare a unei ramuri literare puțin exploatată de istoricii literari.

Poate că o astfel de antologie care să adune și zăcămintele românești în materie de literatură științifico-fantastică n-ar fi lipsită de interes, mai ales că ea ar scoate la lumină laturi mai puțin cunoscute ale activității lui I. C. Vissarion, Felix Aderca sau Henri Stahl.

NICOLAE FLORESCU

RADU CÎRNECI

orgă și iarbă

Al doilea volum de versuri al lui Radu Cîrneci este calitativ superior celui de debut, *Noi și soarele* (1963). De altfel, între cele două volume există o legătură foarte strînsă : în ordinea temelor, cel puțin, cel de al doilea, deschizîndu-se cu un *Imn soarelui* acoperă, în ceea ce privește realizarea, ambițiile volumului dintîi. În fața soarelui, poetul — „cea mai frumoasă creație" a lui — se roagă idolatrizînd : „Domnul nostru fără de care nu se poate, / veșnic născîndu-te din tine pentru noi, / cuprinzîndu-ne în marea-ți bunătate, / și curgi în cele o mie de puncte cardinale, șuvoi, / în toată împărăția ta fecundează sentimente și seminte. // În fața ta mă descopăr în pragul serii / — o să lipsești o jumătate de timp vederilor noastre — / dar nu ne supunem judecății tăcerii, / nu ne-nchinăm altor astre, / ci așteptăm sunetul clopotului, alergînd cu pămîntul după tine".

Tot din imnul citat desprindem definiția poeziei sale: „e un cîntec ce se spune cu voce tare, / cu mîinile libere, seara, / înainte de culcare, / e un cîntec de zori, / de clopote de aramă, / cîntec de ziua care cheamă, / cîntec de amiază, / cîntec de iarbă care cutează, cutează, cutează..." O definiție, din care se deduc, în primul rînd, în limbaj critic spus, retorismul și limpezimea versurilor și mai apoi, dorința de îndrăzneală și disponibilitatea sufletească de a vibra la fel de intens, indiferent de tăria loviturii în diapazon. În ceea ce privește ultima calitate, poetul exagerează pentru că este vădită preferința pentru un peisaj poetic clar, fără incertitudini, deși față de volumul de debut versurile ultimului au cîștigat foarte mult în neliniște, înțeleasă firește nu doar ca semn de întrebare (pentru că orice s-ar spune, poezia lui Radu Cîrneci este afirmativă).

Pentru poet, indiferent de ipostaza poetică în care s-ar afla (*oprit, superb, intrarea în timp,* etc.) timpul merită să fie trăit alături de oameni, fiindcă atunci, motivează el, „m-am simțit veșnic / și m-a cuprins dorul de pămînt și de oameni" *(Moment în timp).* Așadar, o neostoită sete de tovarăși, de rădăcini, de „pași amestecați în pașii pămîntului" ; dragostea, elocvent, se celebrează întotdeauna ca un „dans în doi" — nu solilocvînd la așteptare sau la despărțire, ci alături, întregindu-se : „Văd trupul tău, statuie albă terminată, / iar mîinile mele alungă urmele dălții, / și iată e necesar să-ți rotunjesc umărul / cu buzele, — și-mi șîngerează" *(Dans în doi).*

Spuneam că din punct de vedere valoric acest volum e superior primului. În lupta cu sine, poetul a reușit să se depășească. Rămîn multe de făcut în disputa cu nivelul atins de poezia noastră actuală. „Temele" — noi sau vechi — tratate artistic, nu supără pe nimeni. Supără lipsa de expresie originală a limbajului poetic, lipsa unor metafore noi, pertinente. Și ele nici nu pot să vină acolo unde tronează proza, cu mai mult curaj, făcutul. Vocea poetului trebuie distinsă dintr-o dată. Cea a lui Radu Cîrneci, deși mai cizelată, face încă parte din mulțime sau, în orice caz, trăiește cu senzația că ai mai auzit-o undeva, în poeziile altora. Poetul, se vede, *a învățat* să scrie versuri. Aproape sigur, înainte de a simți, a gîndit poezia și nu o dată a rămas la stadiul acesta — *de intenție.* Poezia este încă discursivă, cu multe lungimi inutile, repetiția supărînd prin prea multă... repetiție.

N. V. BULIGA

Cum traduc unii

Traducerile literare, cum se știe, au cîștigat în țara noastră, pe drept cuvînt, un loc de mare însemnătate, fiind nu odată tot atît de prețuite ca și creațiile originale. Cele cîteva succese remarcabile nu e cazul să le mai pomenim aici.

Din păcate, nu întotdeauna traducătorii se ridică la înălțimea sarcinii pe care și-o asumă. Să analizăm puțin, de pildă, La Condition humaine *a lui André Marlaux, apărută în traducerea lui Ion Mihăileanu, în col. Bpt. Iată cum începe celebrul roman :* „Tchen tenterait-il de lever la moustiquaire ? Frapperait-il au travers ?"... — *adică, după traducerea de odinioară a lui Gh. Minovici:* „Ridica-va Cen mustiucarul ? Sau va lovi prin el ?"

Și iată și traducerea pe care ne-o oferă I. M.: „Va încerca oare Cen să dea la o parte perdeaua de muselină ? Sau o va sfîșia, lovind prin ea de-a curmezișul ?"...

Lăsînd la o parte faptul că la moustiquaire *înseamnă (cf.* Petit Larousse, *ed. 1965)* „perdea de muselină cu care se învăluie paturile pentru a le feri de muște" *pe franțuzește muștei spunîndu-i-se* moustique *și nu muselină, chiar dacă la* moustiquaire *se poate confecționa, ca în cazul de față, și din muselină) — este evident că tălmăcirea a 11 cuvinte franțuzești prin 21 românești dovedește că traducătorul nu cunoaște o boabă din ceea ce se cheamă stil — fie în limba lui Rabelais, fie în cea a lui Neculce. (Cele 4 cuvinte :* „Frapperait-il au travers ? *sînt traduse prin 10 (!).*

Și într-un asemenea stil planturos, traducătorul nostru ucide de la un capăt la altul tot ceea ce fusese strălucire și scăpărare și culoare în unul din — cum s-a spus — „cele mai bune romane ale jumătății acestui veac".

Vulgarizările, inadvertențele, denaturările și răstălmăcirile abundă pe fiecare pagină : „la tête de boxeur crevé d'Hemmelrich" *adică, pe românește,* „capul de boxer sfîrșit *(sau prăpădit, consumat, etc) al lui Hemmerlich" devine în tălmăcirea lui I. M. :* „capul de boxer pocnit" (?) — *traducătorul nu știind că în l. franceză crevé mai are (în afară de semnificația* „plesnit", „crăpat", „pocnit" *și sensul popular de „becisnic, neputincios, om sfîrșit"* (cf. și Dicționar francez-român — *Ed. St. Buc., 1959);* „cette obsession de la dureté de la chair" *devine:* „aceeași obsesie de carne omenească *tare ca piatra"* (?—*s.n.);* „L'interm'diaire avait p't-être pris un rend'-vous ?", *care ar veni cam așa:* „'Ntermediarul poa'cavea o-ntîlnire" — *sugerînd modul de a vorbi chinezește al personajului ce rostește aceste cuvinte, rusul Katov — în tălmăcirea lui I. M. sună, nitam-nisam :* „Poate că misitul își fixase vreo întîlnire ?", *de parcă ar vorbi Montherlant la Academia Goncourt ;* talapoins, *care nu înseamnă decît* talaponi, *adică preoți budiști, devin „călugări" (catolici, ortodocși ? — nu se mai știe) ;* „au-dessus de clergyman ahuri", *adică „pe deasupra* clergyman-ului *năucit"* (clergyman, *cuvînt de origină engleză, folosit aici nu fără semnificație, înseamnă pastor protestant), devine, naiba știe de ce :* „în timp ce jos era întins (*asta să fie traducerea lui* au-dessus ? — n.n.) *preotul (?) năuc" ;* „Une sirène (...) se perdit au loin" *devine* „zgomotul (?) *unei sirene (...) se pierdea în depărtare" ;* „docteur de Heidelberg et de Paris" *devine „doctor al Universităților din Heidelberg și Paris" ; uneori pe traducător îl apucă o calofilie pe care nimic nu ne îndrituise să i-o bănuim și izbucnește bisericește dînd buzna prin cacofonii :* „dacă ar trebui să piară viața-i plină de păcate, săvîrșească-se atunci pieirea sa în vacarm, în valurile de deznădejde năucă care se izbeau de geamurile automobilelor", *dar textul franțuzesc este mult mai potolit și n-are nimic tîrcovnicesc în el :* „și sa vie lézardée devait s'effondrer, que ce fût donc dans ce vacarme, dans ces desespoirs ahuris qui venait battre les vitres de son auto", *adicătelea, pe dulcea limbă românească :* „dacă prăpădita *(sau subrezita, risipita, — lézard însemnînd pe franțuzește* crăpătură în zid — *fără nici o legătură cu vreun păcat) lui viață trebuia să se prăbușească (ori năruiască, ori prăpădească — în nici un caz „săvîrșească", întrucît s'effondrer n-are nici-o contingență cu patetica „săvîrșire" la care apelează tălmaciul — n. n.),* să se petrecă, *așadar în această hărmălaie, în aceste deznădejdi aiurite (năuce, fie, ori nebune — n.n.) care se izbesc de geamurile automobilului său !" ; alteori traducătorul n-a mai prins nimic din tîlcul, extraordinar de semnificativ pentru perspecacitatea și documentația pe care le dovedește Marlaux în cunoașterea dialectică a revoluției chineze :* „Le monde qu'ils

accente
accente
accente
accente
accente
accente
accente
accente

preparaient ensemble *(adică Ma, „unul dintre principalii agitatori" împreună cu cei ce-l aclamau)* le condamnait, lui, Tchen, autant que celui de leurs ennemis. Que ferait-il dans l'usine future embusqué derrière leurs cottes bleues ?", *adică :* „Lumea pe care o pregăteau ei împreună îl condamna, pe el, pe Cen *(anarhistul-terorist — n.n.) tot atît cît și aceea a dușmanilor lor (adică îl condamnau la fel și lumea revoluționarilor și lumea dușmanilor revoluționarilor — în aceste cîteva rînduri fiind chintesențială întreaga dramă sufletească a acestui erou de o puritate celestă, poate cel mai pur, alături de Kyo și de Katov, dintre toate personajele create de Malraux — n.n.) Ce va face el în uzina viitoare, căpătuit în spatele halatelor lor de lucru (noi am zice* „bluzelor" — *n.n.) albastre ?" — e clar, nu ?, și totuși I. M. traduce cu totul arbitrar, departe de tîlcul ideilor :* „Lumea pe care o pregăteau împreună îl condamna pe el *(pe cine ? pe Ma ? Eroare ! — n.n.) și (?) pe Cen, precum (?) lumea dușmanilor lor. Ce-ar căuta în viitoarea uzină încurcîndu-se (? ? ?) între (? ? ?) pantalonii (? ? ?) lor albaștri ?"*

Și așa e tradusă întreaga carte, pătată de cacofonii, poticnită în improprietăți gramaticale și semantice, și vădind, în total, slaba cunoaștere, atît a limbii românești cît și a celei franceze. Să mai dăm exemple ? Iată : pentru I. M., alléchait *înseamnă a excita, nu : a atîța, a ispiti ;* „ses cheveux courts ondulés par masses" *înseamnă* „părul tăiat scurt, cu ondule largi", *nu :* „părul ei scurt ondulat de-a valma" (*sau : în întregime, eventual) ;* „jamais elle n-avait vecu", „*nu existase niciodată", nu:* „ea nu trăise niciodată" ; „des éphmères", „fluturii" *nu :* „efemere" ; „Souteneur", „*S-o fac pe peștele", nu :* „Codoș" (*sau* „Pește, *sau Întreținut) ;* „il fit, le fou", „*o făcu pe nebunul" nu :* „făcu pe nebunul", *un fauteuil dintr-o frizerie e „jeț", nu : scaun ;* „quatre factionnaires chinois", „*patru sentinele", nu* „patru paznici chinezi".

Exemplele pot fi sporite oricît, ele se găsesc din belșug pe fiecare pagină, în fiecare frază aproape.

N-am spicuit aici decît cîteva, absolut la întîmplare, așa cum ne-au sărit în ochi la răsfoirea cărții.

Ciupi și umorul

Umorul de simbătă din Informația Bucureștiului *s-a revărsat și peste zilele de miercuri. Atunci își desfășoară hazul actorul Ciupi Rădulescu în niște dialoguri „platoniciene". De obicei rubrica începe cu o referire la autor :* „Ei, ce mai zici, Ciupi ?", „Ce crezi tu, Ciupi ?" *După care urmează comicul de acest fel :* „Dar ce-i cu tine, ai răcit ?" — „Duminică la cuplaj. Hap-ciu !" — „Cum ți-au plăcut cei de la Penarol ?" — „Auzi întrebare !" *Și așa mai departe.. Autorii (căci sînt doi : Ciupi + I. Mihalache) schimbă între ei panseuri :* „Napoleon spu-

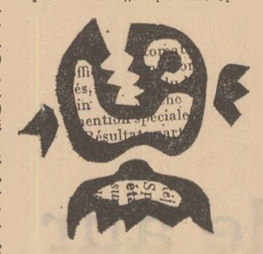

ne despre cuvîntul imposibil că e scris numai în dicționarul proștilor".

...Ceea ce ne face să presupunem că rubrica va continua miercuri de miercuri, căci, dacă redacția le oferă loc, doar n-o să se apuce autorii să facă... „imposibilul" !

Poante vechi

Rar, e drept, televiziunea *ne fericește cu emisiuni de satiră. Ultima —* Moartea unui... comic voiajor — *ne reîntîlnește cu talentatul Mircea Crișan și cu clasicul său colaborator Radu Stănescu. Din păcate, ne reîntîlnește și cu o colecție aproape completă de... bancuri și de scheciuri — „de care ni s-au strepezit toți dinții", cum ar zice Topîrceanu — utilizate și răsutilizate în spectacole, turnee și în multe și tot felul de alte șușanale. Dar „moștenirea culturală" în materie de poante nu e tocmai recomandabilă. Avîndu-se în vedere că nu toți telespectatorii suferă de amnezie, ne putem întreba, pe bună dreptate : oare spiritelor vechi li s-o fi acordat o acoperire valutară nouă ? Iar „poanta"* Moartea unui... comic voiajor *(al cărui titlu nu are nici o legătură cu spectacolul) nu e ciupită, așa, olecuță, din* Nimic despre Japonia *a lui Neagu Rădulescu ?...*

Dar, sigur, aici mai intervine și gustul redacției literare a Televiziunii. Nu ea girează „spiritele" respective ?

I. MUREȘAN

poșta redacției

Viorel Olivianu Pașcanu — Oradea. Cu privire la „Diagnostic" vorba dv. : „era imposibil ca așa hopa-țopa să-i creească un cancer la ficat! Pe lîngă asta avea o mare stimă pentru rațiunea sa și nu concepea că va dispare, țac, ca întreruptă de un comutator". În esență deci marele conflict rămîne tot între rațiune... și comutator!

Adrian Balomir — Suceava. Grupajul de schițe „Caleidoscop cotidian" nu cuprinde deocamdată decît înșiruirea onestă a unor întîmplări banale, cu tot efortul de a le căuta cu orice preț o semnificație, o transfigurare literară. Oricum, e un exercițiu.

Constantin Munteanu — Focșani. Epistola către prietenul Sorin, cu unele momente evocatoare din anii de școală, vădește un povestitor cu duh dar nu ați depășit încercările trecute.

Oprea Georgescu — București. Dezinvolt și heratic personajul Dragomir ne pune în fața unui rnare semn de întrebare și de mirare totodată. Care va să zică, lipsindu-i „culoarea" albastră el devine responsabil de cantină și poartă o simbolică barbă utilizată drept... șervețel de către respectivii abonați. Ar fi să înțelegem că Dragomir adoptă o anume atitudine față de viață. Plină de neprevăzut intervine însă pasiunea sa bruscă pentru acea femeie de o perfecțiune aproape fantastică, ea deținînd nu numai toate „culorile" dar și secretul de a repera prin unde herțiene loviturile de „picior" pe care semenii săi i le-ar putea aplica (unde herțiene care iau naștere din contrastul durere-bucurie n.a.) Dar amorul lor ideal este fatalmente imposibil : din momentul în care Dragomir îi mărturisește că este în lipsă de culoare albastră, femeia îl refuză categoric. În consecință, Dragomir își rade barba, și viața devenindu-i imposibilă își ia lumea în cap pînă cînd își va redobîndi culoarea esențială. Doica sa primește o scrisoare în acest sens, iar prietenul confident pleacă în căutarea mirificei femei (la cantină) dar ea „probabil a mîncat acolo o singură chenzină". Învăluit în mister și în bietele noastre presupuneri rămîne și sensul schiței precum și talentul satiric al autorului. Așteptăm ce va urma cu destulă curiozitate.

Mai trimiteți : Constantinescu Irina — București, Dan Mihăilescu — Brașov, Nora Aron — Iași, Ioanițescu Sonia — Vîlcea, Iordache Romica —Zimnicea, Ion Diaconu — București, Crăciun Valentina — Bujoru, E. H. Iași, Ticău Timpănaru — Brașov, Iana Salvin — Calafat, Mihai Zavergiu — București.

Deocamdată nu : Mihai Dumitru — Tecuci, Adrian Ilie — Focșani, Iliescu Emilia — București, Milea Gheorghe — Bistrița, Gh. Egoclan — București, Verdeș Elarian — Comarnic, Panaitescu Albert — Oravița, Virgo Sibelius — Sibiu, Mircea Știrbu — Călărași, Pompiliu Stratulescu — Baia, Florea Pricop — Panciu, Duduleac Ion — Timișoara, Grecorian Penciu — Brăila, Fagor Ursu — R. Sărat, B. B. — Predeal, Ghițișor Vasile — Severin, Adam Eva — Loco, Simon Frățilă —Sighișoara, Gugulea Marcel — Alba Iulia, Telemac Radu — Arad, Marinescu Lulu — Loco, Sofrone Firu — R[illegible]man, Zuzulea Mândita — Banat, Veinberg Valeriu — Suceava, Buduroiu Const. — Giurgiu, Staicu Venera — București.

GICA IUTEȘ

cronica literară

ion gheorghe :

nopți cu lună pe oceanul atlantic

Există poeți mult prea independenți față de poezia lor, sub raport autobiografic, precum există poezii atît de independente față de autorii lor încît ușor se pot confunda cu ale altora. Între unii poeți și operă, e, însă, o interdependență strictă, organică, în sensul că în structura versurilor lor stau trăsăturile fundamentale ale vieții lor. Ion Gheorghe face parte din această categorie.

Poetul acesta atît de viguros pare o ființă inabordabilă, o natură rustică bănuitoare, burzuluită, compusă din gesturi violente, într-o permanentă stare anarhică. În fond, poetul este o structură clasică, în sensul cel mai autentic și mai bun al cuvîntului, izvorită dintr-o spiritualitate ancestrală. În poezia lui, de loc cuminte, descifrezi ușor un echilibru spiritual, incompatibil cu excentricitățile, chiar în momentele de cea mai mare îndrăzneală, dar înrudit cu vehemența, cu stăruința tenace, bărbătească, în cunoașterea rădăcinii lucrurilor, în exprimarea sentimentelor și gîndurilor esențiale ale omului și ale sale ca poet. Ultimele sale poezii sînt niște „scrisori esențiale" brodate pe date fundamentale din propria-i biografie. Omenesc și firesc, autentic și natural în tot ce face, necruțător cu sine și cu alții, poetul trece și în poezia lui atributele personalității sale. Mereu am fost ispitit să compar poezia lui cu un masiv aurifer în care pe lîngă metalul prețios există și multe ingrediente. Observînd și alți critici acest lucru s-au grăbit a-l sfătui să renunțe la „impurități", la ceea ce lor li se părea *prozaic.* Ascultîndu-i, poetul ar comite o gravă eroare, s-ar autodesființa, n-ar mai fi poetul Ion Gheorghe, cu atributele sale atît de caracteristice și de particulare. Scoateți coloanele de susținere ale unei cupole și aceasta se va prăbuși cu toate picturile ei celebre. Ceea ce pare prozaism în versurile lui, e, în fond, o substanță vitală, e piedestalul masiv pe care se înalță poezia, Poezia, în toată puterea cuvîntului.

Dacă în majoritatea volumelor de versuri care apar din abundență în ultima-vreme, întîlnim cel puțin cîteva poezii veritabile, dacă în multe din ele descoperim poeți autentici de o indiscutabilă valoare, atunci în volumul lui Ion Gheorghe : *Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic* am sentimentul că ni se relevă Poezia însăși, cu izvoarele ei adînci, cu răscolirile și-nvolburările ei de suflet, cu acel fior misterios care străbate unitatea lumii de la tainele ei abisale, pînă la frămîntările cele mai concrete ale materiei. În volumul acesta nimic nu pare ajustat după mărunte precepte meșteșugărești. Totul e de o autenticitate cuceritoare. Poetul nu jertfește niciodată profunzimea unui gînd sau nuanța unui sentiment pentru nu știu ce podoabă stilistică. Multe strofe par roci masive, zgrunțuroase, neșlefuite, rupte, însă, din tărmuri sufletului și-al visului învecinat, nu o dată, cu o familiară lume mitologică. Poetului îi place să rețină din geografie relațiile ei cu legendele mitologice. În călătoria sa trece „pe lîngă genunchii negri ai Africei și-ai albei fecioare răpită de taurul Zeus". Peste apele străbătute de poet, Zeul trece ca-n afundurile antichității „cu aripile lui la picioare și-aruncă sămînța călătoriilor și-a comerțului".

De altfel, însăși structura cărții, deși se caracterizează prin mari profunzimi lirice, are în ea ceva din fibra epică a epopeelor homerice. Eroul liric, plecat pentru șase luni pe ocean cu un vapor de pescuit, e un fel de Ulisse modern, tulburat de îndepărtarea de familie, și, nu o dată, soția rămasă acasă, căreia îi sînt adresate aceste scrisori esențiale, cum se subîntitulează poeziile, are parcă aci alura unei noi Penelope. Structura prozodică prin densitatea, amploarea și masivitatea ei, prin absența totală a rimei, ca și invocarea atît de frecventă a zeităților mitologice, ne duc și ele cu gîndul spre străvechea poezie a grecilor. Dar poezia lui Ion Gheorghe avînd rădăcini în epopeile antichității freamătă cu ramurile în cea mai acută contemporaneitate în cele mai semnificative realități ale sufletului românesc, sublimate în sentimentul dorului,în efortul de a transfigura, de a se mișca într-un univers ridicat la o scară mitologică, străbătut de fiorul dorului. Dorul în ipostazele lui cele mai diverse freamătă și plînge prin mai toate persurile sale. Ne întîlnim cu dorul-dor cum ar zice Lucian Blaga cu dorul-neliniște, cu dorul-dorință, cu dorul de țară („trimite-mi saci grei de pămînt părintesc", „Eu plîng cînd scriu a X-a esențială către Republica Socialistă") dorul de acasă („scrie-mi cu lacrimi de acasă". „Tutto il mondo e una paese . . . / dar vreau să mor ca un ciine cu botul pe pragul de-acasă"), dorul de părinți, de soție, dorul de graiul strămoșesc în care se concentrează toate încordările sufletului : „Scrie-mi, trimite-mi pachete de cuvinte de acasă / grele, ca sacii de pămînt, scrisorile tale spre mine ; / nevămuite le voi vărsa pe masa de muncă, pe pernă, / le voi lua dimineața cu apă, le voi mușca cu pîine, / cuvintele tale, scrisorile tale de dorul de mine — / de sprijin al meu, de păstrare, de faimă frumoasă".

Dacă *dorul* e caracteristic pentru atitudinea lirică a poetului, atunci *omenia* noastră tradițională mi se pare definitorie pentru atitudinea etică a poetului, omenie care dă versurilor sale o finalitate de profund umanism socialist.

Poetul știe să domine vechile mituri să le dea substanțe noi, moderne. Nu o dată viziunile sale grandioase se clădesc pe semnificative elemente de mitologie păgînă sau creștină și realitatea cea mai palpabilă, mai obișnuită, reflectată în absurile sufletului, capătă un caracter fantast, transfigurîndu-se în imagini plastice de o rară originalitate. Precum în *Cîntarea cîntărilor* soția i se înfățișează ca „o livadă de migdali înfloriți, dimineața" iar „părul (ei) sună ca un tui purtat în lupte. Desprind din poezia „Puțin am rămas unul cu altul", scrisă la Copenhaga în 24 iulie 1965, un fragment edificator, în care remarc ecouri tulburătoare de descîntec românesc, integrate inteligent și subtil în unitatea imaginii :

„Toată ziua fug oameni bolnavi de pămînt / noi înșine plecăm unul de la altul plîngînd, / în orice piață lîngă roata norocului și clopotele eoliene / stă piinea în tarabele albe, deschise de dimineață — /ne cumpără unul de la altul pe diferite prețuri zilnic ; / pe luni de zile plec în colonille ei și te las ; / poetului cînd doarme cu capul pe-o piatră de pîine, / îi încoltesc ideile în cap, ca semințele de iarbă pe morminte / apoi se duce cu toate culorile sale, / se-nscrie voluntar pe vaporul de pescuit în ocean — / șase luni de zile eu nu mai sînt al tău cu nimic / pentru această virstă te-am pedepsit să mă aștepți ; / jumătate de an noi murim unul de altul ; / mergi zilnic și plîngi pe lespedea ziarelor unde se lasă numele meu / te pedepsești la căpătîiul cărților mele tainic și mut, ca Electra. / De aceea, tu mai înainte de a te azvîrli pe rugul somnului, / mai înainte de a-ți spulbera vîntul cenușa din zori, / mai înainte de a se naște pasărea Phönix, / adă apă proaspătă în ulciorul de lîngă oglindă / și strigă acestei ursiri peste numele vaporului de pescuit : / cum nu se teme soarele în paharul de apă, / cum vîntul n-are știrea lui și nu și-l mai aduce aminte, / cum florile se simt în el mai tinere-înaintea morții, / cum trece fără vătămare și neliniște lumina, / cum îl primește luna-n zori de după arborii-nfloriți ; / cum doarme-această apă blîndă și fecioară a ei însăși / așa s-adoarmă mările, oceanul și primejdiile — / să cadă greu pe prundul lor și fără răzvrătire, / obîrduind bărbatului plecat vaporul și uneltele".

Odiseea poetului în largul oceanului Atlantic e o odisee a cunoașterii de sine, un minunat prilej de meditație la lucrurile de pe uscat, la viața oamenilor, la rosturile lor, o dezbatere etică. Ion Gheorghe e un poet-gînditor, preocupat cu gravitate de sensul adînc al lucrurilor și de relațiile dintre ele, un poet serios care privește atent și cu-rajos realitatea în față și nu se distrează cu piruete intimiste și cu tumbe copilărești, strident filozofarde. Problema cheie a acestui volum de versuri o constituie sentimentul morții, trăit nu ca o neliniște disperată, ca o teză metafizică, ci ca o realitate concretă, cu care omul se înfruntă și se confruntă la fiecare pas, dominînd-o prin creație, prin muncă, prin demnitatea de sine, prin dragoste, speranță și solidaritate umană. Înfruntarea cu necunoscutul, cu forțele oarbe ale naturii e o sursă de optimism, un prilej de bărbăție tonică, o lecție de morală civică ; exprimată în versuri energice, fruste, căci țișnirile mari ale sufletului se pare că nu se pot ridica dacă de ele atîrnă prea multe ornamente stilistice :

„Fiți tari acolo pentru cei ce pleacă pe ocean, / e nevoie să credeți în voi pînă la capăt, / cercetați drumurile voastre și închelați-le, / întrați cu noi în partid fără cumpănă".

Sensibilitate robustă, poetul nu se complace, însă, în legănări idilice, în ipostazele optimistului retoric și îndolient. Conștiința lui e un conglomerat de contradicții. Lîngă certitudinea fermă pîndește, nu o dată, neliniștea și îndoiala :

„O îndoială trece prin mine carbonizînd iarba ; / moartea stă în spatele zeului soliei și călătoriei, / nu-i voie să nu cred că totul a fost ultima oară, / precum nu-i voie să te sperii de-acum".

În poezia lui Ion Gheorghe acest sentiment lucid analizat filozofic, nu umilește subliniindu-ne neputința de a o evita, și nu deprimă, ci urcă gîndul spre înalturile conștiinței, sfidînd implicit blazarea, angoasa și pesimismul regizat. Spre deosebire de o bună parte a poeziei tinere, Ion Gheorghe, poet de mari resurse lirice, nu se pierde în triștețl mărunte și-n căinări de cîntec băbesc. El privește totul bărbătește, cu gravitate și demnitate, cu o fermă constiință de poet al oamenilor de la noi și al vremii sale.

În orizontul spațial al oceanului simți nu o dată orizontul Bărăganului de-acasă cu întreaga lui problematică umană. Privind vaporul în șantier își amintește că „pilonii au fost arbori odată" și crede că soția îi poate apărea „de după fiecare umbră", căci „e umed ca-n pădure, și taină și cumpănă". De aceea poetul Ion Gheorghe, care este în realitate un excelent pictor al naturii și al oamenilor, nu s-a lăsat ispitit în primul rînd de peisajul acvatic inedit, n-a creat ceea ce se cheamă obișnuit pastel, ci a rămas în cadrul unor fresce ample, unde forfotește viața și munca oamenilor (admirabil surprinse) dar peste care plutește permanent o lungă aripă de gînd. După această aripă a gîndului temerar aș măsura valoarea estetică a poeziei lui Ion Gheorghe, o poezie adînc umană, cu viziuni de o largă comprehensiune a problematicii contemporane, cu imagini ample, grandioase uneori, despletite peste gînduri și sentimente bogate ca o salcie plîngătoare peste un lac cu pestișori de aur în care a căzut și-un bulgăre de soare. Iată o asemenea imagine :

„O, spre seară, cînd însuși soarele începe să se îndoiască de sine, / cînd începe să se clatine plasa de păianjen a nervilor, / amestecînd știrile și semnele ce vin către tine, / cînd statornicia ta cade cu bărbia în baioneta armei ; / cînd sîngele tău de femeie tînără, suferă / neînțelegînd ce-i cu sine, ce știe-n lume, / cînd umblă ca o albină izbită de fereastră — / atunci cînd ne amenințăm noi ființe firea / uitîndu-ne prea mult în abisul părinților noștri, / atunci, tu strigă-mă, prinde-te cu mîinile de numele meu / ia copila-n brațe și-așează-te în dreptul ușii. / / Spre seară, cînd se lasă b

e. lovinescu şi specificul naţional

În contextul discuţiilor purtate în ultima vreme în jurul specificului naţional al culturii şi artei noastre, a trăsăturilor acestuia, socotim nimerit a scoate în relief contribuţia lui Eugen Lovinescu de la a cărui naştere s-au împlinit zilele acestea 85 de ani. Lucrul ni se pare cu atît mai necesar cu cît, pornindu-se de la unele inconsecvenţe şi concepţii eronate ale criticului, a fost negată cu totul contribuţia lui în acest domeniu, care ar fi fost şi el contaminat în întregime de estetism, sau înăbuşit sub povara teoriei sincronismului. Fără îndoială, concepţia lui Eugen Lovinscu asupra specificului naţional nu a trecut, neatinsă pe lîngă asemenea teorii (a căror natură, şi funcţie reală merită, de altfel, o cercetare aparte pentru a evidenţia nu numai erorile, dar şi elementele pozitive ce pot fi valorificate sub un raport metodologic), dar aici, poate mai mult ca în altă parte, pot fi descoperite puncte de vedere valabile, preţioase pentru cercetările actuale. În acest sens o bază de discuţie o constituie solida monografie închinată recent lui Lovinescu de către Ileana Vrancea.

Criticul, care şi-a închinat activitatea vreme de cîteva decenii studierii fenomenului literar românesc, sublinia încă în lecţia de deschidere ţinută în 1910 la Universitatea din Bucureşti că literatura unui neam nu se mărgineşte numai la cîteva individualităţi, ce se ivesc deodată, pentru a dispărea apoi fără nici o urmă ci, dimpotrivă, ea reprezintă un corp organizat, ce creşte, se dezvoltă, străbătînd un şir de prefaceri. Existenţa specificului naţional ca atare nu era un lucru nou, ca fusese afirmată de toţi scriitorii de mai înainte, de la Kogălniceanu la Maiorescu şi mai recent de N. Iorga. Faptul că un partizan al autonomiei esteticului cum era Lovinescu o pune într-un moment cînd exagerările naţionaliste ale sămănătorismului o compromiseseră, ni se pare semnificativ. În activitatea lui de critic literar o asemenea viziune era dealtfel firească deoarece, după cum mărturisea el însuşi, firul formaţiei sale, „a trecut mai întîi prin domeniul socialului, înainte de a se afirma în domeniul esteticului“ (**Memorii**, vol. II, Craiova, p. 269) or, în contextul unei formaţii sociologice, considerarea elementului etnic nu poate lipsi.

Afirmarea necesităţii studierii istoriei literare, ţinînd seama de procesul istoric de constituire a acestui specific naţional, va constitui, dealtfel, obiectul unei declaraţii programatice a lui Eugen Lovinescu, care nu va ezita să o pună pe acelaşi plan ca importanţă cu însăşi creaţia de cultură : „Este aşadar o datorie sfîntă a unora de a lucra spre îmbogăţirea culturii naţionale, sub toate formele, fie în ştiinţă, fie în literatură, iar a altora de a studia cu de-amănuntul istoria acestei culturi de a cerceta prin ce sforţări, prin ce jertfe, prin ce silinţe a reuşit să se înjghebeze, ce înrîuriri binefăcătoare sau răufăcătoare a suferit, care e starea ei de acum şi care e drumul pe unde a trebuit să se îndrepte spre a rămîne în făgaşul tradiţiei“ (**Critica şi istoria literară**, Bucureşti, 1910, p. 21). Sublinierea necesităţii unui asemenea studiu este de mare actualitate astăzi, cu atît mai mult cu cît o perspectivă consecvent ştiinţifică asupra procesului genezei şi evoluţiei valorilor naţionale are a descoperi numeroase aspecte, unele rămase în umbră, altele complet necunoscute. Introducerea determinismului cauzal — înţeles în toată complexitatea sa — va putea aduce apoi lumini noi asupra unor fenomene culturale încă necunoscute, sau chiar asupra celor clasice, explicînd totodată motivele care le asigură perenitatea.

Conturarea însăşi a acestui specific naţional este o operaţie delicată şi dificilă pe care E. Lovinescu — nevoind să se piardă în speculaţii sterile, frecvente dealtfel în epocă — a ocolit-o. Spunînd că „o cultură nu se valorifică însă decît prin caracterul naţional“ (**Istoria civilizaţiei române moderne I**, Bucureşti, 1924, p.12). Lovinescu, susţinător al literaturii moderne, se ridică în acel moment împotriva tendinţelor cosmopolite ale unor scriitori grupaţi în jurul „Contimporanului“ lui Ion Vinea, care susţineau că elementul etnic ar dispare în literatura nouă. Făcînd această afirmaţie de principiu, criticul Sburătorului arăta apoi că acest caracter naţional, mlădiat de biologic şi de determinismul istoric, depozitar al psihicului unei colectivităţi, este deocamdată greu de precizat cu exactitate. Trebuie reţinut deci că Lovinescu nu se situa în această problemă pe o poziţie agnostică, şi nici nu plasa specificul naţional în domenii insondabile, bîntuite de factori mistici sau inconştienţi, ba mai mult chiar, căuta o explicaţie istorică a motivelor pentru care se ridică încă dificultăţi în conturarea elementului etnic în cultură : „Neputinţa de a preciza cu rigoare ştiinţifică caracterele specifice ale artei româneşti, neputinţă trădată prin incoerenţa răspunsurilor celor mai autorizaţi reprezentanţi ai artei noastre, nu înseamnă inexistenţa unui determinant etnic, ci numai inexistenţa unei tradiţii în mai toate ramurile creaţiei artistice“ (**Etnicul** în **Sburătorul**, mai-iunie, 1927).

Fără îndoială, în această afirmaţie există o parte de adevăr, chiar dacă nu vom putea accepta părerea criticului după care, datorită vicisitudinilor istorice, sensibilitatea artistică a poporului nostru nu s-a putut manifesta decît în genuri şi forme aşazis inferioare, neatingînd muzica, pictura sau sculptura. Dacă în arta cultă tradiţiile naţionale, nu se conturează încă deosebit de limpede în domeniile amintite (deşi nici aici ea nu lipseşte), arta noastră populară era în schimb suficient de bogată în tradiţii valoroase pentru a infirma părerea după care muzica, pictura sau sculptura nu oferă încă dovezi în favoarea existenţei unui specific naţional.

Cercetările contemporane în domeniul etnografiei şi folclorului, ca şi studiile de istoria artei ,au scos la iveală o cantitate imensă de fapte care aşteaptă să fie interpretate pentru a putea desprinde trăsăturile specific naţionale ale artei româneşti. Multe din discuţiile de pînă acum, deşi conţin elemente interesante, se menţin încă, din păcate, la un nivel de extremă generalitate, nereuşind astfel să surprindă diferenţa specifică poporului nostru în această privinţă. Este o problemă ce rămîne încă deschisă.

Un interes deosebit credem că îl prezintă concepţiile lui Eugen Lovinescu în privinţa raportului dintre estetic şi etnic, a sensului în care se poate vorbi de un specific naţional al artei. Rădăcinile şi amprenta rasei în artă sînt în concepţia criticului mai mult decît evidente, iar negarea lor ar fi o absurditate : „A te concepe în afară de rasă este un caz de bovarism, posibil în teorie, dar contrazis de practica celor mai elementare manifestări sufleteşti şi cu atît mai mult în artă“ (**op. cit.**).

A recunoaşte sursele şi caracterul naţional al artei nu înseamnă însă a nega diferenţierea existentă între estetic şi etnic. Criticînd poporanismul care încerca să asimileze una alteia aceste categorii ajungînd astfel la concluzii neştiinţifice, Lovinescu preciza că dacă problema etnicului este o realitate evidentă, ea trebuie menţinută în cadrele ei fireşti : etnicul poate fi un determinant estetic în sensul limitării virtualităţilor estetice ale unei rase la anumite forme sau moduri de expresie, dar nu se confundă cu însuşi esteticul şi, prin urmare, în nici un caz, nu poate fi considerat ca un principiu de valorificare.

Dacă este discutabil faptul că etnicul ar putea limita virtualităţile unei naţiuni la anumite forme sau moduri de expresie, ştiut fiind că acestea din urmă au în genere un caracter neutru, nemanifestînd preferinţe de nici un fel, ni se pare că disocierea esteticului de etnic este pe deplin judicioasă evitînd confuzia de planuri ce se face adesea. Din acest punct de vedere observaţia criticului merită reţinută : „O categorie psihologică nu se poate converti într-o categorie estetică : cîntecul din fluier sau înjurătura naţională, pot fi specifice, fără a deveni şi valori estetice“ (**Poporanismul anacronic** în **Sburătorul** nr. 2,1926).

După cum se poate remarca în afirmaţia de mai sus se atrage atenţia şi asupra faptului că prezenţa în cadrul operei de artă a unor elemente de altă natură decît cele estetice nu atrage prin sine nici-un fel de calificare axiologică. Valoarea nu poate fi judecată cu ajutorul unor criterii extra-estetice, ci numai în măsura în care acestea s-au integrat organic în substanţa operei de artă.

Influenţele estetismului se vor face simţite cînd criticul va insista asupra caracterului „impersonal“ al emoţiei estetice, dar nu trebuie pierdut din vedere că această impersonalitate era considerată un produs al unei combustii interne, care făcea ca elementele etnice, etice sau de altă natură să nu apară în artă „ca atare“, ci transfigurate în imagine. În acest sens antinaţionalist, antididactist, îndreptat împotriva unor teorii obscurantiste şi reacţionare ale gîndirismului, nici nu vedem ce s-ar putea reproşa punctului de vedere lovinescian expus mai jos : „Prin înseşi structura elementelor materiale ce o compun, arta e naţională şi poate afirmaţia cea mai înaltă a etnosului ; prin însuşi efectul ei de a ridica prin contemplaţie la emotii impersonale, arta este morală, şi poate expresia cea mai puternică a moralităţii, care constă în anularea egoismului ; naţională şi morală, arta nu trebuie să fie nici naţionalistă, nici moralistă“ (**Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937**, p. 388). Corectînd punctul de vedere autonomizant al lui Maiorescu, care stabilea o linie netă de demarcaţie între cultural, educativ şi patriotic pe de o parte şi artă pe de alta, Lovinescu va trage o concluzie pe deplin justificată şi care nu poate fi suspectată de purism. Emoţia estetică, arată el, „de la sine e şi culturală şi educativă, şi naţională şi morală“ (**loc cit.**)

O asemenea părere merită reţinută şi pentru actualitatea ei deoarece, nu o dată în practica criticii sau chiar în discuţiile teoretice, funcţiile cognitive, social-educative şi estetice ale artei sînt tratate izolat. Numai înţelegînd aceste funcţii în unitatea lor indisolubilă, pot fi evidenţiate atît specificitatea artei cît şi locul ei în ansamblul vieţii sociale.

Concepţia lovinesciană asupra specificului naţional nu poate fi discutată în afara raportului naţional-universal în cultură (în genere) şi în artă (în special). Dialectica acestui raport este surprinsă cu fineţe atunci cînd criticul remarcă : „Preţuim operele care au la bază observaţia. Nu seamănă cu altele ; fac parte din avutul conştiinţei naţionale... Cu cît arta este deci mai naţională, cu atît cîştigă în însemnătate universală. Civilizaţia nu e decît totalitatea contribuţiilor individuale“ (**Critice** III, 1920, p. 166) Subliniind faptul că universalul nu apare decît pe baza valorilor naţionale, criticul era însă departe de atitudinea de exaltare a oricăror produse literare autohtone caracteristică lui Mihalache Dragomirescu, evitînd astfel ceea ce el numea un „non naţionalism“.

Lovinescu se va ridica de asemenea împotriva extremei localizări arătînd că, dacă a fi „de la noi“ cu icoane tipice e un merit, e departe însă de a fi meritul cel mare al unei opere de artă, deoarece nu implică şi existenţa talentului. Pornind de la această observaţie judicioasă, criticul va ajunge să exagereze general-umanul în dauna concret-istoricului, universalul în dauna naţionalului, susţinînd — împotriva lui G. Ibrăileanu — că „cu cît vom găsi mai multe elemente dezbrăcate de contingenţele timpului şi ale spaţiului, cu atît opera e mai universală“ (**op. cit.** p. 167). Dacă o asemenea afirmaţie nu se susţine, trebuie să remarcăm însă că fenomenul de creştere a ponderii generalului uman în arta contemporană este real, atît că el nu duce la o ştergere a trăsăturilor naţionale ci, dimpotrivă, la potenţarea lor.

Accentuarea interpenetraţiei valorilor, datorită intensificării circulaţiei lor internaţionale îndeosebi în ultimul secol, nu rămîne fără consecinţe asupra specificităţii lor naţionale. Pentru a explica procesul, Lovinescu va emite cunoscuta teorie a sincronismului care, cuprinzînd un grăunte de adevăr, va exagera însă peste măsură rolul acestor influenţe externe asupra culturilor naţionale, ducînd astfel la extrem teoria maioresciană a „formelor fără fond“. În acest sens el va susţine de pildă că „de la sfîrşitul veacului al XVIII-lea evoluţia literaturii europene este sincronică ; orice formă de artă apărută într-un centru artistic se propagă aproape instantaneu peste toată Europa ; în timpurile noastre impresionismul şi cubismul francez, expresionismul german, dadaismul, constructivismul, s-au răspîndit concentric în toate ţările“ (**Istoria civilizaţiei române moderne**, III, p. 45).

Fără îndoială, tehnica mijloacelor de comunicaţie permite ca noile tendinţe artistice să fie cunoscute cu rapiditate şi ca atare interinfluenţele să sporească, dar aceasta nu înseamnă întotdeauna o reală efectivă răspîndire a acestora. Solul naţional intervine în acest sens ca un filtru care cerne valorile, reţinînd numai acelea care corespund unei anumite sensibilităţi estetice, istoriceşte formate, şi care întîlnesc corespondenţe în tradiţiile culturii respective. Lovinescu intuieşte şi el acest proces, deşi influenţat de teoriile lui G. Tarde va lăsa factorului naţional un rol mai mult pasiv : „Căci, încă odată, din intensificarea interpenetraţiei nu trebuie să tragem concluzia anulării factorului rasei, întrucît imitaţia simplă fără asimilare nu reprezintă o valoare pozitivă şi, după o scurtă fază de imitaţie integrală, acritică, totul se adaptează, instinctiv, fără teorii şi dezolare, temperamentului etnic în forme, care, de n-au meritul originalităţii desăvîrşite, constituie totuşi, unul din modurile obişnuite ale originalităţii“ (**Mutaţia valorilor estetice**, 1925 p. 19).

Fenomenul asimilării se petrece, desigur, uneori şi sub forma descrisă mai sus, atît că adevărata originalitate a unei culturi are ca punct de pornire nu prelucrarea influenţelor externe, ci în primul rînd elementele naţionale care sînt ridicate la semnificaţii cu rezonanţe universale. În acest sens cunoaşterea tradiţiei naţionale, are o deosebită însemnătate pentru evoluţia artei însăşi, contribuind totodată la educarea sensibilităţii artistice a unui popor, la pregătirea lui pentru a recepta valorile naţionale şi universale.

Funcţia patriotică a cunoaşterii trecutului literar a fost subliniată cu deosebită căldură de Lovinescu : „După cum istoria înfrumuseţează puternic pentru întărirea conştiinţei de neam şi a solidarităţii naţionale, tot aşa şi istoria literaturii, înscriind curba progresului cultural şi artistic al unui popor, îl face mai conştient de menirea lui, dezvoltă solidaritatea factorilor culturali ai generaţiilor noastre cu cei ai generaţiilor trecute şi lucrează la continuitatea istorică a vieţii naţionale şi a tuturor elementelor care o încheagă“ (**Critica şi istoria literară**, 1910, p. 21). Activitatea lui Eugen Lovinescu (monografiile sale despre Gr. Alexandrescu, C. Negruzi, Gh. Asachi, volumele închinate istoriei literaturii române contemporane — îndeosebi studiile despre Sadoveanu, Rebreanu, Arghezi), se înscrie ca o contribuţie valoroasă la cercetarea trecutului nostru literar în continuitatea sa istorică

ION PASCADI

---

ion petrache

bun simţ

Cine a spus
că strigătul cocorilor e trist,
cînd pleacă în toamnă ?
Cîntecul lor e-o variaţie-n temă,
a musafirului iubit,

pe care l-ai ospătat două anotimpuri
cu ţara.
Întoarcerea lor
e semnul sigur al primăverii
şi-abea atunci descoperim
că despărţirea-i în viaţă
o pauză a bunului simţ,
pe care o dorim, fără să ştim
că-i necesară marilor prietonii.

umbre-n vitralii

E necesar, cercetînd universul,
întîi să te cauţi pe tine ;
să te pîndeşti într-una
şi să nu-ţi fie teamă.
. . . . . .
Duşmanul cel mai mare,
cale cal ce se-ascunde în noi,
prefăcîndu-se că ni se supune.
Liniştiţi îl lăsăm să se-nalţe,
străveziile umbre-n vitralii
şi apoi le numim profunzimi.
Vine, însă, o oră de taină,
cînd se-ntunecă totul pe boltă
şi-n eclipsa de vis, ca o plagă,
ne apar neştiutele ghiare,
ce-au săpat depresiuni în lumină.

anti-mit

Cel mai frumos mit al genezei
ni-l spun florile,
al căror dumnezeu e pămîntul.
El le dăruie viaţa şi moartea,
fără s-aştepte alte rugăciuni,
decît parfumul lor şi frumuseţea.
Raiul nu a fost şi nu e !
Cine a inventat şarpele ?

---

tudor george

căderile

Cît de palidă erai în dimineaţa aceea...
Căzuse din streaşină un suflet,
— o vrabie nedeprinsă la zbor.
Dar n-ai ştiut atunci,
nici altă dată,
cum am căzut fără chemări şi eu,
într-o prăpastie de nimeni cunoscută.
Şi îngerii neputincioşi zburau,
deasupra ei, ca însăşi nepăsarea.
Tu n-ai ştiut, căci mă credeai în zbor,
chiar şi atunci cînd prăbuşit sub maluri,
îmi căutam aripi din lut şi frunze.

jocul cu mingea

Arunc o minge-n văzduh...
De-o parte e cerul alb,
de cealaltă, cerul negru.
Mingea a rămas priponită la mijloc.
Stelele cad,
dar cerul e tot plin de ele.
Mingea rămîne-ncurcată
în plasa văzduhului
şi nu le mai poate atinge...
Curînd,
se va naşte copilul puternic.
El va ştii să se urce
pe arborele fără trunchi
şi să arunce mingea mai departe.

cheia

Nu ştiam prin colburi ce-mi scînteie
Ca un ochi de orb cu bulba seacă :
Mi-a clipit în calea mea o cheie,
Se holba demonică, buimacă.

Ochi părea ce-şi caută o cale
Şi n-o mai găseşte niciodată !
Cine ştie de la ce portale
O fi fost, sau de la ce lăcată ?

Se căscase ca o gură mută
Ce invocă — fără să vorbească —
Dragostea şi taina ei pierdută
Fericirea ei şi vechea broască

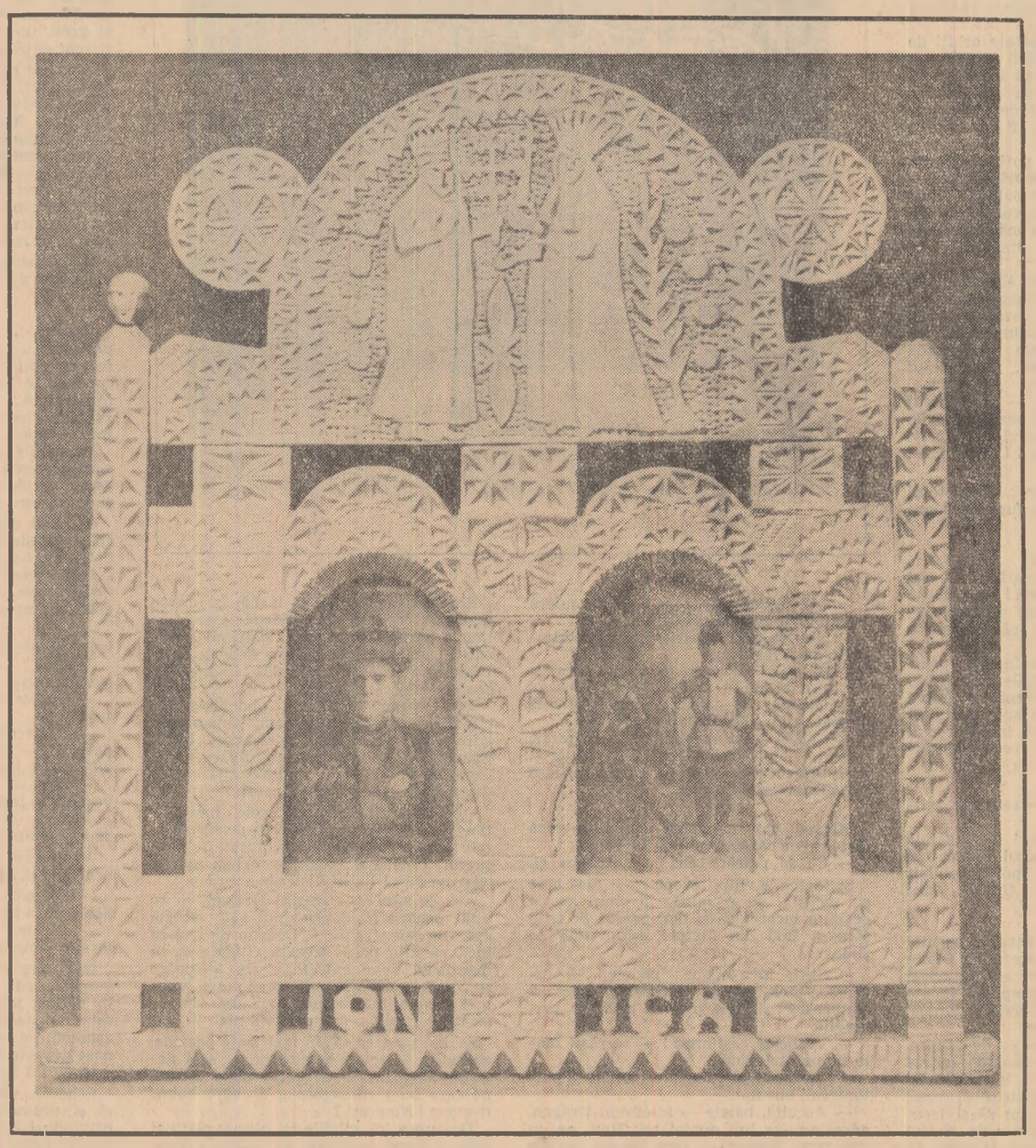

Sta descumpănită, neperechе

Şi-mi păru vorbirea ei absurdă,
Rotunjită-n praf ca o ureche
Fără de timpan — ureche surdă —

Mi-a părut apoi cum sta-n ţărînă,
Arătînd spre nu ştiu care parte
Ca un deget smult de la o mînă
Năzuind spre zări, pînă departe...

Cine ştie ce comori din vise
Sau grădini ce-şi zbat de aur ramul
Sub tăgada ei au fost închise
Şi le-a străjuit cîndva sesamul ?

O fi fost la vreo-nflorită ladă
Grea de borangicuri şi carpete
Cetluind, ca nimeni să n-o vadă,
Toată zestrea strînsă-a unei fete ?

Or sub semnul ei pecetluise
Tot ce-a fost unei bătrîne drag :
Amintirea, florile ucise,
Anii-nghesuiţi în sarcofag ?

Or la poarta-nchisă cu răteze
Legănată-n lanţ, ca un cercel,
O fi stat cîndva să privegheze
Penitenţa unui tinerel ?

Mută-mi sta, acum, aici, 'nainte
Neputînd cu glas peltic să-mi spuie
Soarta ei — în cîteva cuvinte —
Limba ei ce-ncuie şi descuie.

Undeva o singură lucarnă
Dorul ei neschimbător i-l poartă ;
Pătimaşul lor sărut răstoarnă
Lumile şi cască-n cer o poartă...

dioptriile timpului

Trec anii, trec, şi ochiul mi se-nceaţă
Precum fereastra peste care-a nins
Tot mai departe-i luminoasa-ţi faţă
Soarele tău de leucom cuprins

Ca viermele mă-nfăşur în mătase
Or tu în văl de nouri te-nfăşori ?
Oricum ar fi, confunzii dureroase
Ţi-adumbră chipul şi te ia-n vultori.

Cu ochiul orb mă reîntorc, cum melcul,
Spre înlăuntrul meu şi-ntr-un tîrziu
În cerul strîmt care-şi închide cercul
Mi-apari aevea-ntocmai cum te ştiu.

la bar

Trăiesc la ceasul ăsta un timp topit de aur :
Cu bere mierie, în cupe de Granzquel,
Ce face să-ţi plutească simţirea ca un plaur
Cu viziuni şi păsări ce cuibăresc prin el...

Ţinînd în palma strînsă efervescenta sondă,
Mimez grotesca muină a unui fals Rotschield,
Trăgînd cu pasiune dintr-o ţigară blondă,
Marcată cu coroană şi stemă „Chesterfield“ !...

Dar, ca un viu „remember“, în coşul de nuiele
Stau vîrfuite chifle de aur, în morman,
Împrospătîndu-i parcă şi-acum privirii mele
Imagini largi cu holde foşnind prin Bărăgan...

Bune-s ţigările-astea şi daurita bere
— Stupefiante blonde, nemţeşti şi englezeşti ! —
Dar ştiu că pîinea asta, de-aici, mi-a dat putere
Şi m-a 'ntremat să birui, răzbind spre anii-aceşti !

Poţi să te crezi un conte, or lord, or ştab de vază,
Şi poţi pe-un frac să-ţi lepezi sumanul, vechiul brîu,
Dar ochiul tău, de-apururi, înlăcrimat de-o rază,
Va tremura-n lumină ca strămoşescul grîu !

reconstituirea

povestire de horia pătraşcu

— Acum ! — strigă Scherer.

Împinse uşor în urmă capul lui Toma ; ceafa omului abia dacă atinse sticla ; geamul căzu pe ciment, făcîndu-se ţăndări.

— Perfect ! — strigă Scherer, blocînd motorul. Ce urmează ?

Strigase atît de tare încît Ripu nu mai auzi mulţumirea şoptită, a ospătarului ; într-adevăr, acesta nici măcar nu simţise izbitura.

„Sînteţi liberi" — le spusese maiorul ; iar Ripu se uita la el prostit, neînţelegînd ce urmăreşte.

„Sînteţi liberi !" — repetase omul întinzîndu-le actele, în timp ce Paveliu le zîmbea încurajator ; iar lui Ripu i se părea că cineva îşi bate joc de el, chinuindu-l.

— Sînteţi liberi ! — zise pentru a treia oară maiorul şi ridică tonul, iritat, răstindu-se : Poftim, luaţi astea ! Nu vă mai holbaţi aşa la mine... ! Ce aşteptaţi ?

Aura era acolo, în apropiere şi îi privea pe toţi, pe rînd, cu atenţie, iar Toma îşi freca acum palmele alături de ea, ostentativ de prezent, indicînd spre Ripu, fără a încerca să-şi ascundă cu nimic bucuria : „Vezi ! Ţi-am spus eu !".

— Ăăăă... — începu Vuică, înaintînd cu un pas ; se opri însă locului, stingherit. Ăăăă... ! — mai încercă, clipind des din ochi. Să mor eu, dacă... !?! Şi vîrîndu-şi dreapta în turul pantalonilor începu să se scarpine acolo de zor.

Îşi întoarse capul către Ripu — rămas în urmă, fără a se clinti — cerîndu-i parcă un ajutor cît de cît spre a-l îndemna la mai mult. Văzînd însă că acesta nu reacţionează în nici un fel, îşi năpusti din nou către maior privirea goală, bleagă şi neputincioasă, scărpinîndu-se în tot acest timp cu mereu mai multă furie :

— Tova-maior, eu... noi, mai bine zis !!! Vedeţi dumneavoastră : noi, ca să zic aşa, ăăă... !??

— Vă mulţumim — şopti atunci Ripu, pierit, cu voce stinsă, înţelegînd în sfîrşit ce se petrece ; şi repetă, dîndu-şi seama că nu se făcuse auzit : **Vă mulţumim, tova-maior !** Şi se urni din loc cu greu.

Aflat în drum, îi şuieră lui Vuică din mers, pocnindu-l peste ceafă fulgerător : „Stai şi tu ca oamenii, zăpăcitule ; şi mai lasă, dracului, mîna aia în pace !" Ajuns apoi în faţa maiorului, apucă cu degete şovăinde actele aflate în mîna lui întinsă ; începu să tremure din toate mădularele :

— Vă mulţumim din suflet, tova-maior! — zise ; şi îşi muşcă buza, adînc. Dacă aţi şti ! Dacă dumneavoastră aţi şti tova-maior cît de...

— Bine, lasă... Bun ! — îl întrerupse maiorul plictisit dintr-odată. Ce urmează? — întrebă ca şi cum s-ar fi adresat numai lui, sieşi. Scena de lîngă baracă, cu bătaia — nu ? Hai, să-i dăm drumul ! Să vă văd... !

Îşi tamponă fruntea strecurîndu-şi batista pe sub borul pălăriei apoi îşi prinse tîmplele între degete, strîns apăsîndu-le pe rînd ; părea a fi îmbătrînit pe neaşteptate.

— Mda... — făcu cu glas moale, şters. Mie îmi mulţumiţi degeaba ! Mai curînd mulţumiţi-i lui Drăgan. Şi tovarăşului director Paveliu ! — adăugă. Aţi avut mare noroc cu ei ! Măcar asta de v-ar intra în cap... !

Închise ochii continuînd să-şi maseze fruntea, apăsat ; se strîmbă încetişor :

— Mie îmi mulţumiţi de pomană — făcu din nou. Degeaba îmi mulţumiţi : eu nu-mi fac decît datoria... ! S-a-nţeles ?

— Ripule ! — făcu vesel Vuică, puţin mai tîrziu ; ieşise afară, în plin soare şi lăsase uşa deschisă pentru a se face auzit ; îşi îndoi un picior din genunchi săltîndu-l în sus de cîteva ori, potrivindu-şi în acest timp cu două degete pantalonul, în faţă : Tu ştii, mă, care e diferenţa dintre om şi maimuţă ?

— Nu ştiu — şi Ripu ieşi la rîndul său, trîntind în urmă cu putere uşa văruită a W.C.-ului. Care e ? — întrebă, prinzîndu-şi cureaua ; pe chipul său murdar, brăzdat de sudoare, nu se putea citi nici măcar urma unui zîmbet.

— Maimuţele nu au buletin ! — îi explică Vuică, senin.

PARTEA A DOUA

Intraseră în după-amiază — vremea prînzului trecuse de mult — iar căldura aceea năpraznică, uscată, înăbuşitoare — în loc să scadă, crescu simţitor.

Valuri topite de aer arzînd — valuri transparente de aer lichid — măturau plaja pustie a ştrandului, la intervale, clătinînd pletele sălciilor ce marcau cotul riului, dinspre haltă ; în unduirea lor reţinută, stranie şi necuvîntătoare, sălciile astea păreau a fi capetele unor fecioare uriaşe, despletindu-şi în jos către pămînt pletele unsuroase şi verzi, lunecoase, pline de nelinişte.

Însuşi timpul — de obicei neputincios, indiferent la scurgerea sa egală, fără de ţel — vibra acum în loc pustiit, fremătînd de teamă : se născuse departe, către munte, din senin — iscat parcă din genune — un nor vînăt, urît, căţărat pe creste peste lume ; pîndind ameninţător.

Aşteptînd ceva...

I.

Maiorul îşi scoase pantofii şi îi aşeză alături, pe pietre, lîngă rîu. Îşi întinse apoi ciorapii peste gura lor încinsă, desfăcută din şireturi, evitînd să o acopere cu totul.

Cu pantalonii suflecaţi la genunchi intră în apă înaintînd cîţiva paşi ; valurile îi trecură de glezne ; se opri acolo scuturat de răcoarea aceea curată ce îi urca prin picioare risipindu-se apoi în întreg trupul, dezmorţindu-l.

— Crezi că am făcut bine ? — întrebă, fără a întoarce capul.

— De ce, te îndoieşti ? — se miră Drăgan aflat în urmă, pe mal.

— Ei au acum **certitudinea** că sînt liberi : înţelegi ?

— Ei, şi ?

— Mi-e teamă să nu ne creeze dificultăţi tocmai acum, la sfîrşit ! Ar fi culmea : ne sare procuratura pe cap ! Şi-aşa, după toate cele petrecute, ne-am trezit cu o mulţime de observaţii sosite la noi, la secţie. Ne învinuiesc că sîntem prea slabi, că prea ne purtăm „cu mănuşi" ! Că „nu în acest fel se face educaţia tinerilor delicvenţi" !

Îşi plimbă picioarele la dreapta şi la stînga cu degetele răsfirate simţindu-şi pielea furnicată de lichidul rece care îl trezea parcă la viaţă, împrospătîndu-l :

— La urma urmelor — zise — au şi ei dreptate... !

— Aş vrea să cred că nu te simţi prea afectat din pricina asta ! — mormăi Drăgan.

— A, nu ! — zise maiorul. Şi se întoarse către prietenul său : Nu, bătrîne ; nu sînt eu omul care să-şi creeze complicaţii inutile ! Totuşi aceşti doi tineri sînt nişte indivizi ciudaţi, ieşiţi cu totul din comun... Nu ştiu de ce dar în momentul de faţă îmi este imposibil să prevăd care va fi comportarea lor de acum înainte ! Ceva — nu ştiu nici eu **ce anume** — mă face să cred că ne putem aştepta la orice din partea lor... !!

— Exagerezi, Nicule ! — făcu Drăgan.

Paveliu se ivise prin apropiere. Zărindu-i, se îndreptă către ei cu faţa, toată, numai zîmbet :

— Domnii mei — zise el — îndrăznesc să sper că numai căldura e aceea care v-a îndepărtat din mijlocul nostru, rupîndu-vă astfel de mase ! Şi adăugă : Sincer vorbind, atmosfera e de-a dreptul imposibilă ; nu e de mirare deci că unii dintre noi îşi caută refugiul la sînul mamei noastre, natura !

„Imbecil !" — gîndi Drăgan. „Beat şi imbecil !"

— Bănuiesc că v-am deranjat ! — continuă directorul ; remarcase cu uşurinţă iritarea celor doi. Bănuiesc că actuala mea prezenţă aici, în mijlocul dumneavoastră, nu spune mare lucru. Nu spune nimic ! Am dreptate... ?

Maiorul ieşi din apă şi — aşezîndu-se pe mal — începu să se încalţe :

— Cum stăm ? — îl întrebă el pe Paveliu, trăgîndu-şi ciorapii peste picioarele ude.

— Adică... ?!?

— **Cum stăm cu reconstituirea ?** — preciză maiorul ; şi începu să-şi scuture pantofii pe rînd golindu-i de nisip. Ei, drăcie ! — exclamă totodată — dar circulată mai e, domnule, linia asta !

Cu sirenele urlînd din toate puterile, trei locomotive cuplate se năpustiră în haltă tîrînd după ele un convoi lung, nesfîrşit, de vagoane de marfă : vagoane-platformă, încărcate cu tancuri.

Trecură în viteză făcînd un zgomot asurzitor, iar de sus — cocoţaţi pe turele — mai mulţi militari tineri, arşi de soare, dezbrăcaţi la maieuri, le făcură rîzînd semne cu mîna.

Paveliu ridică braţul răspunzîndu-le la salut :

— Se duc la manevre ! — constată.

— La aplicaţii ! — îl corectă maiorul, absent.

— Tot un drac... ! — făcu Drăgan. Tot dracul ăla e ! — adăugă, întunecat la chip. Apoi îşi săltă capul privind în sus, de-asupra :

...Speriate pentru a doua oară, **gîşte** albe ale bătrînei treceau în zbor razant peste capetele lor bătînd sălbatic din aripi şi încurajîndu-se prin ţipete scurte. Descriind un semicerc larg ele ocoliră acoperişul „Pescăruşului" lăsîndu-se să cadă undeva în spatele localului, în iarba înaltă care creştea acolo, în dosul lui. Chemîndu-se apoi, întărîtate, porniră în salturi către tribuna stadionului.

Din mijlocul podului — bătrîna îşi ridică pumnul, strîns, trimiţînd cerurilor un blestem neîndurător.

Ochii ei obosiţi, pe jumătate orbiţi de scurgerea anilor, se dovediră atît de neputincioşi acum încît lăsară lacrimile să ţîşnească în voie, înecîndu-i, tulburînd astfel pînă şi acea brumă de vedere pe care se mai dovediseră a fi în stare a o păstra.

Sfîrşită — abia mai putînd răsufla după toată alergătura — bătrîna îşi sprijini de balustrada podului palmele bătătorite, arse de vreme şi începu să plîngă în tăcere lăsîndu-şi trupul mărunt pradă durerii ce o sfîrteca pe dinăuntru, la fiecare suspin.

Rîul se scurgea devale alunecînd în clipociri uşoare, iar ea plîngea în neştire, fără să-l vadă, fără să-i pese de nimic, vlăguită şi stoarsă de neputinţă şi singurătate ; plîngea acolo peste balustrada podului, frîntă la jumătate, iar primul care o zări fu Vuică.

— Hei, tovar'ş, unde ? — se pomeni Scherer strigînd ; şi îşi scoase capul de la vizorul aparatului clipind nedumerit în dosul ochelarilor aburiţi. Unde ? Hei ! — strigă din nou.

Dar Vuică se îndepărtase ; lăsînd totul baltă, se apropia acum în fugă de capul podului.

Plutonierul sosi alergînd :

— Tova-maior — făcu, gîfîind — cei doi au devenit **recancitranţi !** Ne creează probleme, tova-maior ! Mai ales cel înalt, Vuică ! Vă raportez că ar trebui luate măsuri !

Maiorul nu răspunse de îndată ; prinzînd şiretul celui de-al doilea pantof el se uită la Drăgan, cu intenţie : „Acum îmi dai dreptate ?" Şi abia apoi se ridică.

În momentul următor închise ochii ducîndu-şi mîna la ceafă : revenind, durerea îi lovise creştetul ca o măciucă. Se clătină în loc :

— Ce s-a întîmplat ? — reuşi să articuleze.

— Au fugit, tova-maior ! — îngăimă negriciosul. Au părăsit locul din-nainte stabilit ! Mai întîi Vuică, apoi şi celălalt de parcă s-ar fi-nţeles ! Uitaţi-i, sînt acolo... pe pod ! Îi vedeţi ?

Ajunsă lîngă rîu Aura întîrzie pe mal cîteva clipe pentru a-şi aşeza pe pietre aparatul de radio. Ocolind apoi piciorul podului intră în apă şi începu să înoate înfiorată de plăcere traversînd puntea, pe dedesubt, în sus şi în jos.

Curînd însă, ceva bubui pe de-asupra, scîndurile punţii săltară troznind — cîţiva oameni soseau în fugă — iar Aura îşi izbi tălpile de fundul pietros al apei, zvîcnind în picioare. Începu să-şi frece ochii, orbită pe neaşteptate de praful scurs din goana celor care treceau pe sus, peste capul ei.

— Ce-i, babo ? — întrebă Vuică, sosit primul pe pod.

— **Of, lovi-le-ar... !** — gemu femeia. **Pocni-le-ar gălbeaza în creştet ! Vipere ! Să le văd odată zăcînd, prăbuşite în o-gradă, că m-au omorît** — gata ! S-a terminat ! **S-a zis !!!**

— Babo ! — încercă Vuică să o potolească.

— ...că ciuma aia bengaleză — continuă bătrîna — de care îmi spunea fi-iertat-omu-meu-de-al-doilea, s-a dovedit a fi neputincioasă, şi lipsită de folos — trăzni-l-ar şi pe el de beţivan ! Şi pierzîndu-şi şirul, începu să bolborosească la întîmplare : Da ce, stai să te întrebi ? Nu şi-ar mai găsi odihna, păcătosul ; că el a fost acela care m-a adus la sapă de lemn : cu curvele atîrnate de gît, prin Bucureşti !

— Babo... ! — încercă Vuică, iar.

Bătrîna se chirci dintr-odată, a spaimă: trupul ei firav şi uscat se strînse în loc, adunîndu-se. Cu lacrimile şiroind încă pe obraji-i supţi, ea murmură sfîrşită :

— Gîştele, Vuică mamă... gîştele !

— Bine babo... lasă ! — făcu acesta, înveselit. O să ţi le prindem !

Gîfîind — Ripu dădu năvală pe pod făcînd să sară scîndurile punţii :

— Ce faci, mă ? — strigă scos din fire, apucîndu-l pe Vuică de umeri şi scuturîndu-l din toate puterile.;

— Ce să fac ? — se miră Vuică. Stai, mă : ce vrei ? — zise abia reuşind să se ţină pe picioare. Da stai, dracului, la un loc, ce-ţi veni ?! — mai făcu ; şi începu să se zbată furios între braţele celuilalt.

— Alt loc n-aţi mai găsit ? — răsună atunci o voce curată, subţire, ca de copil. Din mijlocul rîului Aura îi privea înciudată, frecîndu-şi ochii de zor : În altă parte nu vă puteţi bate ?

De parcă s-ar fi ars, Ripu îşi luă mîinile de pe umerii lui Vuică ; eliberat atît de brusc acesta îşi pierdu echilibrul şi fu gata să se răstoarne peste bătrînă.

— Nu ne batem... ! — zise Ripu încruntat, adresîndu-se fetei.

Vuică îi ţinu — promt — isonul.:

— Nu, frumoaso, vai de mine — făcu el — se poate ? Ce, nu vezi ? Şi adăugă **cu gura pînă la urechi** : Ne hîrjonim şi noi, **domnişoară Aura...** aşa, în joacă ! Cum era să ne batem ?

Săltîndu-se uşor din vîrful picioarelor fata alunecă pe spate, la suprafaţa apei. Începu să înoate plutind în jos pe rîu, uitîndu-se insistent către pod pe măsură ce se îndepărta.

Ripu se pomeni împins în coaste :

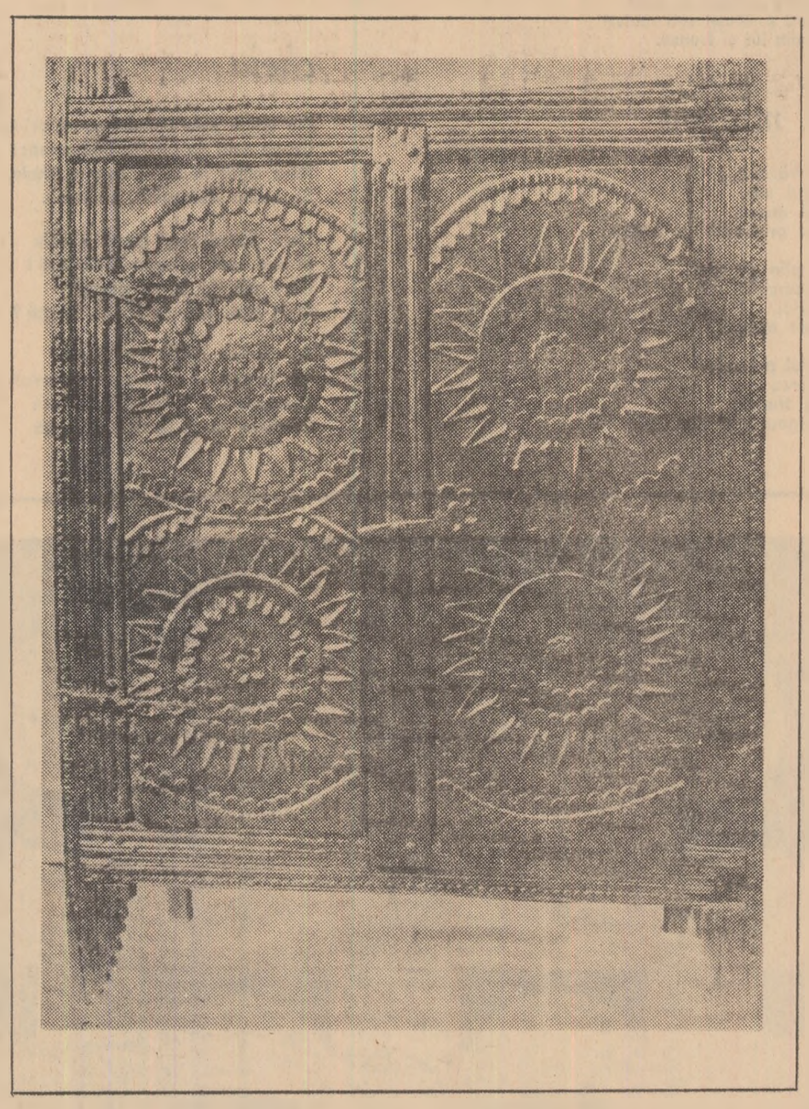

— I-ai căzut cu tronc ! — îi şuieră Vuică, lovindu-l cu cotul.

— Ţine-ţi gura — scrîşni Ripu, încruntîndu-se şi mai rău.

— Să mor eu dacă te mint ! Să nu mă mişc de-aci — na ! — dacă nu-i aşa !

— Gîştele... ! — scînci atunci bătrîna în spatele lor. Gîştele, maică... !

— ...că şi dumneata, babo ! — tresări Vuică. Ce tot vrei ? O să ţi le aducem, dă-le dracului de gîşte ! Că doar nu le-o sălta Dumnezeu, în cer !

Maiorul sosi în goană urmat la mică distanţă de ceilalţi, mai puţin Toma.

— Ce se petrece aici ? — întrebă el.

Şi încins la chip, începu să-şi facă vînt cu pălăria, cu o mînă, în timp ce cu cealaltă încerca să-şi dezlipească de trup cămaşa fină din mătase, acum udă de sudoare.

— Ştiţi, tova-maior : **gîştele !** — încercă Vuică, primul, încercînd chiar să zîmbească ; simţise, plutind prin aer, primejdia.

— Vorbeşte ca lumea ! — se răsti maiorul, neînţelegînd.

— Vorbeşte ca lumea ! — răcni şi plutonierul, imediat.

— Ascultă, băiete — interveni Drăgan, adresîndu-se lui, numai lui Ripu, pe un ton rece, liniştit — cum ne-am înţeles noi mai înainte ? Care ne-a fost vorba ?

Ripu se uită la fiecare, pe rînd. Replica plutonierului îl îngheţase, paralizîndu-i orice îndemn de a mai reacţiona. Alături, Vuică se clătina de pe un picior pe altul neştiind ce să facă cu mîinile. Neluată în seamă de nimeni, bătrîna se trăsese mai la o parte.

— Spune, băiete... ! — insistă Drăgan cu aceeaşi voce rece, liniştită şi impersonală. Spune : că eu te ascult !

— Tovarăşe secretar... — începu Ripu. Noi, eu, n-am vrut decît să... ! Ăsta fugise, şi eu am vrut să-l... !

— Ce-ai vrut ? — se năpusti plutonierul. Ce-ai vrut, mă ?

Maiorul vru să intervină, dar renunţă : pe jumătate sufocat, se sprijini de balustrada podului cutremurat de durerea ce i se născuse în piept, înăuntru, zvîcnind violent :

— Încetaţi — şopti. Terminaţi odată... !

— Stau la ea în gazdă, tova-maior — făcu Vuică prinzînd curaj. Credeam că i s-a făcut rău, că am mai păţit-o de cîteva ori ! Da nu era vorba decît de gîşte !! Nu-i aşa, babo ? — o chemă în ajutor.

— Ce să fie ? — întrebă bătrîna ; şi se dădu mai aproape, bucuroasă că are în sfîrşit prilejul să mai schimbe şi ea o vorbă cu lumea. Aşa e, da ! — zise apoi, luîndu-şi seama. Gîştele, că ele — gîştele...

— Ia taci, măicuţă ! — se supără negriciosul. Te caută moartea pe-acasă şi dumneata îmi vii mie aici, să-mi spui baliverne !

— Păi atunci — cum ? — murmură bătrîna nemaiînţelegînd nimic. Că dacă au fugit, eu ce era să le fac ?!

„Nebună !" — gîndi plutonierul. „Nebună de legat !"

Şi încercînd să-şi ascundă măcar în acest fel neputinţa de a lua o hotărîre, se adresă plin de zel maiorului, întrebîndu-l :

— Ce ordonaţi să facem ?

— „Să prindeţi gîştele, Dumitrescule !" — răspunse atunci maiorul ; iar ceilalţi înlemniră. Să prindeţi gîştele femeii ! — adăugă ; şi sudoarea îi curgea pe chip în şiroaie ; abia mai răsufla. Reuşind totuşi să fie poruncitor, cînd urmă : **Asta faceţi !** Clar ?

Şi întorcîndu-se către Drăgan îi zise încet, abia auzit :

— Tu... rămîi cu mine ! Am ceva să-ţi spun. Bun ?

— Nu pot înţelege : ce ţi-a venit ? Ce urmăreşti, în definitiv... ?!? — rupse Drăgan tăcerea într-un tîrziu.

Se aşezară pe mal, în iarbă, la umbra podului ; ceilalţi se îndepărtaseră de mult ; pornise după ei şi bătrîna, şonticăind ; abia se mai zăreau departe, agitîndu-se cu toţii grămadă undeva în spatele „Pescăruşului".

Rîul curgea agale la picioarele lor clipocind mărunt, uniform. Uneori, în adîncurile sale fulgera alb, scurt, burta răsucită a cîte unui peşte. Fulgera scurt, ca o părere : o viaţă retezată aparent — dar vizibil — acolo, în adîncuri...

— Resorturile noastre cele mai intime... ! — murmură maiorul pe neaşteptate mirîndu-se, aproape amuzat, de unul singur. Cele mai intime resorturi ale fiinţei noastre ! Rahat... ! Unde sunt ?

— ...ce spui ? — tresări Drăgan. Şi se uită nedumerit la prietenul său ; acesta avea un aer straniu — Drăgan nu reuşea încă să afle dacă această ciudăţenie se manifestă doar exterior, prin atitudine şi vorbe, sau dacă nu cumva e un lucru mai ascuns, mai adînc ; mai greu de sesizat. Ce spui ? — întrebă, din nou.

— Mă gîndesc că, în mai toate ocaziile, acţiunile — reacţiile noastre — sînt determinate orbeşte de către nişte factori pe care nu-i cunoaştem... de care habar n-avem ! Nu crezi ?

Deasupra lor sălciile îşi plecau clătinat pletele lungi vegetale, ca într-o adiere.

— Mda... ! — mormăi Drăgan. Gîndeşti! Ce să zic, eşti drăguţ ; şi subtil ! — adăugă, cu intenţie (celălalt nu putea suferi ironia, ştia, şi încerca să-l aducă măcar în felul ăsta la realitate). Eşti deosebit de subtil în acest moment ! — mai zise.

— Lasă... ! — făcu însă maiorul, ghicindu-i intenţia.

— Zău dacă te mai înţeleg ! — nu se mai putu stăpîni atunci Drăgan. Pînă mai adineaori îi dădeai zor. te grăbeai, reuşiseşi să-i bagi pînă şi pe ceilalţi în viteză, pentru ca acum, dintr-odată, să dai totul peste cap ! Spune şi tu : ce pot crede din toate astea ?

Deasupra sălciile îşi ridicară frunzele săltate de o adiere ; păreau a fi nişte fete surprinse de vînt, cu fustele umflate, ridicate pînă sus deasupra genunchilor ; Drăgan simţi deslușit în obraji valul de aer iscat din mişcare.

— Vezi doar în ce hal arăţi ! — continuă înfierbîntat. În loc să termini mai repede întreaga tevatură, în loc să te duci acasă să te odihneşti — tu îi trimiţi la dracu-n praznic, după gîşte ! O să înceapă ploaia şi tot n-o să... Şi adăugă :

— **Acasă !** Acasă... da ! — murmură maiorul, zîmbind.

— Prea multe vorbe ! — părea aproape vesel. Prea multă vorbărie... Vorbim prea mult !

Tribuna stadionului născu un muget surd, amintind parcă scurgerea timpului. Maiorul nu-i dădu nici o atenţie.

— Ascultă, Drăgane ! — făcu el — tu ce faci, mă : nu te mai însori ?

— De ce mă întrebi ? — rosti Drăgan încet.

— Ştiu şi eu... ?!

Căldura crescu deodată, brusc, în intensitate ; atît de brusc încît cei doi se pomeniră ridicîndu-şi în acelaşi timp privirile în sus, către cer.

Deasupra lor cerul mai era încă senin, şi adînc, şi albastru — ceva mai încolo însă, către munte, se înceţoşa treptat pierzîndu-se în negura vînătă a norului căţărat acum mult, peste creste.

— Bătrîne — şopti maiorul. Cred că... — şi se opri.

— Ce-i, Nicule ? — făcu Drăgan imediat, privindu-l.

Celălalt îşi şterse chipul cu batista ; şi-l şterse îndelung, cu batista desfăcută, şi rămase apoi cu faţa îngropată în pînza ei subţire, umedă, şi vorbi de acolo, prin ea — înăbuşit :

— Nimic, bătrîne ! Atît doar : mi se pare că... am obosit !

II.

...începînd din imediata apropiere a „Pescăruşului" — chiar din spatele său — se aşterne un teren larg : un cîmp lăsat în părăsire, acoperit cu iarbă groasă, înaltă ; căci pe aici ploile obişnuiesc a umfla apele riului făcîndu-le să se reverse destul de des, îngrăşînd astfel pămîntul.

E un cîmp liber, uniform şi întins, lipsit de accidente ; un cîmp pe care buruienile cresc în voie neştiute de nimeni, înmulţindu-şi în fiece an rădăcinile blestemate şi lipsite de rod ; au ajuns să se cţţere chiar şi pe zidul înalt al tribunei. Departe însă, către gară, acolo unde terenul se îngustează simţitor din pricina riului al cărui mal se sapă în diagonală — buruienile se izbesc neputincioase pierzîndu-şi puterea, strivindu-şi pînă şi ultima vlagă în tăria gospodărească, din scîndură vopsită a gardurilor unor prime ogrăzi aflate aici.

Pe acest cîmp a intrat Vuică — cel dintîi — aflat în urmărirea gîştetor bătrînei. A făcut cîţiva paşi, şi s-a oprit deodată locului, adulmecînd cu nările umflate. A simţit un miros pătrunzător şi greu, un miros straniu, şi totuşi cunoscut — un miros de demult...

A privit cu coada ochiului în urmă să vadă dacă vin şi ceilalţi — ceilalţi se despărţiseră în semicerc — şi atunci a pornit — înainte la întîmplare, orbeşte, călăuzit numai de mirosul acela tulbure care îl ameţea făcîndu-l să şovăie, făcîndu-l să păşească clătinat cînd într-o parte, cînd într-alta. Şi s-a dus astfel de unul singur înainte, pînă departe, şi nu l-a văzut nimeni atunci cînd s-a aruncat în iarbă, cu faţa în ea, îngropînd-o.

S-a lăsat înghiţit de iarbă — Vuică — dar părea a-l fi-nghiţit pămîntul...

Încruntat, plutonierul călca apăsat, cu paşi mari, înjurînd printre dinţi. Îşi scosese chipiul, iar vestonul îi era desfăcut larg în faţă descoperindu-i pieptul roşu, păros ; puţin îi mai păsa acum de respectul pe care fusese obişnuit să îl datoreze superiorilor.

Picioarele îi fierbeau în cizme ; şi le simţea parcă spintecate de încreţiturile aspre ale ciorapilor uzi, boţiţi de sudoare şi de purtare prea îndelungată.

Nu prea departe, pe stînga sa, Scherer călca prudent, atent ca o domnişoară, potrivindu-şi mereu ochelarii, de parcă s-ar fi temut ca nu care-cumva să strivească vreo buruiană sub tălpi ; cu toate astea se împiedeca mai la fiecare pas.

- Tovar'ş plutonier... unde sunt ? — întrebă el într-un tîrziu.

— Cine ? — răcni plutonierul de se auzi pe întreg cîmpul.

— Gîştele, tovar'ş ! Nu le zăresc ! Unde sunt ?

— „Chiorule ! Unde vrei să fie în altă parte ?" — scrîşni, surd, negriciosul. Şi adăugă — tare :

— Cum să le zăreşti ? Dumneata nu vezi cît de înaltă e iarba ?

— Poate că nici nu sînt aici... ! — îşi dădu cu părerea Scherer.

— „Poate", da ! — mestecă printre dinţi negriciosul, mergînd înainte.

— Poate că sînt în altă parte... ! — făcu Scherer, la fel.

— „Poate !" — rînji negriciosul în uniformă, amarnic, continuînd să meargă.

Deasupra lor — înalt — se iscă un muget surd ; se risipi apoi peste cîmp în valuri, iar Ripu înţelese că de data asta nu stadionul fusese cel ce născuse zgomotul ci cu totul altceva : tunase. Tunase departe, către munte.

— Vuică ! — strigă, nu prea tare.

Scherer, aflat în dreapta sa — între el şi plutonier — îşi potrivi ochelarii privindu-l întrebător, în timp ce îşi suflă nasul cu zgomot.

— Vuică ! — strigă Ripu ceva mai tare, uitîndu-se de jur împrejur ; plutonierul îşi ciuli urechile, oprindu-se.

— Ce doreşti ? — îl întrebă neamţul.

— Unde e Vuică ? — i se adresă Ripu.

— Vuică ! ! — bubui în aceeaşi clipă peste cîmp vocea năpraznică a plutonierului. Unde eşti ?

Ca şi cum ar fi răspuns, un hohot nestăpînit răsună trîmbiţat către cer — din tribună de astă dată ; un hohot dezlănţuit şi sălbatic adunat din sute de guri deschise, ca un răcnet uman prelung ; ca o explozie umană repetată, pierind însă repede şi sfîrşind într-un ropot pestriţ şi sec de aplauze.

Şi atunci, de undeva de lîngă peretele stadionului cel nou, ceva alb ţîşni în sus, drept — ceva care se rupse apoi în trei, filfîind — şi fură trei păsări albe, răzleţe, zvîcnind în salturi scurte dispărînd, aproape imediat la loc — în iarbă.

— Le-am zărit ! — strigă bucuros Scherer. Uite-le !

Plutonierul sosi alergînd şi se răsti la Ripu :

— Unde e celălalt ?

— Nu ştiu tova-major ? — făcu acesta.

— Nu ştii ?!

— Zău dacă ştiu... tova-major ! — murmură Ripu.

Negriciosul îşi îndesă chipiul pe cap.

— Bine, Ripule ! — zise. Bineee ! Mai vorbim noi... Pînă una-alta : ia dă-ncoa actele ! Imediat. Aşa... Şi acu, **să mi-l scoţi !** — strigă. Să-mi vii cu el în dinţi, din pămînt, de unde ştii — S-a-nţeles, mă ?

Şi adăugă gîfîind :

— Vă-nvăţ eu minte... ! Vă învăţ eu minte să vă mai bateţi joc de oameni... derbedeii dracului !

În marginea acoperişului, pisica se culcase din nou : dormea acum cu labele atîrnate peste ghearele metalice ce susţineau difuzorul, părînd a-l îmbrăţişa cu moliciunea ei felină ; îşi rezemase spinarea chiar de pîlnia lui uriaşă, din tablă galvanizată.

„Dacă leii ar avea înfăţişarea unor şoareci, un anumit scriitor la modă ar putea afirma că ea visează acum lei!" — gîndi Paveliu înainte de a intra în local, privind-o ; şi zîmbi răutăcios.

Îl descoperi pe Toma înăuntru instalat în dosul tejghelei : îşi plimba degetele uşor, parcă cu nostalgie, pe claviatura unui magnetofon scos din priză şi aşezat în raft, printre sticle ; maiorul îi interzisese cu desăvîrşire să dea drumul la staţie pentru a nu atrage acolo cine ştie ce nepoftiţi.

— Dom-director ! — îl întîmpină ospătarul abătut şi morocănos — V-o spun din capul locului, ca să ştiţi : să nu-mi cereţi, că nu vă mai dau !

— Stai, Tomo ; stai uşurel, dragă ! — făcu Paveliu, surprins de ieşirea asta nefirească a omului.

— ...După ce se termină daravera, beţi cît vreţi ! — continuă Toma. Da acu nu, scurt şi pe şleau, că mă ia maiorul la ochi ! Şi-aşa a observat că e ceva necurat la mijloc, cu dumneavoastră... !

— Mă acuzi pe nedrept ! — se chinui Paveliu să-i zîmbească. Zău că da ! Ştii, măcar, pentru ce am intrat aici ?

— Pentru ce ?

—Ca să mă... „refugiez" ! Ştii ce fac acum ceilalţi ?

— Ce fac ? — se interesă Toma, încă bănuitor.

— **Fug după gîşte**, tovarăşe ospătar ! — şi Paveliu rîse strîmb, forţat.

— Păi... cum ? ! — făcu ospătarul neîncrezător.

— Păi, bine ! Aleargă pe cîmp după gîşte... !

— Păi... de ce ? ! ! — urmă Toma, tot mai nedumerit.

„Păi... **de-aia !"** — îl imită plictisit directorul în gînd ; şi făcu cu mîna un gest a lehamite. Se aşeză apoi pe un scaun şi începu să bată darabana cu degetele pe tăblia mesei.

— ...nici măcar o bere ? — îndrăzni apoi. Vorbise în şoaptă.

Toma îşi trecu mîna peste cap, uşor. Cicatricea era acolo; era acolo pielita aceea fină — ca un adaos lipit din greşeală pe teasta lui.

— Special s-a prevăzut ziua asta, dom director ! — făcu deodată — înţelegeţi dumneavoastră ? **Special !** „Ca să nu dea lumea buzna !"

Paveliu îl privi uluit ; se pomeni dînd din cap, afirmativ, la fiecare cuvînt al omului.

— Dumneavoastră credeţi poate, că eu stau aici de plăcere ? — continuă Toma cu reproş. Nu dom-director, nu de plăcere stau : stau pen't' că am fost numit aici **cu sarcină !** Înţelegeţi ?

— Vreau încă să vă explic — continuă ospătarul — că să ţineţi cont de faptul că lucrez de opt ani în branşa asta ; şi în tot acest timp nu mi s-a găsit nici măcar un leu lipsă la gestiune, şi nici observaţii nu mi s-au adus : **de fel !**

Şi adăugă :

— **Poftim berea !**

Paveliu se ridică de la masă. Se apropie de tejghea, şovăind. Avea senzaţia că pluteşte, că zboară.

— Luaţi-o ! — îl îndemnă Toma, cu seriozitate. Fiţi însă atît de bun şi faceţi în aşa fel încît **să nu mi se reproşeze cazul !**

Mai mult tîrîndu-se în coate decît coborînd, Ripu alunecă în salturi peste malul înalt şi abrupt al riului din către gară. Se trezi ajuns pe neaşteptate într-un loc străin, necunoscut : un teren strîmt, circular, sălbatic, lipsit de vegetaţie, înghiţit de o umbră deasă, compactă ; cufundat într-o linişte deplină. Un loc pe unde numai cu greu ţi-ai fi putut imagina că a mai călcat cineva vreodată.

— Vuică... — chemă încetişor, privind în toate părţile, scuturîndu-şi braţele de pămîntul adunat prin cădere.

În faţă — peste rîu — se înălţa terasamentul căii ferate : dîmb din piatră, pornind din apă chiar, înverzit de muşchi şi licheni, urcînd mult în sus, cu luciri de bazalt — pînă la orizontul perfect drept al şinelor de deasupra.

— Vuică... ! — făcu Ripu, mai tare ; iar vocea îi pluti sonor prin aerul răcoros, dens, cu miros de baltă, cufundat în pace — răscolindu-i liniştea atît de desăvîrşită.

Pe porţiunea îngustă de nisip ce unea poalele malului cu rîul, se zăreau cîteva urme uşoare, de picioare desculţe ; se desluşeau destul de greu în nisipul întă-

rît din pricina umezelii. Rîul era foarte larg în acest loc și, pe semne, la fel de adînc : suprafața lui întunecată părea o oglindă fără de fund ; abia dacă îți puteai da seama din priviri dacă — pe dedesubtul ei — curge, sau nu, apă. Urmele duceau la rîu. Iar Vuică nu știa să înoate.

— Vuică ! — strigă Ripu din toate puterile.

Strigătul îi sosi însă înapoi la fel de singur precum plecase : „Vuică !... uică !... căă... !...ăăă !"

— **Ce vrei ?** — se auzi în schimb. Iar Ripu înțelese ale cui erau urmele...

— Îl caut pe Vuică — mormăi el cu ochii în pămînt, fără a o privi.

Aura înaintă puțin — numai un pas — ieșind astfel cu totul de după cotul malului care o ținuse ascunsă vederii ; se opri acolo uitîndu-se la Ripu în liniște ; acesta auzi deodată, nespus de deslușit, zgomotul apei curgînd la picioare.

— Ați terminat ? — îl întrebă ea, după ce trecu un timp.

— Nu — făcu el scurt, încruntîndu-se.

— Vrei să fugi... ? — îl întrebă ea, în șoaptă.

— Nu...

— **Precis ?** — îl întrebă, cu seriozitate.

Vorbele lor umblau prin aer, ca și cum s-ar fi căutat, dar nu cu bucurie — nu cu dorința de a se întîlni — ci numai așa, ca dintr-o întîmplare ; din pricina asta aveau rezonanța aceea rece, gravă, a unor șoapte rostite într-o catedrală și amplificate nefiresc de hăul adînc al cupolei.

— Precis... ! — murmură Ripu. Îl căutam pe Vuică.

— Precis, precis ? — insistă fata.

Ripu își ridică capul, privind-o pentru întîia oară : ea era acolo, în picioare, așteptînd, la fel de serioasă — și de ciudată în așteptarea asta a ei nemișcată, plină parcă de înțelegere — și Ripu zîmbi chinuit :

— Precis... precis ! — zise. N-am vrut să fug. Nici nu aș fi avut unde : plutonierul ne-a luat actele, din nou...

O piatră se desprinse de lîngă șine și se rostogoli pe terasament — căzu în apă, plescăind ; Ripu tresări. Aura mai făcu un pas apoi se sprijini cu spatele de mal, uitîndu-se la rîu.

— Altfel... ai fi fugit ? — îl întrebă.

— Nu știu.

— **N-ai fi fugit !** — zise ea cu hotărîre. Ripu o privi surprins :

— De unde știi că nu ?

Cu capul dat pe spate, fata își închise ochii cîteva clipe, rămînînd astfel nemișcată, ca o statuie ; ca o statuie pe chipul căreia se năștea acum urma palidă a unui surîs înfricoșat. În cenușiul posomorît și brun al peisajului din jur, costumul ei de baie — roșu — strălucea aprins, învăluindu-i parcă trupul gol într-o pulbere caldă, aurie.

— De unde știi tu că nu ? — repetă Ripu, înciudat, recunoscînd în sine că ea are dreptate.

— Așa ! — șopti fata. **Știu eu... !**

— Precis ? — fu rîndul lui Ripu să o întrebe.

— Precis !

...se rostogolise pe spate în iarbă cu fața în jos ; își încrucișase brațele sub cap, rezemîndu-și ceafa de ele și era bucuros fără să știe de ce ; și puțin îi păsa că buruienile îi bășicaseră degetele urzicîndu-l : era numai el acolo, singur, numai el singur în lume — numai el și cu cîmpul, și cu cerul, și cînta încetișor, cu ochii închiși :

„Pe-o frun-ză de nucu-leț
S-a lăsat un cucu-leț
Cucu-leț călăto-rit
Și de drumuri oste-nit..."

Cîntec vechi, de demult ; vechi ca și mirosul acela din jur — și totodată proaspăt : un cîntec al aducerilor aminte, ca și mirosul buruienilor ce îi urzicau degetele la fel ca altădată — și cînta întins pe spate, dus departe — tocmai hăt-departe — acolo unde amintirile, amestecîndu-se între ele, își pierdeau conturul, și mirosul, și culoarea...

Cînta încet, iar cîntecul revenea întorcîndu-se în el, răscolindu-l ; cînta agale, iar bucuria îi umplea sufletul și pieptul, aproape să i-l spargă ; și fugise departe — el, Vuică — departe sus, zărindu-și de acolo — ca dintr-un avion — cum bucuria asta a lui doarme pe pămînt, întinsă în iarbă cu ochii închiși, cîntînd prin somn încetișor :

„Dară frunza i-a șoptit
Că nu-i timp de hodinit
Și nici vremea de-noptat
. . . . . .
Și pe cuc — l-a alungat.

— Cînd am venit aici, în oraș, nu cunoșteam mai pe nimeni — spunea Ripu. Vuică a fost primul, a fost cel dintîi care s-a apropiat de mine : a fost cel dintîi și, poate, singurul meu prieten ! Cîteva zile am dormit la el, m-a luat acasă la el și am dormit acolo, împreună. Baba începuse să cam strîmbe din nas : „Iar îmi vii cu haimanaua asta ? — zicea — ce, aici e hotel dintr-ăla, de stat ?" Ca și cum — vezi doamne ! — la un hotel de stat numai haimanalele pot trage ! ! ?

— **De ce mi le spui toate astea ?** — îl întrebă fata.

— Știu eu ? Nu știu... ! — murmură el. Zău dacă știu !

Aura se apropiase ; ședeau acum alături, nemișcați ca și mai înainte, rezemați cu spatele de mal ; evitînd a se privi.

— El e băiat bun, săracul, dar cam într-o ureche ! — continuă Ripu. Lumea zice că e **țicnit... !**

— Și tu, ce zici ? — îl întrebă ea.

— Ce să zic : nu zic nimic ! Puțin îmi pasă, m-am obișnuit cu el. Cred că e un băiat bun... da !

— Dar tu, tu cum ești ? Ești deasemenea un băiat bun ? — făcu ea ; și rîse, scurt.

— De ce mă întrebi ?

— Așa ! Ca să facem... **conversație !** Văd că îți place... !

— Nu-mi place...

— Atunci, taci ! Sau mai bine... **pleacă !**

— De ce să plec ?

— Ca să-l cauți ; nu ziceai că pentru asta ai venit aici ?

— Unde naiba să-l mai caut... ? ! — bombăni Ripu, înciudat. Unde ?

— Treaba ta ! De unde vrei să știu ? Caută-l !

Ripu se întoarse cu spatele la ea ; agăță cu mîna o rădăcină, pregătindu-se astfel să se cațere sus, pe mal.

— Ascultă ! — îl opri fata. Ce porți acolo... ?

Ripu își privi cîteva clipe lanțul-brățară, alunecat la cot :

— O amintire — minți. O amintire de la mama, de cînd am plecat ; îmi poartă noroc !

— Serios ?

— Foarte serios !

— Halal noroc... ! — insinuă ea, în șoaptă.

Ripu o auzi ; Aura se pomeni cu el din-nainte privind-o încruntat, cu o căutătură rea în priviri, urîtă. Nici nu clipi :

— Nu pleci ? — îl întrebă, senină : tremura însă din toate încheieturile.

— Nu ! — mîrîi Ripu întinzînd mîna și încleștîndu-i umărul, strîns.

— Ce vrei ? — zise ea, fără a se clinti ; fără a încerca măcar un gest cît de neînsemnat pentru a scăpa din strînsoare.

— Ce vrei **tu ?** — o întrebă el în loc de răspuns, scuturînd-o. Spune : ce vrei ?

— Mă doare... ! — scînci Aura ; continua să se uite în ochii lui. **Mă doare,** n-auzi ? — țipă deodată.

Ripu îi dădu drumul :

— Ai noroc ! — șuieră. Ai noroc, că... ! Ai noroc, că... !

— Că, ce ? — făcu ea frecîndu-și umărul amorțit ; și observă că urmele degetelor lui i-au rămas întipărite în piele. **Că, ce ?** — repetă ; iar vocea îi tremura de parcă abia s-ar fi stăpînit să nu izbucnească în plîns.

Ripu o lăsă în plata domnului și se așeză jos, nu prea departe. Începu să-și descalțe pantofii scîlciați, plini de nisip, trăgînd nervos de șireturi. Aura răsuflă odată adînc, trecîndu-și mîna peste frunte, alungînd astfel către tîmple șuvițele de păr căzute în ochi.

— Ești foarte prost... ! — șopti apoi fără pic de dușmănie. Nemaipomenit, cît poți fi de prost ! Ești rău, și prost, și neras, și murdar, și spargi capul la lume, și... **dracu să te ia !** — strigă, deodată.

Lui Vuică i se păru că mișcă ceva prin apropiere ; nu știa încă ce anume dar zgomotul îl aduse la realitate : se auzea destul de bine, părea a fi pașii cuiva.

Își săltă capul intrigat și atunci le văzu acolo adunate și neliniștite, și erau toate — că el le cunoștea.

— **Huși !** — făcu vesel ridicîndu-se în picioare. Huși, fire-ați ale dracului de nebune ! Ce, tocmai p-aci ați ajuns ?

Își scuturî bluza treningului bătînd-o cu palma pe îndelete, apoi își desprinse tacticos cîțiva scaieți agățați de cracul pantalonului ; abia acum observă că a rămas singur pe cîmp.

— Huși, n-auzi ? — se răsti. Ei, lovi-v-ar și trăzni-v-ar și așa mai departe...! Huși, moțato ; toanto — huși ! Și adăugă apoi cu o neașteptată căldură : „Hai cu mama... !"

Ascultătoare, gîștele o porniră către terasă traversînd cîmpul cu Vuică după ele mînîndu-le din urmă ; călcau împiedicat, ținînd gîtul în sus, băț ; își țineau giturile săltate, fără însă a se despărți.

— Hai, ușurel... ! — le îndemna el cu plăcere, vorbind cu fiecare în parte, pe rînd. Ușurel, moțato... hai ! Mișcă ! Mișcă, că dacă-ți trag un picior în c..., ajungi drept în rai ! **Să mor eu dacă te mint,** ascultă numai la mine,... ce-ți spun ! Hai !

Se așezaseră alături, pe nisip, și tăceau. Ripu își vîrî picioarele în apă ; peste puțin, Aura făcu la fel.

Apoi fata își cuprinse genunchii cu brațele adunate și își rezemă bărbia de ele, în pumni, rămînînd în așteptare ; așteptînd parcă, în liniște, să se petreacă ceva...

În jur tăcerea era la fel de deplină, apa la fel de neclintită — de nemișcată

în alunecarea ei domoală — și numai mormăitul acela surd, îndepărtat, mai amintea uneori apropierea furtunei, dinspre munte.

— De ce taci... ? — îl întrebă, tîrziu.

— Nu tac. Mă gîndesc... !

— La ce te gîndești ? Pot să știu... ?

— Nu poți.

— De ce nu pot ?

— Pentru că e ceva prea... complicat ! Nici eu nu înțeleg prea bine !

— Crezi că sînt... proastă ?

— Nu ești proastă, cum o să cred că ești proastă ?

— Atunci ? !

— Atunci — ce ?

— De ce nu-mi spui ?

— ...Ce să-ți spun ?

— Uff ! ! La ce te gîndești ; de ce nu vrei ? Uite : te ascult ! Te ascult, n-auzi... ? **Tu n-auzi că te ascult ? —** aproape că strigă.

— Mă tot întreb — începu Ripu — care o fi fost ăla de m-a chemat... ! Cine o fi fost ăla din tren, de trecu mai înainte ? ! Și — mai ales — ce-o fi vrut să-mi spună ? Stai singur — continuă apoi, îngîndurat — stai singur ca un huhurez printre străini, nu cunoști mai pe nimeni și tocmai atunci cînd trece **unul care ți-ar putea spune ceva**, cu care să poți schimba o vorbă, două, tocmai atunci se face că nu dai ochii cu el... ! Ești de aici, domnișoară?—zise deodată.

— M-a mai întrebat cineva lucrul ăsta — făcu ea ; și își scuturî părul trimițîndu-l peste umeri, în spate.

— Și ce i-ai răspuns ?

— Că nu !

— Dar de unde ești de fapt ?

— De nici unde — murmură Aura : și răsucindu-și capul către el îi zîmbi îndelung, privindu-l. **De nici unde !** — repetă apoi.

Un pește sări din mijlocul rîului lovindu-i suprafața în cădere ; oglinda apei se frînse. Cercuri largi — mereu mai largi — porniră către mal, alunecînd.

— Ai văzut ? — îl întrebă ea.

— Am văzut — îi răspunse.

— Precis ? — insistă Aura.

— **Precis !** și Ripu rîse. Rîse pentru întîia oară în după amiaza aceea și adăugă : Acum, plec !

— De ce ?

— Așa ! **Trebuie** să plec. Mai avem ceva de făcut... acolo !

— Și... Vuică ? — se încumetă ea să întrebe.

— **Nu știu !** — se posomorî Ripu. O să văd ce spun și ceilalți ! Eu trebuie să fiu acolo... **înțelegi ?**

Apa se scurgea tăcută pe la picioarele lor ; din nou sări un pește, deasupra ; din nou se stîrniră cercuri, la suprafață.

— Înțeleg — murmură fata. Înțeleg, da... !

Ripu se ridică. Își încălță apoi pantofii. Aura continua să stea jos, pe nisip, nemișcată.

— Vin și eu ! — făcu deodată.

— Ba n-ai să vii deloc ! — se răsti el.

— Ba am să vin ! Am să vin, și n-ai să-mi poți face nimic, și — în fond — ce te interesează ?

— Nu vreau să vii ! — făcu Ripu. Auzi ? **Nu vreau !**

— De ce... ? ! — se miră ea. Și adăugă, fără nici o altă legătură : Știi ceva ? Dă-mi mie brățara aceea... !

— Cum să ți-o dau ? — tresări Ripu.

— Bine : dă-mi-o ! — îl rugă ea ; și era dintr-odată tandră. Dă-mi-o... **mie !** Hai !

Ripu își desfăcu lanțul de la încheietură. Îl cîntări între degete cîteva clipe, săltîndu-l ; apoi i-l întinse :

— Poftim ! — zise privind-o în ochi, atent. Ia-l... !

De jos, de unde se afla — Aura întinse mîna și primi lanțul în palmă ; prelungind apoi mișcarea brațului, îl aruncă în mijlocul rîului. Nemișcat, Ripu urmări strălucirea galbenă a metalului care se duse la fund, pierind.

— Așa — zise fata. Acum ești... schimbaz ! Acum ești mai drăguț ! Acum... **poți să pleci !**

Paveliu se clătină în loc, ușor :

— ...ei ? Cum stăm ? făcu ironic. **Cum stăm cu reconstituirea ?** S-au prins „păsările Domnului" ? Sau poate — se adresă el maiorului — **ordonați să facem altceva ... !** De pildă : să ne aruncăm cu toții în rîu ; sau — știu eu ? ! — să plecăm pe la casele noastre ! Ce ziceți : n-ar fi nostim ?

Se încruntă deodată :

— Tovarășe maior ! — făcu. Măi, tovarășe maior — aproape că se răsti — dumitale puțin îți pasă ! Sarcina asta ne-a fost trasată în primul rînd nouă, școlii ! Dacă nu iese filmul, **noi** sîntem cei ce vom fi trași la răspundere de către comitetul de partid ! Înțelegi dumneata cum devine chestia asta ?

Drăgan îl privi cu coada ochiului pe maior ; acesta se uita însă în altă parte, aiurea.

— **Noi**, tovarășe ! — continuă, colosal, Paveliu. Noi : ȘCOALA ! Pentru că muncitori, tinerii ăștia sînt numai de cîteva luni ; pe cînd elevi, sînt de ani de zile !

— Încetează ! — șuieră Drăgan, agasat.

— Lasă-l... ! — murmură maiorul.

— Poftim ? ! — făcu directorul, nedumerit ; s-ar fi părut că abia acum s-a trezit cu ei de față.

— Vorbește ! — i se adresă maiorul, liniștit. Zi-i înainte !

— Ce să zic... ? !

— Ce vrei. E instructiv !

— Adică, de ce... ! Ce urmăriți — adică ?

— Nimic, dragă — se căzni maiorul să îl potolească. Absolut nimic !

— Terminați ! — strigă Drăgan scos din fire, nemaiputîndu-se stăpîni (Toma se ivi în prag, intrigat) — Terminați, dracului, odată ! Parc-am fi copii... ! **Unde sînt ceilalți ?**

— Aici... ! — se auzi atunci un mormăit gros, răgușit, adunînd parcă în el întreaga plictiseală a lumii.

Cu buletinele celor doi într-o mînă și cu cascheta în cealaltă — plutonierul se ivi alene de după colțul „Pescărușului" — Așteptase acolo, răbdător, ca ceilalți să sfîrșească discuția ; acum păși pe terasă :

— Poftiți, tova-maior ! — zise, și îi întinse acestuia actele celor doi : două carnete cenușii, cu scoarțele uzate de **întrebuințare. Luați-le dumneavoastră...** Și adăugă indiferent : Eu unul, îmi declin răspunderea. Așa să știți !

— Ce s-a întîmplat... ? — făcu maiorul, ezitînd să întindă mîna.

Plutonierul nu răspunse.

— Plutonier Dumitrescu ! ! — se răsti maiorul.

— Ordonați ! — făcu negriciosul, fără elan, luînd poziția de drepți ; și își potrivi chipiul așezîndu-l drept în creștetul capului, în vîrf. Ordonați, tov-maior ! — repetă, din cale afară de abătut.

— Ce s-a petrecut acolo ?

— A dispărut Vuică...

Urmat de Ripu, Scherer pătrunse la rîndul lui pe terasă ; de pantaloni îi atîrnau ciorchini întregi de scaieți. Își scoase ochelarii și începu să și-i șteargă.

— Vine ! — făcu puțin mai apoi, amintindu-și.

— Cine vine ? — întrebă maiorul, nemaiînțelegînd nimic.

Scherer se uită la fiecare, pe rînd. Abia acum — observînd chipurile acelea încordate, întunecate și nervoase — înțelese că s-a petrecut ceva în lipsa lui. Neștiind însă despre ce putea fi vorba, continuă să-i privească pe toți, întrebător.

— ...„Huși !" — se auzi atunci, prin apropiere. Huși, nebuna dracului — moțato ! Na aici, un-te duci ? Așa... ! — și Vuică își făcu, radios, apariția.

Înainte de a intra însă pe terasă, el își întoarse capul și se adresă cuiva rămas în urmă, în dosul localului :

— Nu ți-am spus eu că ți le prindem ? Acu măcar du-le morții de-aici, că mi-au scos sufletu... **trăsni-le-ar de orătănii !**

III.

Șoferul dormea tun, întins pe spate între băncile din față ale G.A.Z.-ului. Sudoarea îi aluneca pe chip în șiroaie. Un fir alb de salivă i se scurgea din colțul gurii deschise, atîrnînd peste bărbie și prelingîndu-se în jos, pe gît.

Maiorul îi apucă umărul scuturîndu-l ușor :

— Scoală, frățioare... ! Scoală, că vine ploaia ! Hai, că ne grăbim... ! Pregătește mașina ; sîntem aproape gata !

— Du-te și adună drăcoveniile ăluia, de pe terasă ! Adu și lada... vezi cum o iei, să nu se spargă ceva : sînt aparate înăuntru ! Bagă totul în mașină, ca să nu mai pierdem timp după aceea !

Cei doi așteptau lîngă baracă ; Ripu se așezase pe una din băncile aflate pe alee ; Vuică stătea în picioare lîngă el, îngîndurat, scormonind pămîntul cu vîrful tocit al ghetei de baschet.

Maiorul se apropie împreună cu Drăgan. Văzîndu-i sosind Ripu se ridică în picioare potrivindu-și atît cît putu îmbrăcămintea boțită, plină de praf, devenită aproape de nerecunoscut.

— Ați terminat... ? — îi întrebă Drăgan ; s-ar fi crezut că el conducea acum întreaga operațiune.

Ripu îl privi posac, fără a răspunde : „Cu ce naiba să terminăm ? !" — socoti el în gînd.

— V-am întrebat ceva ! — zise Drăgan.

— Să terminăm... ce ? — îndrăzni Vuică, neînțelegînd ; și fu gata să-și ducă mîna la spate, dar Ripu îl lovi peste braț. Cu ce să terminăm, nea Drăgane ? — bolborosi nedumerit, adresîndu-se fără să vrea secretarului cu formula obișnuită de toți cei din fabrica de butoaie.

Drăgan nu-și putu stăpîni un zîmbet :

— Cu prostiile, măi ! — zise.

— Care prostii, nea Drăgane ? ! — se chinui Vuică să priceapă.

— Lasă — interveni maiorul. Vuică, știi cepa măi băiete ? — făcu apoi. Aș vrea să vă spun ceva la amîndoi ; să vă dau un sfat ! Tu unul mi-ai devenit simpatic așa că...

— Și dumneavoastră, mie ! — îl întrerupse Vuică.

— Poftim ? — tresări maiorul.

— Și dumneavoastră, tova-maior, **îmi sînteți mie simpatic ! !** — explică Vuică clipind din ochi des de parcă i-ar fi intrat acolo ceva.

Maiorul izbucni în rîs :

— O spui pe cuvînt ?

— Să mor dacă vă mint ! — întări Vuică în felul său, cu convingere. Și continuă fără a da timp celuilalt să mai spună ceva : Dumneavoastră ați fost pe munte ?

— Pe munte ? Nu ! — făcu maiorul, surprins. Dar... de ce ? ! Ce legătură are asta cu...

— **Nimeni** n-a fost... ! — murmură Vuică, mai mult ca pentru sine. Și se posomorî deodată.

— Ce vroiai să le spui ? — îl întrebă Drăgan pe maior, privind în urmă, către terasă : cu aparatul de filmat în mînă Scherer se apropia cu pași mari însoțit de directorul școlii.

(continuare în numărul viitor)

EUGEN FRUNZĂ

zilele...

**Zilele nu răsar
decît cu tine în brațe —
altminteri cum și cine,
ce alt dumnezeu,
ar lumina țărîna din mine ?**

**Tu, răsărit al meu și sărut
al izvoarelor calde,
spre tine din somn mă deștept
cînd pașii ciutei sfioși
calcă văzduhul pădurii
potopit de smaralde.**

**Cucernic mă-nclin apoi
și albă răsare din umbre poteca
și stau covîrșit de lumină
ca musulmanul îngenunchiat
cu fața spre Mecca.**

cînd pleci...

**Cînd pleci —
e un exod total și surd...
cînd pleci —
îmbătrînesc de urgie...
și clipele cad
dintr-un cer absurd
ca ploile negre
pe sicrie de brad.**

**Cînd pleci —
pădurile fug în pămînt...
cînd pleci —
izgonite poenele pier...
doar întrebările
neîncăpute-n cuvînt
își fumegă umbra pe cer
ca niște uitate
statui funerare.**

se zbuciumă...

**Se zbuciumă plopii din mine
ca într-un amurg indecis...
Prin ochiul tăcerii, închis,
vremea nu pleacă, nu vine.**

**Totul e foșnet bizar,
stelele curg departe
și alb din ulcioare sparte
spre nu știu ce palid hotar.**

**Și parcă nici nu mă mai miră
uitarea din brațul plecat...
Doar plopii din mine se zbat
ca strunele rupte pe liră.**

de-acum în zadar...

**De-acum în zadar,
nu mai scapi niciodată !
Mi-au crescut arbori în trup
și sînt codru
cu sălbatice ramuri în vînt.**

**De-acum, între brațele-mi reci,
o sută, o mie deodată,
doar nopților mele te vei arăta,
minune împresurată !**

**Se-apropie grava îmbrățișare...
Mi-au crescut arbori în trup
și sînt codru
cu sălbatice ramuri în vînt.**

ți-aud, căprioară...

**Ți-aud, căprioară,
desenul subțire
sub crengi invadate
de albe potire ;
în magice cercuri
rotite pe mal :
o limpede fugă,
un joc nupțial.**

**Și nopțile sacre
cu zvon de pădure !...
Ți-aud mlădierea
din coapse, ușure,
și cîntecul ride
și tu mă-nspăimînți...
ah, cine te-nvață
nebună să cînți ?**

MIHAIL NICOLAE PAUL

femeia cibernetică

„...Domnița îl admira pe meșterul cel bătrîn, dar în același timp îl iubea și pe ucenic. La rîndul lor cei doi bărbați fuseseră fermecați de frumusețea fetei de împărat, dar priveau cu duioșie și la păpușa fermecată deoarece era opera lor. Rănită în amorul ei propriu, domnița prinse necaz pe păpușă deși nu se putea despărți de ea fiind cea mai frumoasă păpușă din lume. Din această cauză, cei doi meșteri se hotărîră să răpească păpușa, pentru a o salva de furia domniței. Dar între dînșii se iscase o gravă neînțelegere, fiecare crezînd că celălalt este preferat de fata de împărat. De asemeni, soviăiau să fugă cu păpușa de milă să nu o mîhnească prea mult pe domniță. Pe de altă parte, păpușa se atașase de stăpîna ei, dar se temea de dînsa, ținea la meșter dar îl condamna că se poartă aspru cu ucenicul și îi era drag acesta din urmă, însă îl dezaproba văzîndu-l pornit împotriva bătrînului meșter, al cărui singur sprijin era și de la care mai avea multe de învățat..."

Căzui pe un scaun vlăguit. Cîtă harababură în creierul neelectronic al scumpei mele logodnice ! Ce situații bizare și de loc logice ! Dacă micii abonați ai „Șoricelului roz" înțelegeau ceva din toată hărmălaia asta, îmi scoteam pălăria în fața lor ! Personaje care se iubesc și se necăjesc în același timp și păpuși îndrăgostite de oameni sau invers, cine a mai văzut ? Cînd eram mic, știu că mie îmi plăceau faptele de vitejie, călătorii, explorări, nu astfel de sentimentalism absurd, pe care de altfel copiii nici nu-l înțeleg. Eram foarte ispitit să cred că povestirea apăruse numai grație acelei prietene a Cristinei, aflată în redacție și regretam că se mai petrec astfel de cazuri de favoritism. Repet, nu mă pricep de loc la literatură, dar cred că elementul hotărîtor în publicarea unei lucrări trebuie să fie numai valoarea ei, iar nu prieteniile din copilărie.

— Văd că ți-a plăcut, gînguri autoarea, care mă urmărise cu coada ochiului în timp ce cîteam. Nu e nevoie să-mi spui nici un cuvînt. Te cunosc acum atît de bine că îmi pot da seama cu ușurință ce se petrece în sufletul tău.

N-avea rost să o contrazic, ba fusei chiar mulțumit că, grație obiceiului ei de a vorbi într-una, eram scutit de a spune o minciună.

— Dar unde e femeia cibernetică ? se miră ea sărind de la una la alta. Vă știam nedespărțiți...

— Am trimis-o în dormitor că aici încurca locul.

Pufni în rîs și îmi ceru VIPLEXUL.

— Vreau să stau puțin de vorbă cu ea.

Femeia cibernetică veni imediat, pășind cu grație pe covoare. Dacă ar fi fost îmbrăcată mai ca lumea ai fi putut jura că e o ființă vie. Îmi stăpînii cu greu impulsul de a-i oferi un scaun. Hotărît lucru, începeam să dau prea mare importanță acestor păpuși. Trebuia să-mi intre bine în cap că ele nu sînt nimic altceva decît ceea ce le comand eu.

— Ar fi cazul să o îmbraci ca pe o femeie, sugeră Cristina. Am eu niște fuste vechi pe acasă.

Cum de nu-mi venise mie în minte acest lucru ! Tot femeile au mai mult spirit de observație ! Dar nu în fuste vechi trebuia îmbrăcată prima femeie cibernetică...

— Du-mi și mie fulgarinul la cuier, te rog !

Iar începeau chestiile astea ! Creatura mea se execută prompt, ca o adevărată fată în casă. Probabil nu era o frază interzisă.

— Dă-mi și scrumiera de colo !...

Scrumiera fu adusă fără murmur. Eram curios să văd ce se va întîmpla cînd Cristina va rosti una din poruncile înregistrate de mine pe banda specială. Nu trebui să treacă prea mult timp pentru ca această curiozitate să-mi fie satisfăcută :

— Ah ! Era să uit ! Sterge-mi puțin pantofii de praf !

Nu știa biata Cristina ce o așteaptă !

La aceste vorbe, femeia cibernetică ridică sprîncenele și o măsură cu niște priviri mirate din cap pînă în picioare. Își țuguie apoi buzele părînd că se gîndește și în cele din urmă se așeză cu grație într-un fotoliu liber, puse picior peste picior, își alese cu grijă o țigară și, înainte de a o aprinde, se făcu a-și aduce aminte și întrebă cu o ușoară ironie în voce :

— Ai spus ceva, draga mea.. ?

Toată această comportare fusese regizată de mine pînă în cele mai mici amănunte, deoarece mă așteptam ca logodnica mea să repete vechile figuri și voiam să-i dau o lecție. Efectul fu cel scontat Mă străduiam din răsputeri să nu pufnesc în rîs văzînd mutra încremenită a Cristinei. Apucase să-și arunce pantofii din picioare și acum arăta ca un naufragiat pe o plută înainte de a fi asvîrlit într-o cascadă. Îi culesei de jos și luai o cîrpă, deși nu erau prăfuiți. Cînd i-i pusei din nou în picioare sări în sus din fotoliu și se îndreptă spre ieșire.

— V-ați înțeles amîndoi ! fură primele cuvinte pe care reuși să le articuleze, înăbușindu-se.

Mă repezii să o opresc, să-i explic...

Cap. XIV. Monștrii vorbesc esperanto !

— Scuzați-mă că intru fără să bat, ne întrerupse președintele. Situația e însă extrem de gravă și pentru trandrețe mai aveți timp și altădată. Dar ce s-a întîmplat aici... ?

Îi explicai în cîteva cuvinte neuitînd să-i amintesc și episodul ultim : corecția aplicată de mine individului cu nasul proeminent.

— Mda... mormăi președintele. Ai făcut-o de oaie ! Cel de care vorbești are gradul de maior și era special însărcinat cu paza dumitale. Ți-am spus eu că imaginația îți lucrează anapoda...

Într-adevăr mă pusesem într-o situație caraghioasă, dar se trecu repede peste asta. Cu noaptea în cap președintele se dusese la amicul său, esperantistul, un fost actor actualmente pensionar și-l pusese să descifreze textul transmis de Eugen. Actorul crezuse că e o piesă de teatru și, nefiind contrazis, tradusese cum știa el.

— Fiți atenți, adăugă președintele. Poate să rămînă și Cristina cu condiția să păstrăm secretul și să nu mai scriem la „Șoricelul roz", ca să nu ne pomenim iarăși cu bandiții pe cap.

— Credeți că din cauza asta ?

— Ba bine că nu !

— Ați citit și dumneavoastră povestea... ? întrebă timid Cristina E bună ?

— Bunicică... Dar acum ne interesează altceva...

Scoase o foaie de hîrtie din buzunar și începu să citească grav :

SCENA X

(o voce rece, o voce grosolană, o voce subțire, altă voce, o voce slugarnică, un cor de voci...)

Vocea grosolană : Caramba ! vine Patronul... ! Ascundeți sticlele !

Nu uita tîrbușonul pe masă, întreit **cîine** șingeros din San Francisco !

(rumoare, tropăituri, clinchet de sticle, **tăcănitul unui tîrbușon** care se închide)

Vocea subțire : Șefule, Parckinson mă înjură...

Altă voce : Dacă el mă poreclește...

(zgomot asemănător celui pe care-l face un pistol cînd izbește într-o căpățînă tare)

Vocea grosolană (gîfîind) : Tăceți dracului din gură... !

(scîrțiit de ușă, liniște de mormînt...)

Vocea rece : Domnilor, vă rog să luați mîinile de la spate cînd vă vorbesc, dacă nu vreți să vă treziți în **împărăția cerurilor.**

(foșnet indicînd mișcarea unor mîini ce se iau de la spate)

Vocea rece : Din cauza idioților de Parkinson, Pott și Basedow negrul a evadat și experiența mea era să rămînă baltă. Montovani, să le dai cîte patruzeci de bice ! Din fericire îl avem pe celălalt prizonier. Numai să nu-l lăsați și pe acesta să vă scape printre degete...

Vocea grosolană : Nu să există, șefule... !

Vocea slugarnică : Il vom păzi cu prețul vieții, stăpîne !

Vocea rece : Prețul l-am stabilit odată. Cu banii pe care-i cîștigați de la mine vă puteți pierde urma prin Patagonia sau Australia. Numai așa veți putea scăpa de spînzurătoare.

(murmur aprobator)

Vocea slugarnică : Să trăiți !

Vocea grosolană : Ce ne poruncești ?

Vocea rece : Întăriți paza. Renunțați cîteva zile la ratafia...

(murmure de protest și dezamăgire)

Vocea rece : Mă adresez în special lui **Parkinson, Pott și Basedow...**

(suspine din ce în ce mai accentuate)

Vocea slugarnică : Așa vom face !

Vocea rece : Liniște, turmă de viței ! **săptămîna viitoare îmbarcarea !**

(hotărît) Peste douăzeci de zile voi **extrage creierul prizonierului** și-l voi monta la robot. E cea de-a 30-a încercare și cred că de data aceasta voi reuși ! Congresul cibernetic trebuie să-mi dea premiul I.

Vocea slugarnică : Îl meriți, stăpîne, că ești mai destept decît **Al.** Capone.

Vocea grosolană : (confidențial) Iese și ceva bișțari ?

Vocea rece : O jumătate de milion ! (către ceilalți) Acum ieșiți !

Adică nu, am să ies eu !

Vocea slugarnică : O jumătate de milion ! Frumoasă lovitură !

(scrțiit de uși, rumoare)

Vocea subțire : Șefule, Parkinson iar mă înjură...

(rîsete de oameni care obișnuiesc să bea ratafia pînă cad în nesimțire...)

(sfîrșitul scenei)

(va urma)

meridiane

A fost fondată o nouă academie : Academia lumii latine. Ea are 100 de membri din țări de limbă romanică : Franța, Spania, Italia, Portugalia și România. Fondatorii ei sînt ducesa de la Rochefoucauld, Maurice Genevoix, Jacques Ruell, Jean Roche, Eduard Bonnefous, Guillaume Georges-Picot, Robert de Billy și L.-B. Gès. Președinte este Torrès-Bodet, fostul director al UNESCO.

În editura *Libertatea* din Praga a apărut zilele acestea cartea *România*, scrisă de Josef Koller. Autorul a folosit un bogat material documentar și numeroase fotografii care sînt grupate pe capitole, astfel că cititorul cehoslovac este informat asupra celor mai diverse date referitoare la țara noastră : despre bogățiile și frumusețile naturale, despre populația și despre istoria patriei noastre, despre realizările obținute în anii construcției socialiste etc.

În încheiere, autorul se referă la succesele cultural-științifice ale României socialiste, remarcînd dragostea pentru frumos care caracterizează poporul român.

Anul acesta premiul „Citta de Caorle" pentru folclor, pedagogie și literatură de tineret (instituit acum trei ani din inițiativa prof. Giuseppe Flores D'Arcais din Padova) a fost acordat prin concurs romanului *Les canons de Valmy* de Léons Bourgliaguet (Franța).

Premiul internațional de poezie „Riviera dei Marmi" (Trapani) a fost decernat „poeților anului" : Beniamino Dal Fabbro pentru vol. *La sera armoniosa* (Ed. Rizzoli) și Giusseppe Ungaretti pentru traducerea vol. *The Visions* de William Blake.

mozaic

jack kerouak

pe drum

— fragment —

În noaptea aia nu s-a-ntîmplat nimic ; ne-am culcat. Totul s-a-ntîmplat a doua zi...

O femeie cu care m-aveam bine îmi dăduse aproape-un litru-ntreg de burbon de pe vremea lui tata-mare. Am început să-l bem acasă la Frankie. În spatele casei, după un lan de porumb, locuia o puștancă frumoasă pe care Dean încercase s-o agațe încă de cînd sosise. Se clocea un bucluc cu chestia asta. Prea aruncase multe pietricele în fereastra ei, și o speriase. Pe cînd ne beam burbonul în odaia răvășită, plină de tot felul de cățel și de jucării împrăștiate și de vorbărie goală și tristă, Dean ieșea într-una pe ușa din dos a bucătăriei și trecea lanul de porumb ca s-arunce cu pietricele și să fluiere. Din cînd în cînd, fetița, Janet, ieșea să tragă cu ochiul. Deodată Dean se-ntoarse, alb la față.

— Măi băiete, e lată. Mama fetei ăleia s-a luat cu pușca după mine și-a adunat o bandă de liceeni să mă bată-n drum.

— Cum asta ? Unde-s ?

— Dincolo de lanul de porumb. Dean era beat și puțin îi păsa. Am ieșit afară împreună și am străbătut lanul de porumb scăldat în lumina lunii. Se vedeau oameni adunați în grup, în întuneric, pe drumul de pămînt.

— Uite-i că vin ! se auzi.

— Stați puțin, făcui eu. Ce s-a-ntîmplat, vă rog ?

Mama fetei pîndea din spatele lor c-o pușcă mare pe braț.

— Afurisitul ăla de prieten al dumitale a-ntrecut măsura. Eu nu-s d'alea de umblă cu legea-n mînă. Dacă-i mai calcă picioru' p-aici, trag, da' trag de-l curăț !

Băieții de liceu stăteau ciorchine, cu pumnii strînși. Eram atît de beat că nici mie nu-mi păsa, dar i-am calmat puțintel pe fiecare. Le-am zis :

— N-o să mai facă. Răspund eu ; mi-e ca un frate și m-ascultă. Te rog lasă pușca aia-n pace și n-avea nici o grijă.

— Numai o dată să-l mai prind ! zise ea apăsat, sinistru. Cînd s-o-ntoarce bărbatu-meu îl trimit la dumneata.

— N-ai nevoie să-l mai trimeți ; n-o să te mai supere nimeni, înțelege-mă. Liniștește-te-acum, și totul o să fie-n regulă.

Dean în spatele meu înjura pe șoptite. Fata trăgea cu ochiul de la fereastra dormitorului. Îi cunoșteam pe oamenii ăștia dinainte, și ei aveau destulă încredere în mine ca să se calmeze puțin. L-am luat pe Dean de braț și ne-am întors printre șirurile de păpușoi scăldate-n lună.

— Iuu-hiii ! răcni el. Astă seară am de gînd să mă-mbăt !

Ne-am întors la Frankie și la copii. Pe Dean îl apucă deodată nebunia ascultînd o placă pusă de Janet și o sparse pe genunchi : era un cîntec popular din sud — un Congo Blues, de-al lui Dizzy Gillespie, de pe la-nceput, care-i plăcea, cu Max West la percuție. I-o dăduse m Janetei mai demult, și cum ea plîngea, i-am spus s-o ia și să i-o spargă lui Dean în cap. Și chiar așa făcu. Dean rămase cu gura căscată, fără o vorbă ; înțelesese. Am rîs cu toții. Lucrurile se aranjaseră. Pe urmă Frankie vru să ieșim să bem bere la bufetele de pe marginea șoselei.

— Haidem ! răcni Dean. Vezi, să fie-a dracului de treabă, dac-ai fi cumpărat mașina pe care ți-am arătat-o joi, n-ar fi trebuit să mergem pe jos.

— Nu-mi plăcea blestemata aia de mașină, urlă Frankie.

Copiii-ncepură să plîngă. În salonul dărăpănat și cenușiu, cu tapetul trist și lampa roz și fețele agitate, mocnea o eternitate densă de molii. Băiețelului, lui Jimmy, i se făcuse frică ; l-am culcat pe canapea și i-am pus cățelul deasupra. Frankie, amețită de băutură, telefonă după un taximetru, și-n timp ce-l așteptam mă chemă la telefon femeia cu care m-aveam bine. Ea avea un văr, între două vîrste ; nu putea să mă sufere și-n după-masa aia îi scrisesem lui Bull Lee la Mexico City, unde era, o scrisoare povestindu-i pățaniile lui Dean și ale mele și cum stăteau lucrurile cu noi la Denver. Îi scriam : „Mă am bine c-o femeie care-mi dă whisky și bani și niște mese grozave."

Prostește, i-am dat scrisoarea vărului între două vîrste s-o pună la poștă, asta după o masă cu pui fripți. El a deschis-o, a citit-o și s-a dus de-a dreptul la vară-sa să-i demonstreze că-s un pește. Ea-mi vorbea printre lacrimi și-mi spunea că nu vrea să mai mă vadă-n viața ei. Pe urmă a pus mîna pe telefon vărul victorios și-a-nceput să-mi spună că-s o canalie. Taximetrul claxona afară și copiii plîngeau și cîinii lătrau și Dean și cu Frankie dansau și eu răcneam în receptor toate înjurăturile care-mi puteau trece prin minte și inventam tot felul de-njurături noi, și-n nebunia mea de om beat le-am spus să se ducă toți dracului și-am trîntit telefonul și m-am dus să mă-mbăt. Ne-am împleticit și-am dat unul peste altul ca să coborîm din mașină la un bufet, un bufet la poalele dealului, cu cîntece populare din sud, și-am intrat și-am comandat bere. Se-nvîrtea și se năruia totul în jurul nostru, și pentru ca nebunia să fie într-adevăr de nedescris, apăru un tip spasmodic, un extaziat, care se-aruncă de gîtul lui Dean văitîndu-i-se-n nas, și pe Dean îl apucă iar nebunia și-ncepu cu dulcegării demente și, ca să mai pună ceva pe deasupra aiurelii insuportabile, în clipa următoare se repezi afară și fură o mașină chiar din drum, din față, și dădu o raită pînă-n Denver, în centru, și veni-napoi cu alta, mai nouă, mai bună. Îmi ridicai ochii prin local și văzui lume și curcani mișunînd prin fața intrării în lumina farurilor mașinilor poliției și vorbind despre mașina furată.

— E unu' p-aici care fură mașini în dreapta și-n stînga, zicea un curcan.

Dean stătea chiar în spatele lui ascultînd și făcînd :

— Da-da, desigur, da-da, desigur...

Curcanul se apucă de controlat. Dean intră în local și începu să danseze de colo pînă colo rock cu nenorocitul de puștan spasmodic care tocmai se-nsurase-n ziua aia și făcuse o beție crîncenă și mireasa-l aștepta pe undeva.

— Măi băiete, răcni Dean, tipu' ăsta-i tot ce-i mai formidabil pe lume ! Sal, Frankie, mă duc să umflu o mașină, o mașină de cinste de data asta, și pornim cu toții și cu Tony (sfîntul spasmodic) să facem o plimbare prin munți.

Se repezi afară. În același moment năvăli-năuntru un curcan zicînd că o mașină furată din centru era afară-n fața ușii. Lumea se strînsese grupuri și comenta. Din fereastră îl văzui pe Dean cum sare-n prima mașină la-ndemînă și-o ia din loc ca o furtună fără să-l bage nimeni în seamă. Cîteva minute mai tîrziu eranapoi cu altă mașină, un decapotabil nou-nouț.

— Asta-i o minunăție ! îmi șopti el la ureche. Ailaltă prea tușea... Am lăsat-o la o răspîntie, că văzusem frumusețea asta parcată-n fața unei ferme. Am făcut și-un tur prin Denver. Hai, băiete, hai să facem cu toții o plimbare.

Toată amărăciunea și nebunia vieții lui de la Denver țîșnea din el acum ca niște pumnale. Fața-i era stacojie și transpirată și vulgară.

— Nu vreau să am nimic de-a face cu mașini furate.

— Hai, măi băiete, vino ! Vine și Tony cu mine, nu-i așa că vii, Tony-al meu neprețuit și ne-mai-pomenit ?

Și Tony — un prăpădit slab, brunet, cu ochi de sfînt, gemînd, și cu saliva curgîndu-i din gură — se rezema de Dean și gemea, gemea, pentru că i se făcuse deodată rău, și-apoi, dintr-o stranie și nepreväzută intuiție, se-ngrozi la vederea lui Dean, ridică mîinile-n sus și-o luă la goană cu spaima citindu-i-se pe față. Dean își plecă capul, transpirat tot. Se repezi afară și porni cu mașina. Frankie și cu mine găsirăm în drum un taximetru și hotărîrăm să ne ducem acasă. Pe cînd taximetristul trecea prin întunericul infinit al bulevardului Alameda, pe care mă plimbasem în atîtea și-atîtea nopți pierdute lunile trecute cîntînd și oftînd și hrănindu-mă cu stele și lăsînd să-mi picure strop cu strop seva inimii pe asfaltul încins, Dean apăru deodată-n spatele nostru claxonînd fără-ncetare și vîrîndu-se-n noi și țipînd. Taximetristul păli.

— E-un prieten de-al meu, zisei.

Dar Dean se sătură de noi și porni deodată cu o sută cincizeci de kilometri pe oră, scoțînd pulbere astrală pe eșapament. Apoi apucă pe strada lui Frankie și opri în fața casei ; și tot așa de brusc porni din nou, își răsuci mașina și, pe cînd coboram din taximetru și plăteam, apucă înspre oraș. Cîteva momente mai tîrziu, pe cînd așteptam îngrijorați în bezna curții, se întoarse cu altă mașină, un cupeu hodorogit, opri într-un nor de praf în fața casei, coborî împleticindu-se și se duse de-a dreptul în dormitor și se lăți beat mort pe pat. Așa că iată-ne cu o mașină de furat chiar în pragul ușii.

A trebuit să-l trezesc ; nu putusem să pornesc mașina s-o arunc undeva departe. Coborî din pat împleticindu-se, numai în chiloți, și ne urcarăm amîndoi în mașină în timp ce copiii chicoteau la ferestre și porniram zmucit de-a dreptul peste brazdele țarî de lucernă de la capătul străzii, hodoronca-tronca, pînă cînd, în cele din urmă, mașina se poticni, nu mai putu, și se opri sub un plop bătrîn lîngă moara veche.

— Nu mai merge, zise Dean simplu și coborî și porni pe jos înapoi prin porumbiște, cam o jumătate de milă, în chiloți sub clar de lună. Ne-am întors acasă și el s-a culcat. Se-ncurcaseră lucrurile oribil, tot Denverul, femeia cu care m-aveam bine, mașinile, copiii, Frankie sărmana de ea, camera de locuit numai bere și sticle goale, și-am încercat s-adorm. O bucată de vreme m-a ținut treaz un greiere. Prin partea asta a Westului, stelele, cum le văzusem și în Wyoming, sînt mari cît niște lumînări romane și tot atît de solitare ca prințul din Dharma care s-a pierdut de cringul strămoșesc și rătăcește și-acum prin văzduhuri, printre colțurile Carului Mare, încercînd să-l găsească. Așa că ele rotesc noaptea încetișor, și cu mult înainte de zorile adevărate apare pe deasupra întinderilor întunecate, lugubre, dinspre West-Kansas o lumină mare roșie, și pe deasupra Denverului încep să ciripească păsările.

Dimineața ne-am trezit cu o greață teribilă. Primul lucru pe care l-a făcut Dean a fost să se ducă în lanul de porumb să vadă dacă mașina ne poate duce mai departe spre Est. I-am spus să nu se ducă, dar s-a dus. S-a-ntors alb ca varul :

— Măi omule, e-o mașină de-a poliției acolo. Și toate circumscripțiile din oraș îmi au amprentele digitale, de-atunci din anu-n care-am furat cinci sute de mașini. Tu-ai văzut ce fac eu cu ele, măi omule, doar cîte-o plimbare ! Trebuie s-o ștergem ! La-nchisoare-o isprăvim, dacă nu ștergem putina chiar în clipa asta !

— Ai dreptate, fi-ți-ar dreptatea-a dracului, făcui eu și începurăm să-mpachetăm cît ne țineau mîinile de repede. Cu cravatele și poalele cămășilor fluturînd, ne-am luat la repezeală rămas bun de la toată familia și ne-am repezit afară, pe drumul proteguitor pe care nu ne cunoștea nimeni. Janet plîngea ca-ntotdeauna cînd asista la plecarea noastră sau a mea sau a cui o fi fost — și Frankie era amabilă, și am sărutat-o și mi-am cerut scuze.

— Așta-i zmintit de-a binelea, zise ea. Mi-aduce-aminte de bărbatu-meu ăl' care-a fugit. Absolut exact același tip. Sper că Mickey n-o să crească-așa ca ăștia, c-acum așa-s toți.

Mi-am luat rămas bun de la micuța Lucy, care-și ținea în mînă ciocanul de jucărie ; Jimmy dormea. Toate astea într-un interval de secunde, într-un încîntător revărsat de zori duminical, noi împleticindu-ne cu amărîtul nostru de bagaj. Ne grăbeam. Așteptam în fiecare clipă să apară o mașină de-a poliției de după cotitură și să se-ndrepte spre noi.

— Dacă află cumva femeia aia cu pușca, ne-am curățat, zise Dean. Trebuie să găsim un taximetru. Dacă-l găsim, sîntem scăpați.

Eram gata să trezim toată familia la o fermă, ca să telefonăm deacolo, dar ne-a gonit cîinele. Cu fiecare minut lucrurile se agravau ; vreun fermier care se trezise devreme putea să dea în orice moment peste mașina prăpădită din porumbiște. O doamnă bătrînă și tare cumsecade ne dădu în cele din urmă voie să telefonăm de la ea după un taximetru de la Denver din centru, dar n-a venit. Începuse circulația matinală și orice mașină arăta ca o mașină a poliției. Și văzui deodată venind chiar o mașină a poliției și-mi dădeam seama că era sfîrșitul vieții mele așa cum o trăisem și că intram într-o perioadă oribilă de pușcării și de necazuri amare. Dar mașina era taximetrul nostru și din clipa aceea am fugit spre Est.

La biroul de voiaj căutau cu disperare pe cineva să conducă o limuzină Cadillac nouăsutepatrujșapte la Chicago. Proprietarul venise la volan din Mexic, cu familia, și obosise și-i trimisese pe toți cu trenul. Tot ce pretindea era să-mi ia identitatea și să-i ajungă mașina acasă. Hîrtiile mele îi dădură toate asigurările că lucrurile vor merge bine. I-am spus să nu-și facă gînduri. Și lui Dean :

— Să nu te-apuci s-o ștergi cu mașina asta !

Dean nu mai putea sta locului de emoție, s-o vadă. A trebuit s-aștept-tăm o oră. Mă lungisem pe iarbă lîngă biserică unde, în 1947, după ce-o condusesem acasă pe Rita Bettencourt, petrecusem cîtăva vreme cu niște derbedei care umblau cu cerșitul, și am adormit de istovire, cu fața spre păsările după-amiezei. În realitate cînta undeva o orgă. Dean s-a învîrtit prin oraș. Făcuse cunoștință cu o chelneriță de la un mic local de dejun, fixase o întîlnire cu ea, s-o plimbe după masă cu Cadillac-ul, și se-ntorsese să mă trezească și să-mi spună vestea. Mă simțeam mai bine acum. Mă sculai să fac față noilor complicații.

Cînd sosi Cadillac-ul, Dean porni imediat cu el „să ia benzină", și omul de la biroul de voiaj se uită la mine și-mi zise :

— Cînd se-ntoarce ? Pasagerii sînt gata de plecare.

În românește de A. I. DELEANU

ELIO FILIPPO ACCROCCA
(Premiul de poezie *CHIANCIANO* — 1966)

omul se naște din nou

...frumoasele cuvinte nu mai ajung
nu mai ajung perifrazele
marionete pe-un fir lung răsucit
nu mai ajung frazele unse
nici mîngîierile mătăsoase pe cap
și nici melodramaticele gesturi seculare
care sînt niște mult căutate ficțiuni.

Oare ce inel prinde laolaltă în horă ora,
ziua, anotimpul și anul,
ce trăsătură de unire le unește și ce verb,
din nemăsurata extindere,
(și inima lui Gagarin și a lui Shepard
e un abis adînc în hăul înălțimilor),
leagă între ei pe oameni ?

Misterul
cosmosului treptat se dezvăluie,
se luminează noaptea inteligenței,
timpul înaintează — lumină, spațiu, formă —
învăluind orice altă viață, orice gînd.

Omul se naște din nou și gustă ca la început
fructul speranței, este prima zi
aceasta, din cele șapte noi timpuri, cercul
se recompune, la orizont răsare
aripa celor o sută de Icari spațiali,
semne dincolo de miturile de peste hotare
care păreau veșnice.

Astăzi accentul
uman unește cerul și pămîntul,
deasupra traiectoriilor amăgirii,
pentru că pupila devine gîndire.

În românește de GEORGE LAZARESCU

HAI IEN
(R. D. Vietnam)

stelele din ochii copilului

Te-ntorci, copile, iar la pieptul meu,
Unde războiul nu te va găsi.
Somnu-mi căzu, ca ancora de greu,
Pe țărmul stins al unei nopți pustii.
Sclipește-o stea... și stele-ncep să ardă.
Tu dormi pierdut în vise străvezii.
Eu lîngă somnul tău rămîn de gardă —
Nu-mi pot de cer privirea deslipi.
Căci între stele te zăresc pe tine
Și-atîtea stele-n slăvi călătoresc,
De parcă-n noapte toți copiii lumii
La geamul meu privirile-și opresc !
Se joacă și se zbat fără astîmpăr
Și doare depărtarea lor !
Au n-o să le alungi cu mîna
Prin aer tot rotindu-ți-o ușor ?

Tu dormi, și-n noaptea — grotă fermecată —
Ploi mari de stele către tine vin.
Eu trag nădejde să ajungi odată
La steaua-mi nointrată în declin !
Salve de tun n-or să-ți mai sune-n drum ;
De răul lumii-atunci vei fi departe ;
Un somn egal dormi-vei ca și-acum
Pe-acest pămînt rotund și fără moarte.

E chipul tău de astre-nconjurat
Și-n geamul sur coboară elo blînd.
Tu dormi alături de copiii lumii
Cu-aripa-n somn planete scuturînd.
Crești, fiul meu, și vîrsta ți-o bolțește
Un cer durînd acestei ere, pur !
Privesc spre stele,
Mă scufund în stele
Ca-n ochii buni ai unui fiu matur.

În românește de DIM. RACHICI

sensurile inovației

În urmă cu un an, asistam la o masă rotundă organizată la Viena privind „Secolul nostru și romanul său". Se întîlniseră acolo romancieri și teoreticieni din mai multe țări pentru discutarea unor aspecte impuse de romanul contemporan. Dezbaterea s-a rezumat în cele din urmă la : realismul romanului nou și, mai precis, la realismul „noului roman".

În ciuda unor prezențe remarcabile (Alain Robbe Grillet, Elias Canetti, Herman Kesten, Hans Mayer, Manes Sperber, Peter von Tramin) discuțiile s-au purtat într-un climat vag științific, reducîndu-se de cele mai multe ori la simple confruntări ideologice. Esența problemei care prilejuise întîlnirea a rămas, pînă la sfîrșit, neatacată sau palid atinsă din unghiuri periferice. Constatările afirmate atunci fuseseră spuse și cu alte ocazii, ele existau deja teoretizate de promotorii sau comentatorii uneia sau alteia din noile tendințe romanești. Importantă a fost însă o concluzie interogativă : este într-adevăr romanul care se scrie azi romanul timpului nostru, expresia epocii noastre ? Sau el este încă o căutare, un fapt de artă care tinde spre propria sa elucidare ?

Apare evident pentru oricine că romanul nou s-a separat de realismul lui Balzac, Stendhal și Tolstoi tocmai pentru că a vrut să rămînă realist, pentru că el are în vedere realități contemporane noi, experiențe noi, iar scriitorul — de o manieră sau alta — ține să răspundă problemelor pe care lumea i le pune.

„Romancierii mari au fost întotdeauna noi, afirma Alain Robbe Grillet, exemplificînd prin Flaubert, Dostoiewski, Proust. Iar romancieri noi sînt cei care inventează romanul. Fiecare scriitor se preocupă de realitatea sa și despre asta scrie." Dacă marii scriitori realiști ai secolului XIX (de exemplu Balzac) creau ficțiuni, acestea erau în sensul istoriei, în timp ce romanul modern e garantat de un sens «contra istoriei», de cuvîntul scriitorului, de realitatea sa". Autorul contemporan situează lumea social-politică în paranteze atunci cînd începe să scrie ; politicul, socialul, economicul nu-l interesează, ceea ce-l preocupă nu e decît realitatea sa." (Așa se și vor multe din romanele sale : *Les Gommes, Le Voyeur, La Jalousie*). Replica la mai de mult cunoscutele teoretizări ale lui Robbe Grillet a fost și ea dată : nu există introspecție pur subiectivă, nu se poate scrie fără reflexele primite din afară ,iar atunci cînd scriitorul e dispus să acorde încredere propriilor sale idei, imagini, simboluri și chiar ideilor aparent absurde, acestea oricum nu-i sînt venite la întîmplare.

Într-un interviu recent, acordat de Georges Pompidou revistei *Figaro littéraire*, primul ministru francez constata cu multă luciditate : „Noul roman reprezintă un efort de a inventa, o manieră de a scrie. Mai exact : o manieră de a vedea (...) Există în foirea artistică actuală o mare bogăție, dar și multă agitație factice și care disimulează ceea ce va rezista timpului." Observația e semnificativă pentru faza contemporană a istoriei romanului. Sentimentul de derută al literaturii actuale se explică prin căutare. Afirmațiile categorice în perioadele de căutări trebuie evitate, dar totodată nu se poate ocoli constatarea că, pe un fond comun de introspecție, ceea ce preocupă pe creator sînt modalitățile tehnice de rezolvare.

Folosind monologul, dialogul sau descripția obiectivă, cele mai multe romane se fondează pe ideea unei biografii, foarte des făcută la persoana întîi. În acest sens, romancierul și eseistul german Reinhard Baumgart încerca să facă un fel de statistică lămuritoare, alegînd patru romane scrise de patru scriitori diferiți în care se spune, subliniindu-se chiar din prima frază : Eu l *Stiller* de Max Frisch începe cu : „Eu nu sînt Stiller". „Sînt în camera mamei mele. Stau deocamdată singur. Nu știu cum am venit aici" — sînt primele fraze din *Molloy* al lui Samuel Becket. Sau : „De acord — așa începe *Blechtrommel* a lui Günter Grass — de acord, sînt pacientul unei case de sănătate". Și prima frază din *Herzog* de Saul Bellow : „Dacă mi-am pierdut mințile — accept, gîndea Mozes Herzog."

Dar „eu" nu se poate defini lexical decît prin aceea de „a fi", care nu are nimic comun cu valoarea sa gramaticală, și prin care poeticul se transferă în romanesc, romanul devenind modul de expresie a unei anchete spirituale.

Evenimentele cotidiene parcurse de subiectul urmărit se interpretează simbolic, mitic. (În *Gespräch der drei Gehenden* din 1963 a lui Peter Weiss, din cele trei personaje : Abel, Babel, Cabel care merg continuu, fără nici o țintă, fiecare vorbește fără ca ceilalți doi să-l asculte. Primul povestește niște întîmplări, al doilea încearcă să le explice, iar al treilea le ridică la rangul de simboluri. E o conversație formată din trei monologuri, care se reduce de fapt la unul singur, deschisă în formă, infinită în timp, și care nu e altceva decît un „fluviu al conștiinței" al lui Joyce — „mijloc de cunoaștere intimă." E vorba mereu de o existență care se caută fără să se justifice. De aceea, cele mai multe din romanele actuale vehiculează un conținut dezordonat și instabil. Diferența față de romanul premergător e că deviza realismului lor nu e reflectarea, ci interogarea.

Fraza, chiar își are o estetică a imprecisului, a scuzei. Între scriitor și limbă se stabilește o relație ironică, în care ironia e mediatoarea dintre temă și limbajul care nu reușește altfel să exprime intenția gravă a creatorului. Aceasta se explică prin faptul că cel care scrie stabilește o unitate cu un limbaj care îi e anterior.

A scrie înseamnă și a descoperi limbajul celorlalți. Iar aceasta înseamnă angajare. În transformările conștiinței produse prin transformările dimensiunilor lumii — scriitorul trebuie să găsească noi moduri de a „povesti", mijloacele de a stăpîni complexitatea, de a lumina confuziile, de a descoperi noi posibilități de creație prin care oamenii să se poată regăsi, recunoaste și înțelege. Așa cum bine observa Gaëtan Picon : „romanul nu e justificat decît în măsura în care el impune un stil unei realități esențialmente neordonată, în măsura în care el devine cosmosul unui haos"

De ce romanul contemporan nu are același succes de public ca cel al perioadelor premergătoare lămurește în parte Georges Pompidou în interviul amintit : „Orice inovație descumpănește publicul și adesea chiar pe inițiați. Esențial este darul creator care se impune și nu se explică."

Dar cred că răspunsul complet ar fi dat prin revenirea la ideea inițială : este acest roman — romanul vremii noastre, expresia cristalizată a vieții și a experiențelor contemporane, sau este numai o tendință, sau, mai precis, mai multe tendințe, care își caută o împlinire istorică ?

MIHAELA TONITZA

george coşbuc — poet naţional

Coşbuc s-a manifestat ca un geniu precoce. La 19 ani, începe să traducă **Divina Comedie.** La 20 de ani, scrie **Atque nos.** La vîrsta milităriei, avea traduse peste 480 de poezii din 92 de autori greci. La 23 de ani, apărea **Nunta Zamfirei,** căreia îi urmau nu peste mult timp alte cunoscute poezii. La 27 de ani **Moartea lui Fulger** şi **Balade şi idile.** La 28 de ani **Noi vrem pămînt !, Mama, În opressores.** În slava tinereţii (30—31 de ani) dă la iveală **Fire de tort,** traducerea **Eneidei, Parmeno** de Terenţiu, **Antologia-sancrită** şi **Sacontala,** primeşte marele premiu „Năsturel". Membru corespondent al Academiei, la 32 de ani. Straniu : la vîrsta de 35 de ani, flacăra acestui talent pîlpîie, iar critica literară a timpului îl socoate „epuizat".

Geniul coşbucian e de natură hugoliană, în sensul lărgirii ariei de inspiraţie, care de la nordici, se întinde pînă în Balcani şi pînă în Persia şi Indii. Dar el, pre el, se regăseşte în lumea lui de acasă, românească, în ţărănime cu deosebire, care, e demn de reţinut, constituia marea majoritate a neamului şi era depozitara cea mai nealterată a specificului nostru spiritual, a tuturor tradiţiilor şi culorilor. Coşbuc e poetul neamului nostru de pînă mai ieri, neclintit în aşezările sale şi pe care revoluţia socialistă îl scoate din opincă, şi din opaiţ. El, neamul îl cîntă încă din adîncuri, din bărbăţia dacică, apoi, ca element uman, încă din leagăn, din icoanele atît de explozive ale copilăriei şi un mare popas face Coşbuc în vîrsta ţărănească încă necoaptă, cînd e ameţită de dragoste şi incertitudini. Aci, se dovedeşte, ca şi Eminescu, un mare poet şi dialectician al iubirii. Ţara şi pe ţăranii ei, el îi descrie în toate anotimpurile şi la toate ceasurile zilei, dovedindu-se şi un peisagist de mina-ntîi. În aceste privelişti, şoptesc plopii, ulmul lui Virgiliu şi cîntă grangurii, ciocîrlia, toate păsările văzduhului nostru. (În manuscrisele poetului se găseşte şi un **Dicţionar botanic).** Vine apoi nunta şi catastrofa condiţiei umane : moartea, la care rapsodul nostru ţine fruntea tot sus ! S-ar putea deschide aici întrebarea dacă **idilicul, seninătăţile** în general **sau tragicul** sînt izvoarele adevăratei mare arte, dacă vioara, pianul, ţin **marea poezie** ori violoncelul şi orga ? Credem că şi una şi alta, depinde de **cine** cîntă. Poezia ar fi de tras mai mult în partea visului, a acelei dulci pierderi de sine, cu efectul ei cel mai imediat, fericirea. Şi o canonadă grea de artilerie poate da fiorul artei, însă poezie mai puţin... Mai e apoi o frumuseţe în Coşbuc : ideile, subiectele : binele, umanul, jertfa — problemă veche în estetică ! — şi acestea cînd sînt fericit realizate, mişcă pînă la lacrimi. Depărăţeanu, în afară de **Viaţa la ţară,** a scris numai în şase versuri o capodoperă **Mama.** Ţărinile au suferit atîtea schimbări şi prefaceri, **Noi vrem pămînt** rezistă prin patos, prin arta cu care a fost închegată. De aci altă problemă a turburat şi mai turbură încă unele conştiinţe estetice : S-a apăsat prea mult — şi pe drept cuvînt — pe acest aspect idilic şi de baladă al poeziei coşbuciene. (Ficţiunea basmului mai ales a alimentat de cînd lumea marile creaţiuni literare şi artistice şi ar fi să ne plîngem zilele, dacă ar dispărea feeria şi aripa mitului). Şi cu toate acestea, în viziunea **Rodicăi** lui Alecsandri şi a contemporanului său, Nicolae Grigorescu, Coşbuc ar fi rămas un poet, un mare poet pastoral, duminical, semănătorist să-i zicem, dacă n-ar fi fost şi reversul negru al operei sale, adică suferinţa şi nenorocul în dragoste, păcatul, care duce pînă la gîndul sinuciderii, ori răbufnirile sale cu caracter social. În dragoste, în ură şi în răscoală, ţăranii săi sînt oameni, cad în cuprinsul larg al universului. Prieten cu Gherea şi nu strein de cercurile socialiste, poetul se arată întăritat de politica claselor îmbuibate şi scoate acel cunoscut strigăt : **„Burghezi ! destul aţi grămădit / Averi de noi muncite / Apusul vostru vine.** (Vă amintiţi dispreţul fetei frumoase dar sărmane faţă de fata avută **(Duşmancele).** Dealtfel şi în lumea baladelor, în care se simţea el mai bine, capul ţării se simte totuna cu poporul : **„Dragii moşului, în ţară / Vin păgînii, foc şi pară".** Sau : **„Cu voinicii-mi place traiul".** E multă mişcare, gură multă şi o dragă ciorovăială, mult dialog în poezia lui Coşbuc şi e de mirare că de la el nu ne-au rămas şi opere teatrale (feerii, comedie şi chiar drame). Aici, cum bine a observat Vladimir Streinu, auzul ne este numaidecît sezisat, iar familiaritatea, sinteza şi prefăcătoria nu se trag din Creangă, ci se potrivesc cu ale acestuia : **„Şi dacă nu ştiu eu ce-a fost, / Atunci eu nu ştiu cum mă chiamă ! (Vintoasele).** Sau **„Dar ce scriu eu ? Oricum să scriu, / E ne-mplinit" (Nunta Zamfirei).** Sau : **„Iar sfîntul soare — tunde-o, neică".**

Această lume în cioareci şi vilnice, cu o locuţie aspră şi o psihologie oricum elementară, chiar cînd ea se ridică în sfera baladei, cînd e vorba de gustul nostru evoluat, e salvată numai de arta mare a poetului. În Coşbuc, e multă dexteritate, el stă ca pasărea, sub blestemul naturii sale veşnic cîntătoare, dar în **Nunta Zamfirei,** în **Moartea lui Fulger** şi alte capodopere ştiute pe de rost de toată suflarea, cuvintele îmbracă ideea într-un chip, atît de perfect, de inextricabil, că ele vin parcă gata de undeva, sînt dictate parcă de un oracol. E rodul, desigur, nu numai al inspiraţiei, dar şi al „atelierului" acestui artist atît de complex şi de aplecat pe uneltele sale.

Dintr-atîta sănătate cîtă este în poezia lui Coşbuc, gluma răsare ca floarea cea mai firească şi ea devine uneori chiar clocotitoare. Poet al exuberărilor tinere, bătrîneţea, cînd nu e slăvită, ca-n balade, e luată-n rîs, jignită chiar. Babele mai ales... Altă faţă a acestei poezii e lipsa de sfială faţă de cele sfinte, de „popi" şi toată scara onomasticei religioase. (Coşbuc avea ciudă pe „patrafir şi psaltire"). Exemplele sînt prea multe, iar al său **Pipăruş modern** care coboară în caricatural toate miturile, merge şi el prin cer „cu nasul astupat", căci „mirosul de tămîie" „cu mare greu îl suferea". Şi la mort petrece Coşbuc ! (v. **Luminărica).** În creaţia sa cea mai trainică însă, poetul celebrează cu putere dogma străbună : „O fi viaţa chin răbdat. / Dar una ştim: ea ni s-a dat / Ca s-o trăim ! Sau : „Nu cerceta aceste legi..." Privirile lui Coşbuc atît de împăcate asupra vieţii şi rostului nostru sub soare şi pe care el le-a şi teoretizat, stau sub semnul fatalităţii, căci e vorba de rînduielile ineluctabile ale lumii, dar el ne impune o viaţă dîrză, eroică ! Ţăran şi cărturar adînc, are virtutea toleranţei, afară de apăsătorii omului şi ai „neamurilor", pentru care înalţă spînzurători ! Aed al cîmpului şi al văzduhului liber de la ţară, cu oraşul nu s-a împăcat.

O operă atît de izbitoare în totul a avut, firească, şi imitatori, dar ata albă fiind prea evidentă, urmele lor s-au pierdut. Topîrceanu nu mai avea să ducă pînă la excelenţă un izvor, care iată cum sună în Coşbuc : „Vrei programă, lămurit ? Stăi puţin să caut... / Cucul, un solist vestit / De prin alte ţări venit, / Va cînta din flaut" **(Concertul primăverii).** Mai vezi **Chindia** ş.a. ele însele coborînd, la rîndul lor, din Alecsandri

Una din temele cercetătorilor în publicistica bardului credem că va fi **Coşbuc şi Ardealul.** În lirica sa, numai **Mama,** cea cu plopi care doinesc „eterna jale" e inclusă în volum (A cui jale, a mamei, sau a Ardealului ? Autorul afirma că **George** nu e el). Îndurările de dincolo de Carpaţi glăsuiesc şi în **Nebuna** şi cu deosebire în **„In opressores,** apărută în **Vatra,** Poetul avea părinţii şi fraţii în Ardeal, notorietatea lui din ţară credea el că ar fi dat loc la iritări de stat ? În orice caz dacă mesajul lui poetic ar fi stăruit şi în direcţia umilirii pămîntului său natal de către Habsburgi, poate că nu ar mai fi cuvîntat Goga. Făclia trebuia transmisă altora...

Coşbuc a ostenit în multe direcţii. A combătut limba „filologilor", „high-life"-ul, „faraonismul" şi „feudalismul" vechii Românii. „Cei zece mii de deasupra vorbesc altă limbă", scria el. „Fapta saloanelor noastre merge pînă la trădarea de neam". Ele „nu dau nici un ajutor scrisului". „Ele ne sunt duşmane". „Sînt veşnicul pumnal în mîna nesocotitului". „Rămîn singuri scriitorii, fără de ajutor dintr-o parte şi batjocoriţi dintr-alta, singuri să ostenească a desvolta şi îmbogăţi limba". „Nici curtea noastră regală n-a avut nici un fel de legătură cu literaţii" **(Viaţa literară, 1906).**

Marele năsăudean nu s-a cîntat pre el. „Suflet în sufletul neamului" său, el, cu o artă obiectivă desăvîrşită, acest foc l-a cîntat: „bucuria şi-amarul" acestei naţii de oameni frămîntaţi de plăcerea dragostei, a jocului şi a glumei, dar ingenunchiaţi de „ciocoi" şi de „grofi", de superstiţii şi de vîntoase, de boli... Ţara noastră mai puternic se va industrializa, poezie nouă, „modernă" va da fiecare generaţie. Dar cu cît mai mult ne vom îmbrăca în fier, cu cît mai mult ne vom citadiniza cu atît mai mult vom căuta slova lui. Spre George Coşbuc, al treilea mare poet ivit în spaţiul carpato-dunărean, pînă la cutremurul arghezian, alergi ca spre munte, spre ozon. Cine e sănătos cu adevărat, poetul acesta îi merge bine la inimă. Dacă sufletul îţi e suferind, îţi ia cu mîna. **Iliada** înfăţişa acum mai bine de două mii de ani o lume grea, primitivă, dar a rămas pînă azi inegalabilă. Blazatul Horaţiu, modern, înnoitor de limbă şi el, se vrea „procul negotiis", departe de cetate, de larmă şi daraveri. Poezia modernă, e-adevărat, este întotdeauna mai poezie, mai şampanie, mai cuceritoare decît cea de ieri. Nu există însă poezie veche sau modernă, ci poezie eternă. S-a mai spus. Apoi o ţară au făcut-o nu atît moderniştii, ci aceşti oameni care „credeau în scrisul lor". O ţară se face nu atît cu şampanie, ci cu lacrimi şi sînge. Modernismul e cel mai adesea cerc închis, fără marea audienţă în marea obşte. Prin opera lui genială, limpede ca izvorul, generoasă şi întremătoare tot ca el, pe care o pricepe toată lumea şi o gustă şi spiritele cele mai rafinate — Badea Gheorghe, uscat de o viaţă întreagă la masa lui de brad, la lampa cu gaz, cu „ochii injectaţi de citit şi scriere" şi prăbuşit înainte de vreme, a fost un cîntăreţ fără pereche şi un toiag al acestui neam.

N. CREVEDIA

puncte de vedere

a douăsprezecea elegie, critică

Într-unul din numerele noastre trecute, la rubrica Puncte de vedere **am inserat articolul** Colaje lirice **semnat de Barbu Cioculescu. Întrucît opiniile autorului vizau negativ ultimele producţii ale poetului Nichita Stănescu şi întrucît eforturile acestuia reprezintă doar una din multiplele mişcării interioare ale poeziei noastre contemporane, redacţia a considerat oportun să ofere coloanele revistei şi altor judecăţi critice despre versurile poetului şi, mai ales, despre celelalte tendinţe care caracterizează fenomenul poetic recent. Pe această linie s-a înscris contribuţia lui Sorin Alexandrescu, precum mai jos şi prezentul articol al tînărului critic şi poet de la revista** Familia, **Gh. Grigurcu.**

Desigur, punctul său de vedere este unul din multele posibile. De asemenea tonul şi modalitatea de interpretare. Cum însă în continuare ţinem deschise paginile revistei la dispoziţia tuturor criticilor şi scriitorilor noştri care vor să-şi afirme opiniile despre poezie, le facem invitaţia de a extinde consideraţiile teoretice asupra momentului poetic şi de a menţine tenta polemică, în aşa fel încît să nu priveze discuţia de puterea analitică cerută de complexitatea genului.

Privită la propriul său nivel, poezia lui Nichita Stănescu se constituie într-un caz dramatic. Şi-i presupunem de la bun început o încordare enormă, o intenţie a înălţimii, altieră, pe care faima o poate exclusiv susţine sau prăbuşi. Autorul său, hotărît lucru, e din ce în ce mai puţin un interorizat şi mai mult un ins ce se vrea (şi este) un produs al publicităţii. Publicitate, răsfrîngîndu-i mai adesea formula în configuraţia sa convenţională, incremenită decît în cea a realităţii organice, impalpabile. O eroare derivată din alta, vinovată prin iluzionarea tristă a celei dintîi.

Unghiul intenţional al poemelor lui Nichita Stănescu e dintre cele mai largi. Problematica cunoaşterii prin poezie e sirena cerebrală ce-l atrage prin prăbuşirea de viltori verbale, vuind înspăimîntător, spre un prea înalt tărm ipotetic. Nu supără atît apăsarea corăbiei prea grele pe unda pe alocuri prea fragilă, insuficientă, a emoţiei, cît declarativismul locvace menit a proclama, uimindu-ne, isprăvi virtuale. Mitologia naşte din suferinţă, din torturi ale cărnii şi spiritului, ascunse în miracole, iar nu din voinţa, oricît de tenace, de a o făuri.

Poetul încearcă să capteze muzica sferelor conform unei discipline exterioare, printr-o tehnică ce se crede infailibilă. Sudoarea resorturilor metalice care vor să înalţe greutăţi peste măsură e dovadă elocvent omenească, dar, vai, nu totdeauna artistică. Undele eterului scapă prin interstiţiile fatale de spaţiu necultivat. Lipsind duhul spontaneităţii, ele se trag neîncrezătoare în sine.

Căci Nichita Stănescu nu se mulţumeşte cu onesta măreţie a liricului, cu confesiunea stăpînă doar pe propria-i articulare nesigură de drumul ce-l va străbate. El îi prescrie acestuia un itinerar, teoretic fabulos, trădînd o secretă neîncredere în forţele fireşti. O nesiguranţă în vînjii naturali cărora îi se substituie un complicat aparataj conceptual, emiţînd un zgomot autoritar şi jerbe de nervoase artificii scurte în întîmpinarea spaţiului sideral. Ultimul său volum o dovedeşte cu prisosinţă.

Nu vom zăbovi asupra fulgerărilor intermitente de lirism autentic nu pentru că ele n-ar exista, ci pentru că sînt trădate de fondul acestei cărţi, pentru că ele nu izbutesc a salva de declin calea grăbită a autorului de la o culegere la alta. Darurile virginale din *Sensul iubirii* nu pot rămîne în mîinile lui ; metalul preţios atît, cît a fost la început, se pulverizează întorcîndu-se în nisip. Un blestem al unei conştiinţe insuficiente, ori al uneia exagerate, dar strîmbe, apasă asupra unei originalităţi ce se anunţa excepţională. Evidentiind fragmente din *Elegia întîia* (sic !) *(Din el nu străbate-n afară / nimic ; de aceea nu are chip, / şi nici formă. Ar semăna întrucîva / cu sfera / care are cel mai mult trup / învelit cu cea mai strîmtă piele / cu putinţă. Dar el nu are măcar / atîta piele cît sfera" ; „El este înlăuntrul desăvîrşirii / Interiorul punctului, mai înghesuit, în sine decît însuşi punctul")* *Elegia a doua, getica* (nu fără a ne pune însă întrebarea de ce e dedicată această poezie a pluralităţii, zeibolisite, menit a da o spaimă de proporţiile propriei sale persoane. O amnezie subtilă loveşte pe cel ce se află în relaţii familiare cu fantomele supreme : *„Dar nu-mi puteam aminti nimic / Doar atît — că am atins / pe Altceva, pe Altcineva, pe Altunde /, care, ştiindu-mă, m-au respins".* (p. 28) Fiinţa poetului e plină *„peste tot"* de *„ruguri în aşteptare",* de *„ample"* (fără îndoială !) *„întunecoase procesiuni",* învăluite *„într-o aură de durere"* (pur declarativă) (p. 33). Plăgile sale se întind *„închipuite"* (ce vorbă spulberătoare de magie poetică) de la o stea la alta, cu o simplă ridicare la o scară imprudentă a notoriului motiv blagian : *„Iată-mă îmbolnăvit de-o rană / închipuită între steaua Polară / şi steaua Canopus şi steaua Arcturus / şi Casiopeea din cerul de seară /. Mor de-o rană ce n-a încăput / în trupul meu apt pentru răni / cheltuite-n cuvinte, dînd vamă de fraze / la vămi"* (p. 65). Ni se poate replica, ştim asta, că exaltarea personalităţii nu e contrară poeziei, ba dimpotrivă poate aduce fibra lirică la o vibraţie vizionară. Şi cu pilde ilustre. Semnalăm totuşi megalomania poetului în discuţie, lipsită de potenţa viziunii, cu o crispare ostentativă şi cu un ton decolorat de sorginte mai curînd baconskyană, ca o fişă simptomatică.

mătorul îndemn : *„La Hiporboreea, acolo — ea, mi-a spus, / şi luîndu-ne unul pe altul de ceafă / cu braţul drept, cel nezburînd, / ne vom cufunda sub ghiaţă în apă"* (p. 52). Elanuri barbiene generînd din păcate, doar reprezentaţii de circ. *„Pămîntul lui „a fi" / îşi trage aerul din pămîntul / lui „a nu fi"* (p. 59). Iată un Hamlet pilulă, în două versuri memorabile. Un baroc franc comic inscrie postura citadină a poetului astfel : *„In numele pietrelor trăiesc şi mă las / cubic bătut în drumuri".* Sau în ţinută de jongleur : *„In numele cărămizilor trăiesc /, cu brăţări de mortar înţepenite / la fiecare mînă, în timp ce îmbrăţişez / un posibil gălbenuş al existenţelor"* (p. 45). Mărturisirea sa e, în acelaşi context, nuanţată de un superb regret angelic : *„Cred că am aripi, dar ele / nu se văd"* (p. 46). Imaginea terifiantă a oceanului e de fapt zîmbitoare : *„Oceanul va creşte, desigur, va creşte / pînă cînd fiecare moleculă a lui / cît un ochi de cerb va fi, / sau / cu mult mai mare, / cît un trup de balenă va fi"* (p. 50). Pe cînd ideea imperfecţiei simţurilor apare tratată în astfel de stihuri deşirate, al căror înţeles se adună pe un loc comun *(„Vine vederea, mai întîi, apoi pauză, / nu există ochi pentru ce vine, / vine mirosul, apoi linişte, / nu există nări pentru ce vine, / apoi gustul, vibraţia umedă, / apoi iarăşi lipsă / apoi timpanele pentru lenegele / mişcări de elipsă / apoi pipăitul, mîngîiatul..."* (p. 63 urm), pentru a culmina într-o excrescenţă a abstracţiei şi explicite : *„M-au călcat aerian / abstractele animale. / Fugind speraţi de abstracţi vînători / speraţi de o foame abstractă. / Burţile lor ţipînd i-au stîrnit / dintr-o foame abstractă"* (p. 64). Lipsa emoţiei naşte, după cum se vede, în ordine estetică, monştri. Revărsat mai departe într-o incredibilă autoscopie, poetul cîntă un enigmatic, tulburător *„organ neînveşmîntat", „organ pieziş", „organ întins", „organ fluturat în afară / de trupul strict marmorean / şi obişnuit doar să moară",* nedumerindu-ne asupra naturii acestuia, fiindcă mai jos aflăm : *„organul numit iarbă mi-a fost păscut de cai", „Organul nor mi s-a topit", „şi de organul Iarnă întregindu-te / mereu te lepezi."* (p. 64 urm). Căci apropriindu-şi la acest mod ingeniosilubric întregul univers, riscăm ca cititori, să intrăm şi noi în inventarul anatomic, bizar dar nu mai mult, al fiinţei lui Nichita Stănescu.

Fantezia poetului are un ce scrîşnitor, fals, un aer de alchimie care în chip deliberat produce surogate (să zicem *„auri"* în loc de *„aur"* !). Crescînd dintr-un punct de plecare arbitrar, poemul apare obez printr-o aglomerare de clemente nesemnificative, incapabile de a se înfiora de o mişcare vizionară. Scăpat din chingile logicii, peisajul se desfăşoară recemonstruos, după o reţetă industrială. De pildă acest apocalips poeticeşte calp pe care-l transcriem în întregime *„Deodată aerul urlă... / Îşi scutură păsările în spinarea mea / şi ele mi se înfig în umeri, în şiră, / ocupă totul şi nu mai au unde sta. / In spinarea păsărilor mari / se-nfig celelalte / Frînghii zburătoare le tîrăsc, / acvatice plante. / Nici nu mai pot sta drept, / Ci doborît peste pietre fluorescente, / mă ţin cu braţele de stîlpul unui pod / arcuit peste ape inexistente. / Fluviu de păsări înfipte / cu pliscurile una într-alta se-agită, / din spinare mi se revarsă / spre o mare-ngheţată, neînnegrită. / Fluviu de păsări murind, / pe care vor lansa bărci ascuţite / barbarii migrînd mereu spre ţinuturi / nordice şi nelocuite"* / (p. 23 urm.). Sau la celălalt pol, aforisme ieftin-teribiliste ori nici atît, rostite cu o solemnitate ce le dă în vileag vacuitatea : *„Totul este inversul totului"* (p. 11.) *„O, nu te tăia la mînă sau la picior, / din greşeală sau dinadins* (p. 16) *„Omul fantă moare / ca să ia cunoştinţă de moarte"* (p. 59) *„Totul e lipsit de tot"* (p. 60), paradoxuri de o filozofantă inconsistenţă. *„Voi alerga, pentru că numai ceea ce este nemişcat în el însuşi / se poate mişca..."* (p. 72), *voi alerga pînă cînd înaintarea, goana, ea însăşi mă va întrece"* (p. 76). Banalităţile se înveşmîntă, silabisite, într-o formă pythiatică : *„Totul este atît de aproape, atît / de aproape încît / se trage-napoia ochilor / şi nu se mai vede* (p. 73).

Dacă un păcat venial ne apar enumerările prozaice, deopotrivă cu alegoriile dubioase (de genul afiş : *„Şirul de bărbaţi îmi populează un umăr. Şirul de femei / alt umăr"*, p. 12), ne vom opri la un alt aspect precar al poeziei lui Nichita Stănescu care prin abuz devine esenţial şi anume limba. Autorul nu posedă îndestulător simţul literar al cuvîntului, care presupune reţinere, economie expresivă, o finisare funcţională. Neavînd un punct de stabilitate pentru a-şi începe inovaţiile interior, poetul le reazimă în mare măsură pe efecte epidermice, descumpănindu-şi textele prin nervozitatea „originalităţii". Cu o vagă orientare „ermetistă", el mizează pe obscuritate în spaţiul căreia s-ar putea sugera realitatea gravă a unor experienţe confecţionate din carton. Din umile sugestii gramaticale, dintr-o copilărească încercare a puterilor limbii directe apar asemenea jocuri de caleidoscop verbal : *„Se văd împreună deodată / unul pe celălalt, / unii pe ceilalţi / alţii pe ceilalţi, / ceilalţi pe ceilalţi", „Omul-fantă vine din afară, / el vine de dincolo / şi încă de mai departe de dincolo. / Odată venit, / nu se mai ştie cine-a venit / şi cine într-adevăr e de dincolo / şi încă de mai departe de dincolo / este (p. 60).* De ordinul aceluiaşi descurajant procedeu, se iveşte amănuntirea tautologică a expresiei *„spre mine însumi alerg, / smulgîndu-mă de pretutindeni"* în felul următoarei diluţii : *zmulgîndu-mă de dinaintea mea, dinapoia mea, din dreapta, şi / din stînga mea, de deasupra şi / de desubtul meu, plecînd..."* (p. 78) Dar incontinenţa verbală e numai suprafaţa enormă a vicilor mai adînci, de concepţie.

Severitatea (aparentă) a acestor însemnări e în raport nu cu valoarea, atîta cîtă este, a poetului, liber de a-şi încerca destinul, ci cu importanţa ce i se acordă şi care ia proporţiile unei mode. Tinerilor li se oferă un exemplu neexemplar, în măsura în care pierzîndu-şi autocontrolul şi cultivîndu-şi dezinvolt manierismul, Nichita Stănescu se neagă pe sine. Ne gîndim la consecinţele unei inflaţii epigonice ce a şi început, la eclipsa gustului şi a criteriului intelectual, liberă de a-şi constitui din cerneală idoli bizari, şi împenitentă. Fiindcă supraevaluarea volumului lui Nichita Stănescu a luat o formă atît de acută încît comunică direct cu haosul. N-a apărut chiar sub condeiul unui tînăr critic sagace această afirmaţie năucitoare ? *„De puţine ori un poet a atins mai direct singura problemă cu adevărat esenţială a poeziei de totdeauna şi nu spre a-i ceda, dezarmat, dar spre a merge mai departe". „Un poet"*, fără determinante, înseamnă un poet de oricînd şi de oriunde, la zenitul noţiunii. Iată-l dar pe Nichita Stănescu instalat alături, cel puţin de Homer şi de Dante.

Autorul celor *11 elegii,* întocmai ca împăratul din basmul lui Andersen, umblă adesea gol printre noi şi ne decidem cu greu să rostim adevărul.

GHEORGHE GRIGURCU

DICŢIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(addenda)

balogh edgár

Născut la 7 septembrie 1906 la Timişoara. Profesor la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj şi redactor şef-adjunct al revistei *Korunk.*

Balogh Edgár şi-a cristalizat întreaga activitate publicistică revoluţionară în jurul ideii comunităţii de luptă şi de destine a popoarelor din Sud-Estul Europei şi îndeosebi a înfrăţirii naţionalităţii maghiare din ţară cu poporul frate român, pe plan politic şi etico-cultural, cercetînd şi evocînd cu pasiune tradiţiile comune de luptă socială, împotriva asupririi. Antifascist din prima tinereţe, duşman al şovinismului şi naţionalismului, a luptat cu fermitate în anii dintre cele două războaie mondiale împotriva învrăjbirii naţionale menţinute de fostele regimuri de la putere, cultivînd o publicistică de înaltă ţinută, plină de pasiune şi de o mare forţă de convingere. Istoric erudit, a imprimat şi în scrierile şi studiile sale istorice acelaşi avînt revoluţionar, făurind astfel aproape un gen literar aparte, al eseului istoric combativ şi publicistic, pus în slujba mişcării muncitoreşti. Viziunea sa cuprinde însă şi fenomenul literar, analizat sub aspectul luptei de clasă, al înfrăţirii popoarelor şi progresului social. Este de subliniat că în toate aceste scrieri, articole şi eseuri, studii mai lungi, care de-a lungul anilor s-au închegat într-o operă personală considerabilă, cuprinzînd mai multe volume, Balogh Edgár a imprimat mereu aceeaşi înflăcărare a unui tribun al cuvîntului scris, cu multe trăsături oratorice. Acest caracter fundamental, combativ al paginilor se îmbină cu un stil colorat şi viu, de factură personală, plin de frumuseţi, oferind o lectură pasionantă şi atrăgătoare. Toate aceste caracteristici ale scrierilor lui Balogh Edgár au făcut ca autorul să fie considerat un reprezentant al publicisticii maghiare din ţară, cunoscut şi dincolo de hotare, mai ales în ce priveşte genul scurt, al „tabletei", al miniaturii de proză militantă. De 20 de ani desfăşoară şi o vastă activitate pedagogică în calitate de profesor al Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj, predînd în prezent tocmai un curs de istorie a publicisticii maghiare din ţară. Opere: Iratlan történelem (Istorie nescrisă) 1939. Hármas kistükör (Mică oglindă triplă), 1945. A Szudetáktól a Fekete-tengerig (De la Sudeţi la Marea Neagră), 1946. Az igazi 1848 (Adevăratul 1848), 1948. Egyenes beszéd (Cuvînt răspicate), 1957. Hét próba (Cele şapte probe), 1966. Toll és emberség (Condei şi omenie), 1966.

LŐRINCZI LÁSZLÓ

sarina cassvan

S-a născut la 4 ianuarie 1894 la Bacău. A urmat Facultatea de litere şi filozofie. A debutat în 1913. În cadrul Societăţii autorilor dramatici şi a Academiei femeilor de litere din Paris, a desfăşurat o activitate de propagare a culturii române.

A scris romane sentimentale cu ecouri autobiografice *(Între artă şi iubire,* 1918 ; *Trupul care îşi caută sufletul,* 1932 ; *Femeia şi căutşele ei,* 1946), schiţe şi nuvele *(Carnavalul vieţii,* 1921 ; *Săptămîna unei îndrăgostite* 1924), reportaje *(30 zile în studio,* 1933), piese de teatru *(Măştile destinului ; Una sau mai multe femei)* dar mai ales literatură pentru copii *(Căsuţa lebedei şi alte povestiri pentru copii,* 1922 ; *Să povestim...,* 1931 ; *Aventurile unui mic bucureştean* 2 vol. 1923 ; *Fluierul fermecat şi alte poveşti minunate pentru copii,* 1924 ş.a.) În 1931 a publicat în limba franceză o antologie a scriitorilor români reprezentativi, prefaţată de Anna de Noailles.

După 23 August 1944 s-a dedicat aproape exclusiv prozei pentru copii *(Pit şi Pitulice,* 1946 ; *Ciufuleţ,* 1959) şi tineret *(Drum fără popas,* 1960, relatare a avatarurilor unui adolescent. *Între pană şi spadă,* 1963, evocare a domniei lui Dimitrie Cantemir).

A tradus din opera lui H. C. Andersen, Jules Verne, Kellermann, Immermann, Şt. Zweig, H. Mann, V. Garşin, L. N. Tolstoi ş. a.

GABRIELA ADAMEŞTEANU

scarlat callimachi

S-a născut la 20 sept. 1896, în Bucureşti. Licenţiat în drept. Scarlat Callimachi, cunoscut în perioada dintre cele două războaie şi, mai ales, în deceniul al IV-lea, ca publicist militant activ (a colaborat la *Cuvîntul liber, Facla, Chemarea* — ultimele două ale lui N. D. Cocea — şi, personal a condus ziare, de asemenea, de orientare progresistă, muncitorească : *Soarele, Glasul nostru, Horia, Clopotul,* a vădit încă din tinereţe preocupări pentru istorie, cu urme chiar în roadele activităţii sale literare. Versurile, care preced preocupările sale de publicistică socială şi istorică, acuză o sensibilitate şi o notă de atmosferă intimă dar nu mai puţin — în uncle poezii — răzbat ecouri sociale, antirăzboinice *(Frunze, Tăceri imobile,* iar după 1944, *Octombrie 1917* — poem, *Aevea).* Autor, de asemenea, de piese de teatru *(Logodnica lui Wolfgang),* de cercetări romanţat-monografice *(Dimitrie Cantemir — viaţa şi opera în imagini* — în colaborare), Scarlat Callimachi continuă, şi după Eliberare, cercetările istorice, dînd la iveală unele manuscrise sau luminînd, prin însemnări pertinente, aspecte mai puţin cunoscute din trecutul istoriei noastre. Dintre lucrările care se pot înscrie însă în bună măsură în aria literaturii, notele de drum din U.R.S.S. *(Un călător prin U.R.S.S.),* şi, cu preponderenţă, *Căderea Babilonului,* ilustrează deopotrivă etica profesională a publicistului şi darurile sale literare.

CONSTANTIN CRIŞAN

calovia ion

Pseudonimul lui Ion Marinescu ; născut la 14 octombrie 1919 la Călăraşi. A urmat cursurile Conservatorului de artă dramatică. A debutat în 1937. Autor de literatură pentru cei mici, versurile sale cîntă sărbătorile tradiţionale ale copilăriei *(Moş Gerilă 1956),* sau se inspiră din vechile legende ale folclorului asiatic *(Cocostîrcul galben,* 1958), *„Tombucula"* (1957) relatează aspecte din viaţa continentului negru, folosind însă adesea excesiv noţiuni exotice, care depăşesc posibilităţile de înţelegere ale cititorilor nevirstnici. *„Întîmplări de peste zi"* (1963) înglobează scurte povestiri scrise atrăgător şi, de data aceasta într-un stil adecvat celor cărora le sînt adresate. *„Cîntecul dimineţii"* (1965 ilustrează prin mici poezioare despre animale calităţi sau defecte caracterologice, iar *„Drumul cu primăveri"* (1966) celebrează culorile florilor, anotimpurile etc.

ALEXANDRU CHIRIACESCU

colocviul de la varşovia

(Urmare din pag. I)

jurul ideii de originalitate naţională şi a puterii acestei originalităţi de a se comunica universal. Cu toţii, de la criticul Breitburg (Uniunea Sovietică) la tînărul Hakanson (Suedia) şi de la Adrian Van Der Veen (Olanda) la Bandici (Iugoslavia), ei au făcut, expres sau implicit, profesiune de clasicism ca formă de artă comunicabilă cît mai circular şi ca expresie a idealurilor comune umanităţii contemporane.

E de la sine înţeles că numeroase alte idei, formulate cu aceeaşi limpezime în timpul dezbaterilor, lipsesc din acest scurt rezumat. Ele vor forma cuprinsul unui volum, în care se va tipări contribuţia fiecărui delegat, după modelul celui apărut la Paris ca rezultat al primei întîlniri internaţionale a criticilor (Situation de la critique, *1962).*

Dar consensul arătat, la iniţiativa delegaţiei franceze, prin Yves Candan, a dat imediat prilejul să se propună şi să se discute înfiinţarea unei Asociaţii internaţionale a criticilor literari. *Aderînd spontan la principiu, adunarea a împuternicit o „comisie de studii" care, compusă din cîteva ţări, între care se află de asemenea Republica Socialistă România, să redacteze statutele viitorului organism internaţional. Iar după lectura, la Krakovia, a moţiunii finale, lucrările colocviului s-au încheiat.*

Dacă, în cursul dezbaterilor, n-ar fi sosit ştirea prăpădului de ape, care a lovit tezaurele de artă ale Florenţei şi Veneţiei, atmosfera de conlucrare multinaţională de la Varşovia ar fi rămas să strălucească exemplar în amintirea fiecărui participant. Marea nenorocire a constituit însă un nou îndemn la strîngerea tuturor în jurul ideii de universalitate a artei. Şi la aceasta, cu acelaşi rost, s-a adăugat neuitata cordialitate a confraţilor polonezi, dezinteresată şi prezentă tot timpul în atitudinea preşedinţilor Jaroslaw Iwaszkiewicz şi Riszard Matuszewski.

ARTE

expoziții

tiberiu nicorescu • vlad crivăt

„Scara totemică", pe care prin extensiune putem considera că o sugerează — alături de piesa respectivă — și celelalte desene ale lui Tiberiu Nicorescu, conține de bună seamă constante și reveniri apte a sugera țesătura unui proces interpretativ, devotat adîncirii cunoașterii, inciziei într-o fantezie dominată intim de fior dramatic.

Un pregnant univers grafic, nelipsit de apariții ciudate, dar armonizat și limpezit cu vădită forță, ritmează și modulează — într-o suită de compoziții refractare prin structură convenționalului — inflexiuni nervoase ale gîndului sau intuiției, aparițiile mefistofelice sau dantești sugerînd deopotrivă, contrapunctic, aderență sau detașare.

Luate „cuvînt cu cuvînt", desenele conduc la parabolă. Scontată, o asemenea directivare își păstrează totuși un anume substrat subsidiar. Puterea de iradiere globală, în secțiuni transversale, prin vibrarea ideii generatoare, conferă celor mai bune piese funcționalitatea — mai concentrată — a simbolului. De la parafraza mitică, la viziunile de un dens lirism, din Simbioza, ori la ampla încadrare temporală a Portretului, nervul omogenizator al desenului se cutremură nevăzut de o supramagnetizare a realului. Intenționînd, în subtext, un colocviu asupra comunicării, sau noncomunicării, asupra șansei sau nesansei apropierii dintre oameni, grafica lui Nicorescu tinde astfel către cuprinderea omului într-o anume arie logică și emoțională, a cărei lege cată a fi o continuă neașezare. Preferințele sale „tehnice" ținînd de funcționalitatea detaliului, adîncesc încrîngăturile posibile, interdependențele apte a converti în real planul mai greu controlabil al stărilor, al trăirilor indefinite, al metaforei.

De la aderența sensibilă, în griuri evocatoare, la un text liric (vezi ilustrațiile la Bacovia) pînă la convertirea și subînțelegerea unui asemenea text în însăși fibra desenelor autonome, artistul se arată concentrat asupra găsirii unui echilibru necesar, asupra potențării echivalențelor grafice ale frămîntării intime polivalente. Posesor al unei optici pregnant interiorizate, dotat cu putere de receptare și tălmăcire nu numai a subiectelor vizuale dar și a releelor intime ale acestora, desenînd cu aparentă dezinvoltură dar găsind întotdeauna un suport grav jocului și înlănțuirilor de linii, Nicorescu stăpînește evident cheia unei familiarizări în timp cu tușurile sale. Forțînd cu evidentă aplicație limitele clișeului alb-negru după o anume natură nediferențiată, grafica sa își revendică accesul în planul unei gîndiri vii, metaforice, înzestrată fiind — întru acesta — atît cu subtilitatea penetrației interioare cît și cu nervul dramatic apt a organiza imaginile într-un acut proces al cunoașterii.

Treptele acestei cunoașteri, chiar dacă nu sînt întotdeauna foarte explicite, propun în schimb familiarizarea cu anume date afective și psihologice în jurul cărora guvernează mai totdeauna un spirit pătrunzător, inaderent la convențional. De la Judecata rațiunii (care nu făgăduiește redobîndirea a ceva pierdut pe totdeauna, ci sugerează parcă dreapta, armonica așezare a celor trecute într-o memorie rodnică a pămîntului, a lumii), pînă la sensul generos al Evoluției (cu acea vijelioasă smulgere a omului din fiară către gînditorul cosmic), „scara totemică", închipuită de acest poet al tușului și al liniilor, oferă trepte emoționante și sigure, în ciuda ametelii trecătoare ce ți se poate petrece ici-colo, pe cîte una mai pierdută în nebuloase.

★

Vlad Crivăt pare dispus a nu cere lito- și xilogravurii decît îndătinata lor funcționalitate. Accesul la metaforă și poezie, cînd se produce, rămîne ca atare preponderent grafic, întemeiat fiind pe arhitecturi și ritmări în care transpare o îndeminare tehnică experimentată. Oscilînd oarecum între sugestia folclorică și compoziția de idei, artistul destășoară o interesantă gamă de posibilități, cunoscute anterior îndeosebi din grafica de carte și din ilustrațiile sale pentru copii.

Sub raportul problematizării, a personalizării graficei sale, Vlad Crivăt adiționează vechilor atribute o mai pronunțată străduință de esențializare, de „decojire" a încărcăturilor strict decorative. Deși asemenea lesturi se mai găsesc, și nu în cantități neglijabile, totuși există înmănunchiate aici cîteva piese care ne solicită cu interes la o expoziție viitoare a artistului.

Ne gîndim de pildă la acel plastic tensionat și lapidar expus Moment de forță, la coama de cal în care parcă se condensează și flutură întreaga lume a Circului, la atmosfera evocatoare, ușor reflexivă a Cărării pierdute.

Între asemenea impresii, dovedind o reală participare a artistului, și construcțiile complicate, cu interferențe destul de arbitrare de figuri, obiecte și plante, diferența e netă. Chiar și autentificarea prin imprimarea amprentelor a trei mîini (de ce trei?) deasupra unei lucrări ca Alter ego nu poate suplini în fond o anume ezitare în transcrierea acută, fără filtrări constructiviste, a datelor gîndirii plastice.

Nu pot fi trecute totuși cu vederea unele piese mai interiorizate, precum Jelitul, în care obiceiuri și ritualuri legate de întoarcerea omului în țărînă își află o interpretare sensibilă, lipsită de discursivism.

MIHAI NEGULESCU

TIBERIU NICORESCU: „Așteptare"

realizări și perspective în muzica românească

Fără a face afirmații hazardate, fără a ne situa de o parte sau alta a pozițiilor abordate de creatorii înșiși, aruncînd o privire cît de cît obiectivă asupra realizărilor creației componistice românești contemporane se poate sesiza cu ușurință că mișcarea noastră muzicală are azi un profil propriu, impunător și ambițios. Oricine urmărește cu discernămînt estetic această mișcare muzicală poate să-și dea seama că în ea se confruntă stimulator o diversitate largă da stiluri și tendințe, curente și opinii, tuturora fiindu-le caracteristică năzuința spre originalitate și noutate expresivă, spre cucerirea unor imagini artistice complexe, sincere, dispunînd de o intensă forță comunicativă.

Mulți dintre creatori văd în această confruntare actuală de valori artistice, un moment de importanță, al cărui conținut consistă în conturarea unei adevărate „ars poetica" a specificului muzicii românești. Forța acestei mișcări artistice complexe se afirmă pe plan național ca și pe plan mondial cu ecouri răsunătoare. Festivalurile internaționale de muzică contemporană, concursurile de creație din străinătate au adus consacrarea atîtor nume de compozitori români. Pe drept cuvînt se poate vorbi de o școală componistică națională viguroasă, de o efervescența artistică fecundă și nobilă.

Completînd acest peisaj de stiluri aparent eterogene, alături de personalitățile muzicale mature și cunoscute publicului, activează numeroase alte talente tinere, lucrînd cu probitate, producînd opere impresionante, căutîndu-și ardent și asiduu specificitatea personalității lor artistice, profilînd deja glasuri proprii puternice.

Se izbutește, se eșuează, se experimentează, se trag învățăminte...

În aceste condiții de fervoare artistică, de adevărată „furie" creatoare pozitivă, viața noastră de concert, interpretativă trebuie să devină și ea mai largă și cu un particularism național cît mai bine definit. Participarea activă a formațiilor de cameră, vocale și simfonice la susținerea și propagarea muzicii naționale trebuie să reprezinte o condiție sine qua non. Desigur prin aceasta nu se poate înțelege că tradițiile muzicii universale ar trebui neglijate. În beletristică a fost de mult respinsă ideea că traducerea de opere străine, oricît de geniale, ar putea constitui temei pentru literatura națională.

În muzică însă, într-o bună măsură ea a dăinuit și continuă să fie acceptată și considerată fără consecințe negative. Dar creație muzicală românească există din plin. Se cere numai ca ea să răsune, să devină larg cunoscută. Pentru aceasta, spre deosebire de celelalte arte, trebuie făcută precizarea că muzica nu prinde viață, nu devine elocventă decît atunci cînd este interpretată. *Partitura* este din acest punct de vedere doar un simbol suficient de ermetic al artei muzicale însăși, descifrarea ei punînd în dificultate chiar pe profesioniști. De aceea organizarea sistematică de prime audiții, cu lucrări de muzică românească se impune ca o sarcină permanentă, ca un deziderat față de instituțiile noastre artistice muzicale. O entuziastă activitate de popularizare a creațiilor naționale contemporane s-ar dovedi un sprijin mare, încurajator, interesant nu numai în ce privește pe creatori, dar și în ceea ce privește educarea publicului larg, satisfacerea gusturilor lui. Sînt dorite audiții de reluare comprehensivă a lucrărilor ce s-au dovedit interesante și de succes.

În ceea ce privește talentele tinere, problema apare mai stringentă. În afara unor cercuri foarte restrînse, această muzică tînără, aceste frămîntări creatoare rămîn încă aproape total necunoscute. Valoarea creației lor nu poate fi cu adevărat cuprinsă și apreciată decît prin prezentări și audieri multiple. Desigur în legătură cu o astfel de activitate concertistică s-ar putea spune că implică și riscul ca, alături de lucrări valoroase, să pătrundă și unele nu întru totul realizate.

Dar meritul unei atari activități ar fi deosebit de mare, căci ea ar avea caracter de adevărat apostolat, de dăruire în a descoperi, a stimula și educa permanent talentele și forțele lor. Atragerea în acest mod a tînărului compozitor spre podiumul de concert n-ar trebui să fie privită ca mai riscantă decît aceea a prezenței poetului debutant în paginile periodicelor, a prezenței pictorilor și sculptorilor în holuri și săli. Credem că față de acești înzestrați tineri creatori este necsar să se adopte o poziție mai activă.

Trebuie să înțelegem că fără acestea toate, mișcarea noastră artistică ar rămîne mereu săracă, doar conservatoare de valori clasice, dar vitregită de un spirit tînăr, înnoitor, național. Pe această linie ar avea un binemeritat rol, înființarea unor formații de cameră, instrumentale sau vocale, care să-și consacre întreaga activitate slujirii muzicii contemporane românești. Aceste formații ar fi în măsură să prezinte cu reală competență, muzica noastră nu numai în țară, dar și peste hotare.

Critica muzicală, de asemenea, ar trebui să dezbată, să analizeze amănunțit noua creație, cu adevărată eficacitate, selecționînd drastic arta de nonartă, talentul de abilitate tehnică, falsul experiment de cel valoros, înnoitor.

În fine, făcîndu-ne ecoul unei largi opinii, trebuie să spunem că tot mai des își face loc în rîndul muzicienilor noștri, ideea instituirii unui festival internațional periodic de muzică contemporană, care să pună în relief patrimoniul creației muzicale românești, încă prea puțin și superficial cunoscut. Demonstrarea necesității unui astfel de festival ar deveni de prisos.

Numai printr-o înfrîngere și depășire a limitelor existente, numai prin folosirea tuturor posibilităților și prilejurilor de afirmare cu cinste a creației muzicale naționale în țară și în străinătate, mesajul artei noastre va putea deveni cunoscut și apreciat la justa lui valoare.

IANCU DUMITRESCU

DINU SĂRARU

CRONICA TEATRALĂ

turcaret de lesage

Nu e nici o exagerare : Turcaret e un Dinu Păturică francez, operînd în epoca lui Ludovic al XIV-lea, adică cu aproape 150 de ani înaintea „ipochimenului" lui Filimon.

Cînd Lesage înscena piesa, scrisă la 1709, însuși Regele Soare se vedea nevoit să obțină un serios împrumut bănesc de la Samuel Bernard, cămătar vestit în cercurile aristocrației pariziene, cu un trecut de parvenit foarte dubios.

Ca și Turcaret, Păturică ține și el la „protocolul" unui amor căruia, pînă la urmă, îi cade victimă sau, mai exact, pradă. Deosebirea e că Păturică, mai viclean și mai fără scrupule, nu numai că-și ruinează stăpînul, dar îi răpește și iubita, făcînd-o părtașă la jaf. Ca și Turcaret, Păturică ajunge în situația să poată dărui funcțiuni de la cele mai umile pînă la cele mai înalte, negustorindu-le cu tocmeală feroce. Critica socială întreprinsă de Filimon e însă de o violență care reclamă tonalitatea gravă a dramei, în timp ce eroul lui Lesage nu poate depăși spațiul comediei clasice de moravuri. Ceea ce nu înseamnă firește că implicația socială a satirei lui Lesage e superficială. Dimpotrivă, intuiția dramaturgului e absolut uimitoare. Scriitorul care dăduse la iveală Gil Blas și Diavolul șchiop, ilustrînd o foarte ascuțită analiză a societății timpului său, surprinde în Turcaret, cu o vie acuitate, fenomenul apariției pe scena social-politică a speculantului financiar. Tezismul lucrării e evident, dar nu mai puțin susținut în plan artistic cu mijloacele farsei, la modă atunci, ceea ce face din Turcaret o capodoperă a genului și a literelor clasice franceze. Lesage cheltuiește destulă fantazie, construind situații de un comic adesea but, dovedindu-se la fel de noiertător față de aristocrația vremii, pînditã, ca și Regele Soare, de faliment.

În sfîrșit, trebuie să recunoaștem, clasicitatea comediei lui Lesage ne apare azi vecină cu schematismul, dar cele peste două secole și jumătate care au trecut de la scrierea ei, o învăluie într-o ceață de poezie care nu poate să nu înduioșeze spectatorul de azi, dispus să se amuze copios și copilăros în pauzele pe care i le lasă bombardamentele cu întrebări neliniștitoare ale teatrului contemporan.

Inscrierea piesei în repertoriul actual e justificată și de nevoia realizării, pentru spectator, a imaginii evolutive a teatrului, iar francezii o joacă cum ar trebui să jucăm noi Alecsandri, nu numai la Naționalul ieșean.

Așadar, oprindu-se asupra comediei lui Lesage, Teatrul Dalavrancea a făcut bine, cu atît mai mult cu cît o mare parte din publicul său, în special cel de turneu obligatoriu, e încă debutant în materie de teatru, astfel încît a-i prezenta Turcaret e o dovadă de grijă pentru cultura și educația lui.

Dar spectacolul realizat de regizorul I. Simionescu e mai mult totuși decît o reprezentație-lecție, directorul de scenă năzuind să ne ofere prilejul unei exigente sori de teatru. Intenția lui a fost de a sublinia virtuțile portretistice ale rolurilor, eliberînd ideea de moravuri de accepția peiorativă la îndemîna actorului dispus să acorde credit hazului izvorînd cu ușurință din șarja adesea grosieră. Dorind să păstreze evoluția acțiunii în perimetrul satirei ironice elegante, el a gîndit spectacolul ca o demonstrație de acurateță, cum se și cuvenea. Cînd nu s-a reușit, n-a fost din vina lui, personalitatea unor interpreți neputîndu-se sustrage mirajului aplauzelor neapărate. Preocupării pentru eleganță și rafinament a regizorului i-au servit decorul arhitectului Vl. Popov precum și costumele Gabrielei Nazarie, apelul lor la plasticitatea sugestivă a imaginii fiind, de asemenea, de gust.

Distribuția evoluează omogen și e meritul regizorului, cu cîteva excepții, petrecute în finalul supralicitat îndeosebi de Dimitrie Dunea (Turcaret) — excelent chiar în prima parte, dar atît de convins de ideea că place sălii, încît ține cu tot dinadinsul să obțină hohote de rîs venind la rampă pentru a solicita parcă aplauzele. În același final însă, intră în scenă și madame Turcaret, pe care Ica Molin o vede ca pe o serioasă concurentă a aplauzelor lui D. Dunea.

În rolul Baroanei, Angela Macri se dovedește convinsă de intențiile regizorului, prezența ei scenică reclamîndu-se de la aceste intenții frumoase. Ne-au plăcut, de asemenea, Dorina Lazăr (Lizette), Mihai Stan (Frontin), Adrian Petrache (Marchizul), în sfîrșit Marius Marinescu (Furet) autorul unei compoziții de un comic copios.

sculptura populară românească

Sculptura țărănească, gen prea puțin cunoscut al artei noastre populare, se impune a fi din ce în ce mai cunoscută în ultima vreme.

Bogat ornamentată și legată organic de viața poporului nostru, ea atrage prin simplitatea și sinceritatea cu care este creată calități ce o fac accesibilă tuturor oamenilor, indiferent de gradul lor de pregătire.

Poporul român, care are o viață artistică atît de bogată, a moștenit și dezvoltat pînă în zilele noastre tradiția de prelucrare artistică mai întîi a lemnului și apoi a pietrei.

Executată în diferite esențe de lemn, în funcție de destinație, sau în piatră ce se găsește de obicei în vecinătatea satelor, sculptura populară își manifestă existența în diferite domenii ale vieții laice sau religioase, de cult și tradiționale și legat de toate acestea, în arhitectură, mobilier, obiecte de uz, sculptură independentă, inspirate din realitate, stîlpi funerari, cruci de toate genurile, măști etc.

În privința corelației artă populară — artă cultură și invers, și influențele reciproce sau provenind de la popoarele vecine s-a scris destul.

Oricare ar fi însă concluziile, este bine să amintim că meșterii populari, sau chiar țăranii înșiși, în opoziție cu unii „creatori" în stil popular din mediul orășenesc, chiar cînd au preluat elemente din arta cultă, le-au adoptat la nevoile lor, transformîndu-le, simplificîndu-le, îmbogățindu-le în așa mod încît era foarte greu, uneori imposibil, să le bănuiești origina.

Este cunoscut faptul că sculptura subordonată arhitecturii a fost folosită, cu prioritate, în scop decorativ. Ne referim aici la ușile și ferestrele cu ancadramentele respective, ale locuințelor din lemn, și anexelor acestora uneori, la grinzile prispelor și interioarelor și în special la stîlpii prispelor cărora li se acorda mare atenție fiind cele mai decorative elemente arhitectonice.

Cine nu a admirat, plin de respect, casa și porțile lui Antonie Mogoș din Ceauru, instalate la Muzeul Satului, lucrate de el însuși pe la 1875, cum scrie pe fruntarul prispei, timp de patru ani, exemplul poate cel mai grăitor de aplicare a sculpturii la arhitectura în lemn. Motive dominante la casele din regiunile muntoase, frînghia, rozeta și mai ales cei șapte stîlpi ușor galbați la centru ce conțin, așa cum afirmă Tzigara-Samurcaș *„în germen, toate elementele coloanei clasice"*, cu bază și capitele cubice, ce au cîte o floare în cruce pe cele patru fețe și mai ales prin răsucitura în spirală dată de cunelurile lucrate cu „dăltușul".

Strîns legate de locuințe sînt porțile monumentale răspîndite în zonele de deal și munte cu bine-

cunoscutele lor ornamente, uneori puternic reliefate, ce amintesc de frînghie, ce desenează cele două intrări pentru case și pentru oameni, de cercuri, șerpi, rozete etc.

Muzeul raional din Sebeș se află în posesia porții locuinței unuia dintre căpitanii lui Avram Iancu, ce are pe ambii stîlpi cîte un șarpe scos în relief. Trebuie de menționat asemănarea acestor motive decorative cu șerpii sculptați la monumentele funerare din Dacia Romană, ce se găsesc la Muzeul din Deva, și mai ciudata asemănare cu porțile făcute de Ion Gh. Tomescu din comuna Grădinari, în Drăgășani, la care în afară de șerpi — în formă de vrej cu frunze — a sculptat pe bîrna transversală pe Decebal și Traian.

Cînd vorbim despre porțile sculptate nu trebuie să uităm pe meșterul maramureșan Borodi Gheorghe din comuna Vad, raionul Sighet, ale cărui ornamente foarte simple dar puternic reliefate împodobesc porțile din comuna sa și din împrejurimi. Ar trebui să adăugăm la acest capitol și porțile monumentale cu stîlpi de piatră, uneori peste 3 m. înălțime, decorate de obicei cu rozete sau flori în relief, ce se găsesc în toate zonele în care se prelucrează piatra din cariere (Ciuta și Măgura, satele de pe dealul Istrița-Mizil, comunele Scheia-Negrești și Grozești-Tg. Ocna) și mai ales pe cele din lemn cu capete de ostași din comuna Șișcani, raionul Huși.

În comuna Alberti, vechi centru de meșteri pietrari, stîlpii caselor și balustradelor scărilor sînt din piatră și imită stilul brîncovenesc, datorită faptului că meșterii de aici au lucrat la restaurarea diferitelor monumente istorice în stil brîncovenesc. Aici elementele arhitectonice fac corp comun cu locuințele, armonizîndu-se perfect cu acestea.

Secțiile în aer liber ale muzeului Brukenthal-Sibiu și ale Muzeului etnografic al Transilvaniei-Cluj sînt în posesia unor mori de apă ale căror puntarii din lemn masiv sînt frumos ornamentate cu motive zoo și fitomorfe (pește, șarpe, frînghie, flori) în unele cazuri policrome ca fruntarul morii din com. Orșava rn. Reghin.

Meșterul sculptor al satelor noastre nu a uitat nici mobila. Rozete, sori, brîie din „frînghie" ș.a. cum se poate vedea aproape în toate muzeele noastre etnografice și în special la cele din Iași și Sibiu, care au cules exemplare unice prin valoarea lor artistică. Nici alte obiecte de uz nu au fost ocolite de creatorii populari. Căucele din zonele pădurenilor și Hațegului-Hunedoara, Făget — Banat, cu cozile ornate cu motive geometrice cu formă cilindrică sau ușor bitronconică ceea ce le deosebește de ale celorlalte popoare cu care s-a învecinat țara noastră, furcile din sudul Transilvaniei, lingurile din care exemplare excepționale se află la muzeul din Tîrpești-Tg. Neamț, bîtele și bastoanele cu capete decorate cu motive antropo și zoomorfe (capete de oameni păsări, animale), melițe, juguri, spărgătoare de nuci și alune).

Deosebit de valoroasă ni se pare sculptura făcută de creatorul popular Popa V. Nicolae din Tîrpești-Tg. Neamț, care pe lîngă alte merite în viața culturală a satului și regiunii sale este singurul sculptor în piatră din țară, care abordează subiecte din realitatea înconjurătoare. Figurine de diferite mărimi reprezentînd cal și călăreț, țăran cu sacul în spate, femeie cu cercei, boieri cu caftan, animale domestice și sălbatice sînt, prin naivitatea, simplitatea și concizia lor asemănătoare figurinelor Americii precolumbiene sau neoliticului în unele cazuri.

Sculptura cu caracter religios, de cult și tradițională ocupă în viața poporului nostru un loc cel puțin egal ca importanță cu cea laică.

Cine nu a văzut bisericile de lemn din Oltenia și Maramureș, cu stîlpii lor de la pridvor, cu ușile și ancadramentele acestora și ale ferestrelor decorate toate cu motive ornamentale geometrice, nu poate constata legătura indisolubilă între arhitectura laică și cea religioasă, constanta corelație ce a existat între arhitectura civilă și religioasă și între arhitectura și sculptura populară, pe de altă parte.

Impresionanți, în sculptura religioasă, mai sînt și stîlpii funerari, cîteodată colorați cu negru, roșu, albastru și verde din zona satelor Loman, Strungari, Purcărești, Tonea, Pleș, Răchita ș.a. rude mult mai evoluate ale stîlpilor funerari din Oltenia și Muntenia ce amintesc, prin motivele decorative, de stîlpii de casă din Oltenia, Muntenia, și chiar Moldova.

Ne simțim datori să amintim, și regretăm lipsa de spațiu, școala de sculptură policromă în piatră, ce s-a dezvoltat, încă cu secole în urmă, în satele de pe versantul sud-estic al dealului Istrița și de aici la Ciuta și Măgura care au scos opere de însemnată valoare cum sînt „Crucea Manafului" de 4 m. înălțime — lucrată se pare de Iordache Vrabie din Bădeni, sau „Crucea Frumoasă și cele din cimitirul com. Greceanca-Mizil, Bădeni-Mizil, Pietroasele-Mizil, lucrate de Grigore Mihai Berbec, mort la 1888 și de fiul său Dincă Mihai, adevărați maeștri ai sculpturii populare.

Un maestru valoros a lăsat urme la Scheia-Negrești, creînd cîteva stele funerare pe care a cioplit în relief scene biblice ca : Adam și Eva, avînd între ei mărul și șarpele încolăcit pe trunchi, sau oameni răposați, copii în fașă, sfinți, heruvimi, păsări, pomi etc.

Nu trebuie uitat nici Conta Onisin din Botiza Maramureș, care a creat în a doua jumătate a sec. XIX personaje biblice ce amintesc de arta romanică, sau de Stan Ion Patraș din Săpința-Maramureș, un original maestru al cioplitului.

Crucile de mînă sau de perete, ce țineau loc și de icoană, împreună cu pristolnicele, răspîndite și azi pe o arie mai largă în Oltenia, Muntenia și Moldova, sînt în unele cazuri, adevărate capodopere.

GHEORGHE ALDEA-SARAI

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI (redactor-șef adjunct), I. D. BALAN (redactor-șef adjunct), AUREL MARTIN, MIHAI NEGULESCU, DINU SARARU (secretar general de redacție) VIOLETA ZAMFIRESCU.

Prezentarea grafică D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54. 11.38.51 12.16.10.

ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.

Abonamente : 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.

Tiparul : Combinatul Poligrafic Casa Scînteii

40.220